

Beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld

Beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Gaswet en Mijnbouwwet in verband met de beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld (36441).**

De voorzitter:

Dan is nu aan de orde het veel grotere debat, waar wij een substantieel gedeelte van de dag mee bezig zullen zijn. Dat luistert naar de naam Wijziging van de Gaswet en Mijnbouwwet in verband met de beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld (36441).

We hebben tien sprekers van de zijde van de Kamer.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De voorzitter:

Ik geef graag als eerste het woord aan mevrouw Beckerman van de fractie van de SP. Zij heeft een spreektijd aangevraagd van twintig minuten.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

15 november 2017 rond een uur of tien 's ochtends — ik kan het gevoel van die dag eigenlijk nog zo aanraken. Het was een historisch moment. Die dag vernietigde de Raad van State het gaswinningsbesluit. Gedupeerde Groningers, de Groninger Bodem Beweging en de Groninger overheden hadden gewonnen van de Staat, Shell en Exxon. Het was groots, na 54 jaar gaswinning, en veiligheid die was opgeofferd voor winsthonger. Groningers wisten die twee machtige multinationals, Shell en Exxon, en het derde oliebedrijf, de Staat, op hun knieën te krijgen. Nadat het gaswinningsbesluit werd vernietigd, kondigde minister Wiebes aan: we stoppen met de winning van gas uit het Groningenveld. Een jaar later liet minister Wiebes weten dat het snel kon gaan. De kranten kopten "gaswinning Groningen stopt al in 2022".

Vandaag, zo'n zes en half jaar nadat de Raad van State het gaswinningsbesluit vernietigde, bespreken we dan eindelijk de wet om die sluiting te regelen. Maar laat ik benadrukken dat het nog steeds historisch is. We moeten dit doen. Tegelijkertijd zegt die traagheid natuurlijk ook heel veel. Want voor veel Groningers is natuurlijk ook duidelijk dat de winning stopt, maar de ellende blijft. Deze wet moeten we steunen. Je kunt geen toekomst bouwen zonder vaste grond onder je voeten. Tegelijkertijd vinden we dat de wet gedupeerden meer vaste grond onder de voeten moet geven.

Ons eerste punt is de verjaringstermijn. Nog steeds ontstaat in Limburg schade door mijnbouw. In 1974 werd de laatste mijn daar gesloten. Lange tijd werd gezegd: 30 jaar na sluiting is schade verjaard. Het kostte en kost gedupeerden daar strijd om hun schade vergoed te krijgen. Leren we hier nou van of maken we opnieuw dezelfde fout? Niemand weet exact hoelang er door de gaswinning uit het Groningenveld nog schade ontstaat. Het kan decennia doorgaan.

In deze wet is niet duidelijk hoelang de Staat, Shell en Exxon schade moeten vergoeden. Waarom is dat niet expliciet gemaakt? Door een uitspraak van de Raad van State over twee schadezaken in Limburg moet nu het artikel in het Burgerlijk Wetboek zo gelezen worden dat er niet na het einde van de mijnbouw, maar na het einde van de laatste bodembeweging schade 30 jaar vergoed moet worden. Wij vinden dat we, gezien de gevoeligheid en gezien

het feit dat we moeten leren van wat er misging in Limburg, expliciet moeten maken dat de Staat, Shell en Exxon blijven betalen. Met GroenLinks-PvdA hebben we hier een amendement over ingediend. Graag een reactie.

De parlementaire enquête over Groningen was duidelijk: versterk het toezicht; luister naar de toezichthouders. Die toezichthouder, SodM, is kritisch op deze wet op het punt waar het nazorg betreft. Zij adviseren: leg wettelijk vast dat de NAM, Shell en Exxon dus, met een nazorgplan moeten komen. Dat nazorgplan moet dan zien op monitoring, systematisch beheer van data en kennis, en de ontwikkeling van kennis. Bovendien zegt het SodM dat het heel raar is dat het woordje "voorkomen" van nadelige gevolgen niet meer in deze wet staat. Dat staat bij alle mijnbouw in de wet, behalve nu straks voor het Groningenveld. Daarom hebben wij met GroenLinks-PvdA twee amendementen hierover, en daar willen we natuurlijk ook graag een reactie op.

Die opstelling van Shell en Exxon blijft gewoon een regelrechte schoffering van gedupeerden. Zij blijven weigeren hun rechtvaardige deel te betalen van de ellende in Groningen. Zij eisen nu dat zij gecompenseerd moeten worden voor wat hún is aangedaan, in plaats van dat ze betalen voor wat ze gedupeerden hebben aangedaan. Direct na de presentatie van de parlementaire enquête gaf Shell — en zo noemden ze dat in hun eigen woorden — "een eerste reactie" en zeiden ze, ik citeer: "Wij hebben hier als bedrijf belangrijke lessen te leren. Kijkend naar de toekomst geloven we dat het beter kan en moet. We zijn met de overheid in gesprek om een manier te vinden om daar invulling aan te geven." Vervolgens kwam er dus helemaal niks. Geen tweede reactie, niks. Geen belangrijke lessen geleerd. Niks wat beter kan en moest, is ook beter geworden. Ze gingen door met wat ze altijd deden: winst boven Groningers stellen. Nog steeds proberen ze uit te zuigen wat uit te zuigen valt, nu door de schadeafhandeling en versterking te frustreren door elke cent te willen laten verantwoorden. En nu blijkt dat ze achter gesloten deuren een arbitragezaak tegen de Staat starten. 7 december 2023 hebben Shell en Exxon die zaak aangemeld. Maar we weten dat als Kamer alleen maar omdat we de formatiestukken kregen. Waarom, zo vraag ik aan het kabinet, is dit niet met de Kamer gedeeld, terwijl het zo gevoelig ligt? En waarom stelt de Staat zich niet veel harder op tegen deze schandalige en schofferende oliebedrijven? Waarom geven we de bedrijven nog steeds het privilege van arbitrage? En, als ze weigeren te betalen, waarom dan niet bezit en vergunningen intrekken? Daar had GroenLinks-PvdA weer een amendement over ingediend.

Maar in plaats van dat we ons harder opstellen tegenover Shell en Exxon, zien we eigenlijk het omgekeerde in het Nationaal Programma Groningen. Bij geld dat Groningen kreeg vanwege de ellende die werd aangericht zien we opnieuw allemaal Shellprojecten. Zo blijft Groningen een wingewest. Wat zien we daar? We zien waterstofplannen van Shell met onder andere de Gasunie waarmee ze grote hoeveelheden windenergie willen opwekken. Mijn fractie vindt dit echt waanzinnig. Zo wordt Shell beloond in plaats van aangepakt. Zo blijft Groningen een wingewest. Graag een reactie.

De gaswinning uit het Groningenveld stopt. Laten we dat, zo zeg ik tegen de Kamer, zo snel mogelijk regelen. Maar daarmee is de ellende niet voorbij, want de schrijnende verhalen van de gedupeerden houden niet op, al waren de woorden uit Den Haag nog zo mooi. Om een voorbeeld aan te halen: het verhaal van Wim Swart. Hij won na een lange strijd zijn rechtszaak van het IMG, maar de Staat besloot met de landsadvocaat in hoger beroep te gaan. Echt werkelijk vlak voor de parlementaire enquête uitkwam, werden gedupeerden zoals Wim Swart nog zo behandeld. Wij dienden toen een motie in: trek de hogerberoepszaak in, help deze gedupeerden. En de staatssecretaris deed dat, waarvoor dank. Sterker nog, net voor de verkiezingen plaatste hij een paginagrote advertentie om dat ook als een van zijn successen te benoemen. "Mooi. Eind goed, al goed", zou je denken. Maar nee. Tot op de dag van vandaag weigert het IMG het vonnis, die gewonnen rechtszaak, geheel uit te voeren. Van de €16.000 die ze hebben uitgegeven aan

advocaatkosten, kregen ze er €4.000 terug. Gister kwam meneer Swart opnieuw in actie. Hij zegt: als ze nou al het geld dat ze geïnvesteerd hebben in mij tegenwerken, hadden uitgegeven om mijn schade te repareren, was het allang klaar. Het is maar slechts een voorbeeld, maar dit soort verhalen komen dagelijks binnen.

En daar zit ook een zorg. Want toen minister Wiebes het besluit bekendmaakte dat de Staat wilde stoppen met de gaswinning uit het Groningenveld, volgde een maand later een soort "maar". Hij besloot toen om de versterkingsoperatie te pauzeren. Het sluiten van het gasveld leek bij minister Wiebes een kille rekensom. Die pauze in de versterking, en deze staatssecretaris weet dat maar al te goed, heeft tot op de dag van vandaag gevolgen, net als de ongelijkheid die hiermee is gecreëerd. Elke dag opnieuw — ik zei het net al — krijgen we oude, maar ook nieuwe voorbeelden van ongelijkheid. Ik noem nog één verhaal: Henk-Jan de Haan. Hij woont samen met zijn schoonouders in een twee-onder-een-kapwoning. Ze hebben dezelfde schades en ze hebben hetzelfde formulier ingevuld om immateriële schade vergoed te krijgen. Henk-Jan en zijn partner krijgen twee keer €3.000. Zijn schoonmoeder die in hetzelfde huis woont, één deur verder, krijgt na anderhalf jaar wachten niks. Nog steeds niks.

Het kabinet laat weten dat de reactie op hoe we ongelijkheid kunnen aanpakken, is vertraagd. Waarschijnlijk wordt het nu, net na dit debat, gepresenteerd, hoewel verschillende media al informatie lijken te hebben. Wat een heerlijke manier van doen weer, zeg ik enigszins cynisch. Met GroenLinks-PvdA dienen we op deze wet een amendement in om niet als gevolg van deze wet nieuwe ongelijkheid te creëren. Graag een reactie.

Voorzitter. Met zes amendementen hebben we geprobeerd deze wet te verbeteren. Het is absolute noodzaak dat we dit zo snel mogelijk doen. Maar tegen iedereen die heel makkelijk zegt dat de gaswinning in Groningen stopt, zeg ik: wees eerlijk! Nog uit zeventien andere velden in Groningen wordt gas gewonnen. Wij maken ons grote zorgen over de verbinding van het veld Warffum en Marum met het Groningenveld. Graag een reactie.

Niet alleen uit zeventien velden in Groningen, ook op andere plekken in het land is gaswinning of wordt mogelijk gaswinning of andere mijnbouw gestart. Nabij Schoonebeek dreigen nieuwe oliewinning, gaswinning en afvalwaterinjectie. Op meerdere plekken is gestapelde mijnbouw met zout. Bij Farmsum bij het tankerpark was opnieuw een lekkage van afvalwater met benzeen. Heel veel gedupeerden met schade voeren de strijd die gedupeerde Groningers en Drenten ook jarenlang moesten voeren. Zij moeten nog steeds het onmogelijke doen: bewijzen dat de schade van mijnbouw komt. Zij kunnen geen nee zeggen tegen nieuwe mijnbouw. Er is nog heel veel werk te doen. Er zijn nog veel lessen te leren van de ramp aangericht in Groningen.

Tot slot, voorzitter. Er komt een einde aan de gaswinning uit het Groningenveld. Eigenlijk is het zo'n zin, waarvan je al heel lang hoopt dat je hem zou kunnen uitspreken. Maar het is nog steeds niet zeker. Die sluiting wordt natuurlijk aan allerhande politici toegeschreven. Prima. Hartstikke leuk. Maar laat er geen twijfel over bestaan: de echte helden zijn niet wij, maar de Groningers. Zij dwongen het vernietigen van het gaswinningsbesluit bij de hoogste rechter af. Hoe historisch wij deze wet misschien ook vinden, veel Groningers — en dat is heel pijnlijk — geloven allang niet meer dat de politiek woord houdt. Het heropstarten na één koude dag in januari heeft dat wantrouwen alleen maar gevoed. Dus laten we van deze wet geen politiek spel maken, maar Groningers en Drenten de zekerheid geven en het gasveld direct sluiten. Met GroenLinks-PvdA dienen we een amendement in voor directe sluiting en de ChristenUnie en het CDA dienen hiervoor ook een voorstel in. Wat ons betreft voegen we dat samen. Als we het maar regelen!

Helemaal tot slot wil ik eindigen met de woorden van gedupeerde Margriet Hidding in het Nederlands Dagblad. Ik citeer: "Staatssecretaris Hans Vijlbrief vertelde laatst in het

praatprogramma dat hij zijn afscheid wilde vieren met de echte helden uit het gebied, de aardbevingscoaches. Die helpen namens de overheid mensen die door diezelfde overheid vermorzeld dreigen te worden. Aardige mensen ongetwijfeld die goed werk doen, maar niet de echte helden. Dat zijn mensen zoals wij en al die andere slachtoffers die ondanks alle frustratie er elke dag toch maar weer wat van maken, die proberen elkaar vast te houden, die liefdevol proberen te blijven leven, dwars door alle ellende heen, en die proberen te blijven vertrouwen dat deze onrechtvaardige overheid niet het laatste woord zal hebben."

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik graag het woord aan mevrouw Bikker van de fractie van de ChristenUnie.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. Ik wil graag beginnen met een gedicht uit het mooie boekje dat verschenen is van Huub Oosterhuis. Hij schrijft in zijn nawoord het volgende.

Is Groningen het begin
van het einde der wereld?
Plotseling woon je tussen
zigzag gescheurde muren,
adem je slierten gasbel.

Van Overschild tot Uithuizen,
waar mijn voorouders woonden -
Schildwolde, Westwerwijtwerd,
Loppersum, ik fietste daar
lag in de schaduw van olmen,
in het eindeloos wijde,
voelde mij hogelander
hier geworteld gezegend.

Sinds de beving in Huizinge
zijn zeven jaar verstreken -
is je ergste leed
nu eindelijk bijna geleden
na deze "ramp in slowmotion"?

We weten het niet, wij vrezen
onder ons Hoge Land
rommelt een onderwereld
die nog niet is bedwongen.

Moed houden, Grunnen, jij bent
ouder dan de stad Rome.

Dwing het verre Haagse
tot haast en gerechtigheid.

Wat jij deelt met heel deze
lieve bedreigde wereld, is:
hoop op veiligheid, vrede.

Groningen, vrede zij jou.

Dat zijn woorden van de vorig jaar overleden dichter-theoloog Huub Oosterhuis en in 2020 gaf hij zijn bundel met gedichten over Groningen opnieuw uit. Een aanrader, 60 jaar nadat hij de gedichten schreef. Met de Groningse hertaling, als hart onder de riem voor de Groningers, vergezeld van dit naschrift. Hoop op veiligheid, hoop op vrede; zoeken wij het allemaal niet? Hebben wij het allemaal niet nodig, maar in het bijzonder wel de Groninger? Het gevoel van veiligheid, van zekerheid, van gezien en gehoord worden, is daar al vele jaren geleden verdwenen door toedoen van het Rijk. En de conclusies van het parlementaire enquêterapport "Groningers boven gas" waren glas- en glashelder. De belangen van de Groningers zijn structureel genegeerd bij de gaswinning en het morele perspectief ontbrak steeds. Er is dus sprake van een ereschuld die het Rijk moet inlossen. Ik citeer: "Boven alles staat de morele verplichting van het kabinet om de gelofte gestand te doen om het Groningenveld te sluiten in 2023 of uiterlijk 2024." Vandaag wordt deze belofte ingewilligd. Er zal geen gas meer worden gewonnen uit het Groningenveld. Voorgoed dus, als u het aan de ChristenUnie vraagt.

Maar het voelt al wel als een geschonden belofte, want de kraan was al dicht sinds 1 oktober 2023 en toch ging de kraan in januari weer open, en werd die binnen twee dagen weer gesloten, voor de waakvlam. Dit tot grote verbazing en verontwaardiging van vele Groningers. Het opende opnieuw dat luik naar die onzekerheid, naar opnieuw toch weer die gaskraan open, terwijl zo beloofd was: hij gaat dicht. En het was niet nodig geweest. Er was geen sprake van uitzonderlijke kou en toch gebeurde het. Daarom moeten we niet meer talmen, moeten we niet meer wachten. Nee, de definitieve sluiting van het Groningenveld moet niet langer uitgesteld worden dan nodig is. Groningen heeft genoeg, veel te veel onzekerheid gekend.

En wachten tot 1 oktober 2024 is dus ook niet nodig. Ik ben dan wel geen meteoroloog, maar wij weten allemaal dat het niet meer keihard zal vriezen dit jaar. Wat mij betreft stoppen we dus zo snel mogelijk met die winning uit het Groningenveld, want die zou alleen nog plaatsvinden als de bestaande gasopslag bij Norg bij extreme kou zou uitvallen. Dat gaat niet meer gebeuren. Er is dus ook geen reden meer om de mogelijkheid tot gaswinning te verlengen tot 1 oktober. Daarom heb ik samen met de collega's Vedder en Tjeerd De Groot het voorstel gedaan om die datum naar voren te halen. In het amendement hebben we 1 mei gezet. We hebben het al gewisseld, maar ik vind het uitstekend om daarin samen op te trekken en als een hele grote Kamermeerderheid zegt: zo ver mogelijk naar voren, want we willen de Groningers zekerheid geven en de gaskraan kan dicht.

Voorzitter. Met het sluiten van de gaskraan is de problematiek in Groningen verre van voorbij, want misschien is het stoppen van de gaswinning nog wel de makkelijkste hobbel die genomen moet worden op het pad naar eerherstel van de Groninger. De overlast en onveiligheid zal tot ver na 2028 voortduren. De onderwereld onder het Hogeland rommelt nog door, is nog niet bedwongen. De scheuren in de huizen zijn nog niet hersteld, laat staan de scheuren in de harten, de buurten die tegenover elkaar zijn komen te staan, de verloren jaren, de huwelijken onder spanning of gebroken, de stress, de uitgestelde dromen. Daarom zijn we niet klaar na deze wet, zeker niet; er is meer nodig.

Voorzitter. Daarom moet allereerst zekerheid bij schade gegarandeerd worden. Mevrouw Beckerman had het er ook al over: op 31 december 1974 werd de laatste steenkool uit de Oranje-Nassaumijn in Heerlen gedolven, maar 50 jaar na sluiting van die mijn in Limburg doen zich nog altijd schadegevallen voor, veroorzaakt door de mijnbouw van toen. En wie weet hoe lang de Groningse klei of het veen nog zal naschudden? De parlementaire enquête vroeg daarom aandacht voor de benaderbaarheid van de NAM, zolang als dat nodig is. Er moet een aanspreekpunt beschikbaar blijven waar Groningers terecht kunnen. Daarom mijn vraag aan de staatssecretaris: hoe is dat nu gegarandeerd in dit wetsvoorstel? Welke partij neemt de verplichting over als de NAM daar als laatste vergunninghouder niet meer in beeld

kan zijn? Daar kunnen we allerlei scenario's voor bedenken, maar die ga ik hier niet uitspinnen. Het gaat mij erom hoe dat verdergaat: wie staat er dan garant, ook in juridisch opzicht? Hoe is dat geborgd? En hoe gaat de staatssecretaris voorkomen dat er geen aanspreekpunt meer is waar de Groninger in 2050 of 2070 terecht kan?

Voorzitter. Het roept ook de vraag op hoe de andere partijen uit het gasgebouw, ExxonMobil en Shell, betrokken worden bij de hersteloperatie. Het kan niet zo zijn dat ze weglopen en dat ze alleen kiezen voor de juridische gevechtshouding. Met de eenzijdige start van een arbitragezaak door de oliereuzen zie ik donker in hoe deze partijen hun eerlijke bijdrage gaan leveren aan het verdelen van de kosten van schadeherstel. Dat is een ontzettend pijnlijke constatering. Ik vraag de staatssecretaris om een reflectie daarop. En op welke manier kunnen we wegen zoeken om juist ook met de olies het gesprek te voeren over zoiets als maatschappelijk verantwoord ondernemen? Dat verwachten we immers allemaal in dit land, juist ook van bedrijven die jarenlang geprofiteerd hebben van de gaswinning. Daarom is het ook goed om hen structureel te wijzen op hun maatschappelijke verantwoordelijkheidszin, want ook in de toekomst zal er gas gewonnen worden in Nederland, mogelijk zelfs bijvoorbeeld onder de Noordzee. Nu gebeurt het alleen bij het afgeven van een winningsvergunning en niet bij het goedkeuren van een winningsplan. Dergelijke winningsvergunningen worden heel vaak afgegeven zonder einddatum. Door maatschappelijke verantwoordelijkheidszin ook te toetsen bij jaarlijkse winningsplannen en niet alleen bij winningsvergunningen, is dit een mogelijkheid om daar invulling aan te geven. Daarom sluit ik me graag aan bij de voorstellen die de heer De Groot hierover heeft gedaan in de vorm van een amendement. Waar we wat de ChristenUnie betreft in ieder geval geen gas winnen, is onder Natura 2000-gebied, de Waddenzee. Deze kwetsbare natuur moeten we niet bedreigen met eventuele bodemdaling.

Voorzitter. Ondertussen worden in Groningen verbeteringen gemerkt in de afhandeling van schades, maar lang niet overal en nog lang niet in alle gevallen. En dan spreken we niet alleen over de ingewikkelde gevallen, zoals we bij agrarische bedrijven zien of bij funderingsbreuken, want ook bij "normale" schadegevallen is er in veel situaties nog geen verbetering te merken, zeker als de schade al van voor 2012 dateert. Ziet de staatssecretaris dat ook? En op welke termijn moeten alle Groningers in hun schadeafhandelingstraject die verbetering wel ervaren? Met het wegnemen van de bron van de aardbevingen worden niet de pijnlijke gevolgen van de aardbevingen weggenomen, zoals de verschillen in behandeling van schades tussen straat- of buurtgenoten. Ik herinner me nog goed dat ik in Ten Boer stond en naar de verschillende batches keek en bij ieder een verschillend verhaal hoorde. Ik herinner me wat voor ongemak dat ook onderling gaf. Het wachten op het antwoord op het rapport van de Commissie Verschillen duurt voort. Ondertussen staan die gemeenschappen dus nog wel onder druk. Ik noem het voorbeeld van de Stadsweg in Ten Boer. Bijna alle omliggende huizen komen in aanmerking voor sloop-nieuwbouw. De bewoners van deze straat niet. Deze bewoners leven letterlijk in een wereld van verschillen, of beter: in een gebied van verschillen. Ze zijn geholpen met het rapport-Van Geel als hun huizen ook aardgasvrij-gereed gemaakt kunnen worden, maar we wachten nog steeds op het antwoord van het kabinet op dat rapport. Wanneer komt dat? Ik had gehoopt dat het er al zou liggen, ook gezien onze commissiebehandeling. Daarin hebben we goed met de staatssecretaris van gedachten gewisseld, ook over wat dat financieel zou betekenen en of deze Kamer daarin een bijdrage had moeten leveren of niet. Terug naar de bewoners van de Stadsweg. Wat kan de staatssecretaris ook voor hen concreet betekenen?

Voorzitter. Eerherstel roept om een vlotte uitvoering van de maatregelen uit Nij begun, misschien nog wel meer in herstel van de harten van mensen en de samenleving. Kan de staatssecretaris aangeven hoe het staat met de voortgang van de sociale en economische agenda? De kwartiermaker voor de sociale agenda, Henk Nijboer, is gestart. We zien heel erg uit naar zijn uitwerking. Ik vind het mooi dat onze collega zich daar nu zo voor inzet. Dat doet hij met hart en ziel; daar ben ik van overtuigd. Wanneer kunnen we meer verwachten

over de economische agenda? Welke kwartiermaker is daar benoemd of hoe staat het ermee? We zijn erg benieuwd. We kunnen eigenlijk niet wachten.

Op papier gaat de 20 miljard verandering brengen in Groningen, maar papier is geduldig en het geld is tot op heden nog niet in Groningen aangekomen. We wachten nog steeds op de Groningenwet, en als u het mij vraagt op een bijbehorend Groningenfonds. Wanneer kunnen we daar meer van verwachten? Wanneer kunnen gemeenten en de provincie Groningen rekenen op het geld dat hun is toegezegd?

Als ik dan nog een laatste zaak uit het herstellen van de ereschuld aan Groningen mag uitlichten, is het wel de armoede in Groningen. De armoede ligt gemiddeld 30% hoger dan in de rest van het land. De langdurige armoede is zelfs 45% hoger. Ik vind het altijd weer confronterend om dat uit te spreken, omdat dit juist het gebied is waar Nederland jarenlang zo veel rijkdom van heeft ontvangen. Het rapport Inzicht in impact van het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen legt daar opnieuw pijnlijk de vinger op. Er is namelijk een eeuw lang energie gewonnen, eerst uit veen en toen uit gas, maar de winsten vloeiden weg. De baten zijn met het beëindigen van de gaswinning ook weg. De armoede blijft. Kan de staatssecretaris garanderen dat ondanks het wegvloeien van de baten de inzet op armoedebestrijding zal blijven volgen? Als Groningen dan straks dé leverancier is van nieuwe energie in de vorm van waterstof, ook al is een deel windenergie, gaan de baten daarvan dan wel landen in Groningen en ommeland? Hoe wordt dat geborgd?

Voorzitter. Het is maar een van de zaken waar dat dikke rapport de vinger op legt. Ik mag het eigenlijk wel een boek noemen. Heeft de staatssecretaris dat boek al tot zich genomen? Het brengt namelijk heel letterlijk en figuurlijk in beeld welke maatschappelijke gevolgen de gaswinning heeft. Het geeft ook prachtige denkrichtingen voor de toekomst. Hij heeft het vast al bestudeerd, maar ik zou hem daarom willen vragen om het ook te gebruiken bij het schadeherstel en om de sociale en economische agenda voor Groningen nog verder te verbeteren.

Voorzitter, ik rond af. Vandaag wordt er een belangrijke en goede stap gezet. Het is een eerste stap op weg naar het eerherstel van Groningen, op weg naar hoop en veiligheid. Groningen, vrede zij met jou.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan de heer Tjeerd de Groot van de fractie van D66.

De heer Tjeerd de Groot (D66):

Dank u, voorzitter. Ik was lid van de tijdelijke commissie ter voorbereiding van de parlementaire enquête naar de gaswinning in Groningen. Dat was maar kort, maar in die tijdelijke commissie ga je de vraagstelling voorbereiden. Je gaat daar dus ook naartoe. Ik denk dat iedereen hier in deze zaal en in het bijzonder de staatssecretaris, die daar natuurlijk heel veel is geweest, bij de mensen daar aan tafel heeft gezeten. Ik moet zeggen dat de verhalen van die mensen me buitengewoon hebben geraakt. Het heeft me pijnlijk bewust gemaakt van wat een enorme verantwoordelijkheid de overheid hierin heeft. De mensen die daar in Groningen wonen, zijn de ongewilde helden van dit verhaal. Ik zat niet in de parlementaire enquêtecommissie zelf, maar een jaar geleden kwam dat naar buiten, en dat is ook goed verwoord. De Groningers zijn niet gehoord, hun veiligheid is genegeerd en in plaats daarvan stonden winstmaximalisatie en leveringszekerheid centraal. De staatssecretaris zei terecht: de Groningers hebben altijd gelijk gehad. Zij zijn de ongewilde helden van dit verhaal.

Daarom verdient Groningen perspectief. Elk perspectief begint gewoon met duidelijkheid. De gaswinning was de bron van alle ellende waarmee de Groningers tot op de dag van vandaag te maken hebben. Op 1 oktober is de gaswinning beëindigd, en dat was een mijlpaal. Maar

die duidelijkheid was er toch niet helemaal, want de gaskraan ging toch weer eventjes open. We willen allemaal dat dat gewoon niet meer gebeurt. Dat draagt niet bij aan het herstel van vertrouwen dat zo dringend noodzakelijk is.

Het is dus goed dat we vandaag spreken over de wetswijziging die de winning uit dat Groningenveld wettelijk verbiedt. Die duidelijkheid dat het Groningenveld echt nooit meer geopend zal worden, moet zo snel mogelijk worden geboden. Daarom dienen we samen met de ChristenUnie en het CDA een amendement in waarmee wordt beoogd om de winning uit het Groningenveld niet pas per 1 oktober maar al per 1 mei te verbieden. Het lijkt me heel goed om dat samen te doen met mevrouw Beckerman van de SP, die zich natuurlijk al jaren met hart en ziel voor de Groningers inzet. Ik hoop dat we dat amendement ook Kamerbreed kunnen aannemen.

Ik heb toch nog twee vragen aan de staatssecretaris. Hoe snel kan deze wet in werking treden? Wat is zijn verwachting daarvan? Is hij bereid om al te handelen in lijn met de hopelijk spoedig aangenomen wet zolang de Eerste Kamer er nog niet naar heeft gekeken?

Voorzitter. Met het sluiten van het Groningenveld is het leed voor de Groningers helaas nog niet voorbij. Hoewel eind vorig jaar iedereen duidelijkheid had moeten hebben over de veiligheid van hun huis, is deze deadline niet gehaald. Dit betekent dat duizenden Groningers nog steeds niet weten of ze in een veilig huis wonen en of hun kinderen veilig in bed liggen. Dat is gewoon niet acceptabel. Daar moet echt zo snel mogelijk een einde aan komen. Ik heb daarover een paar vragen. Hoe kan het zijn dat veel Groningers nog steeds in deze onduidelijkheid leven? Kan de staatssecretaris toezeggen dat alle Groningers voor 1 mei duidelijkheid hebben over de veiligheid van hun huis? Hoe staat het met de uitvoering van de motie-Boulakjar/Vedder over de verduurzaming van de Groningse huizen? Naast het ontbreken van duidelijkheid over de veiligheid van hun woning begint voor veel Groningers de ellende pas met een tijdelijke woning, het schadeherstel, het versterken of misschien zelfs sloop-nieuwbouw.

Het is onze plicht als Kamer om hier direct bij betrokken te blijven. Als D66 willen we naast andere reguliere commissiedebatten over Groningen jaarlijks een plenair debat over de Staat van Groningen houden. Wanneer kunnen we de eerste versie van de Staat van Groningen verwachten, vraag ik aan de staatssecretaris.

Voorzitter. Er moet mij nog iets van het hart. Op 26 maart vorig jaar zat de president-directeur van Shell bij WNL op Zondag. Daar uitte zij kritiek op het besluit om de gaswinning te stoppen per 1 oktober 2024. Volgens de president-directeur van Shell moest de gaswinning véél eerder worden stopgezet. Haar exacte woorden waren: het veld moet dicht en dat kan dit jaar al. Daarbij verwees zij naar 2023. En dat gebeurde ook eerder, want per 1 oktober 2023 werd de gaskraan van het Groningenveld dichtgedraaid. Nog geen twee maanden later begon Shell samen met Exxon een arbitragezaak tegen de overheid. Shell en Exxon vinden dat ze meer geld van de overheid moeten krijgen voor het eerder sluiten van het Groningenveld. Dat is toch onbestaanbaar! Deze opstelling is diepbesamend: in de media roepen dat het gasveld eerder gesloten moeten worden, maar vervolgens via rechtszaken en arbitrageprocedures op alle mogelijke manieren dwarsliggen. Hier komt iets achter weg, want hiermee verliezen Shell en Exxon niet alleen hun geloofwaardigheid, maar laten ze ook zien dat ze niets begrijpen van de situatie waarin veel Groningers tot op de dag van vandaag verkeren. Hoe kijkt de staatssecretaris naar deze vertoning van Shell en Exxon? En is er al meer duidelijkheid te geven over de mogelijkheid om deze partijen, Shell en Exxon, te dwingen mee te betalen aan de verduurzaming van Groningen? Hier roept de eerder aangenomen motie-Boulakjar verder toe op.

De maatschappelijke verantwoordingszin van Shell is op dit dossier ver te zoeken. Wat D66 betreft gaan we het gedrag van algemene mijnbouwbedrijven veel zwaarder laten meewegen

bij het goedkeuren van winningsplannen. Met andere woorden: als een bedrijf zich maatschappelijk onverantwoord gedraagt, dan moet dat een reden voor de overheid kunnen zijn om nieuwe winning door datzelfde bedrijf te weigeren. Daarom komen we met een amendement dat precies dit regelt. Bedrijven die lak hebben aan hun maatschappelijke rol, hebben wat D66 betreft niets te zoeken bij nieuwe winning. Graag een reactie van de staatssecretaris. Het amendement hebben we samen met de ChristenUnie ingediend.

Voorzitter. Dan de gaswinning in de Waddenzee. We kunnen het vandaag namelijk ook gewoon goed doen. In Groningen heeft de gaswinning tot onherstelbare schade geleid. Nu we het hebben over de Mijnbouwwet, is het onze taak om ervoor te zorgen dat dit nooit meer kan gebeuren. Onherstelbare schade dreigt ook in de Waddenzee te worden aangericht, als gevolg van nog meer gaswinning. De Waddenzee is een uniek gebied en het is wereldwijd erkend als UNESCO-werelderfgoed. Onlangs hebben 370 wetenschappers gewaarschuwd voor de gevolgen van mijnbouw en gaswinning. Ondanks die waarschuwingen gaat die mijnbouw tot op de dag van vandaag gewoon door. Er wordt gas en zout gewonnen. Er ligt dus zelfs — dat is al vaker besproken — een aanvraag van Shell om bij Ternaard nog meer gas te winnen in de Waddenzee. Omwonenden zeggen ook: doe het niet. Wetenschappers zeggen: doe het niet; het is niet verantwoord. Gelukkig kwam de staatssecretaris gisteren met het bericht dat het op basis van nieuwe cijfers over de zeespiegelstijging niet anders kan dan die vergunning te weigeren. Dat is goed nieuws. Maar het is nog geen definitief nieuws. De NAM krijgt namelijk nog de kans om te bewijzen dat winning geen nadelige gevolgen zou hebben voor de natuur en de Waddenzee. Daarmee is de deur naar gaswinning bij Ternaard dicht, maar nog niet op slot. Wat betekent dit, vraag ik aan de staatssecretaris. Hoe vaak moeten we nog horen dat de natuur niet zit te wachten op nieuwe gaswinning? Wat D66 betreft gaat de deur naar gaswinning bij Ternaard niet alleen dicht, maar ook op slot. Daarom dienen we een amendement in dat precies dat regelt: geen gaswinning bij Ternaard. Dat besluit is goed nieuws, maar er vindt ook al winning van zout en gas plaats op de Waddenzee. De Waddenzee en de Waddeneilanden verdienen een perspectief op een natuurgebied zonder winning van gas en zout. Daarom komen we ook met een amendement, in lijn met de eerder gepresenteerde contourennota van het kabinet, om het afgeven van nieuwe vergunningen voor mijnbouw op de Waddenzee te verbieden. Dan komt er uiterlijk in 2035 een definitief einde aan de winning in de Waddenzee. Ik hoop dat we ook dat amendement gewoon met de Kamer kunnen aannemen.

Voorzitter, ik rond af. De ongewilde helden in dit verhaal zijn de Groningers. Laten we voorkomen dat de held nog verder lijdt. Laten we ervoor zorgen dat we als overheid onze verantwoordelijkheid nemen. Vandaag is een belangrijke stap om de gaswinning in Groningen definitief te sluiten, maar laten we ook de lessen die we hebben geleerd in Groningen benutten om de verdere gaswinning op de Waddenzee te stoppen.

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik graag het woord aan de heer Bushoff van de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Als geboren en getogen Groninger is het woord voeren over Groningen en de ellende die mijn provinciegenoten is aangedaan iets wat je raakt en iets wat misschien wel extra beladen is, met name ook als ik terugdenk aan al die schrijnende verhalen die ik van jongs af aan al hoorde en die ik eigenlijk nog steeds elke week hoor, als ik weer terugga naar huis, naar Groningen. Zo was ik de afgelopen weken in Garmerwolde, in Appingedam en meermaals in Ten Boer. Overall waar je komt, is het vertrouwen in de overheid van heel gewone en doorgaans gezagsgetrouwe mensen geknakt. Het is volledig weg. Ik kan dat goed begrijpen. Cor, die aan de Wedmanstraat in Ten Boer woont,

verwoordde het heel treffend toen hij bij de actie was die mevrouw Beckerman heeft georganiseerd, een heel goede actie van een paar weken geleden. Ik sprak hem afgelopen vrijdag weer en toen vroeg ik hem of ik een stukje van zijn tekst in dit debat mocht citeren. Hij omschreef het gevoel van Groningers heel treffend door allerlei woorden te gebruiken, die beginnen met "on". Ik zou graag een aantal van die woorden met u willen delen, voorzitter, en met de Kamer, omdat het mij raakte toen ik ze hoorde. "Onkunde, onmacht, onwil, onbetrouwbaar, onuitvoerbaar, onbegrijpelijk, onuitlegbaar, ongelijke behandeling, onpersoonlijk, onrust, ongeloofwaardig, onherkenbaar. Het gevolg: een onzekere toekomst."

Om een heel klein begin te maken met het wegnemen van die onzekere toekomst is het noodzakelijk dat de bron van al deze ellende, de gaswinning, stopt. Het is dan ook goed dat we vandaag de wet die dat regelt, behandelen. Ik wil daarover in drie blokken iets zeggen. In de eerste plaats ga ik wat zeggen over het stoppen van de gaswinning en dat dat nog wat sneller moet. In de tweede plaats wil ik het hebben over de ellende waar Groningers nog steeds in zitten en waarmee ze nog elke dag te maken hebben, omdat ik denk dat dit ook in dit debat een plek verdient. Als derde wil ik het hebben over het verantwoordelijk houden van Shell en Exxon.

Laat ik beginnen met het eerste punt, het stoppen van de gaswinning. Ik vind dat je als politicus en als volksvertegenwoordiger de dure verplichting hebt om van nature een beetje optimistisch te zijn en om er vertrouwen in te hebben dat je iets beter kan maken. Je moet er echt in geloven dat het ook echt beter kan. Want als je dat als volksvertegenwoordiger niet meer hebt, als politici dat vertrouwen niet meer hebben, hoe kun je dan verwachten dat inwoners dat vertrouwen in de overheid nog wel hebben? Hoe optimistisch ik ook wil zijn en hoe graag ik het vertrouwen wil hebben dat je iets beter kan maken, dat valt me wel heel zwaar als het om Groningen gaat. Toen de reactie van het kabinet op de parlementaire enquête Nij begon en op alle maatregelen kwam, vatte mijn voorganger Henk Nijboer het treffend samen. Hij zei: "Ik denk dat er eigenlijk geen beginnen aan is". Ik denk dat dat gevoel op dit moment bij nog veel meer Groningers leeft. Daarom is het zo belangrijk dat we wel stappen proberen te blijven zetten om de gaswinning naar nul terug te brengen. Dan is het sluiten van de gaskraan een heel belangrijke stap. Een historische stap, zou je kunnen zeggen. Maar overal waar ik kom in Groningen, spreek ik mensen die zeggen: ja, het zal wel, maar ik geloof het nog niet; ik moet het eerst nog maar zien. Dat is mede ingegeven doordat in januari, nadat de gaswinning zou stoppen, de gaswinning toch weer werd opgestart. Precies dat laat zien waarom het noodzakelijk is dat we niet alleen wettelijk vastleggen dat de gaswinning teruggaat naar nul, maar dat we het ook zo snel mogelijk doen. Daarom is het goed dat er verschillende initiatieven vanuit de Kamer zijn om de wet op dit punt te wijzigen en ervoor te zorgen dat de gaswinning nog eerder naar nul wordt teruggebracht. Het is goed dat we dat wettelijk vastleggen.

Als we de gaswinning dan hebben stopgezet en we hebben dat wettelijk vastgelegd — ik hoop dat de Kamer in overgrote meerderheid de voorstellen steunt, die ervoor gaan zorgen dat dit zo snel mogelijk kan gebeuren — dan is dat een historisch besluit. Dan is dat te danken aan al die strijdvaardige Groningers. Maar tegelijkertijd is daar de ellende van de Groningers nog niet voorbij: de vlag gaat in Groningen nog niet uit.

Voorzitter. Dat brengt mij bij mijn tweede punt, mijn tweede blok van mijn inbreng over deze wetsbehandeling. Dat betreft de ellende die voor de Groningers nog steeds voortduurt. In het begin van mijn betoog haalde ik Cor al eventjes aan. Cor is ook een inwoner van de Wedmanstraat in Ten Boer. De mensen in de Wedmanstraat zitten nog steeds in onzekerheid. Hebben zij te maken met een onveilig huis? Wordt hun huis zo meteen verstevigd? Krijgen zij te maken met sloop-nieuwbouw? Wat gebeurt er met hun huis? Voor heel veel Groningers is die vraag al jaren een vraag waarmee ze opstaan en mee naar bed gaan. Die onzekerheid vreet aan je; die is slopend. Als je dan eindelijk uit die onzekerheid bent gekomen, omdat je weet waar je aan toe bent, dan is dat vaak na ellenlange

procedures.

Een deel van de Groningers moet dan vervolgens hun thuis verlaten om in een wisselwoning te gaan wonen. Een voorbeeld van twee mensen die dat meemaakten, raakte mij enorm. Het gaat om een ouder echtpaar. De vrouw woont in het centrum van Ten Boer, haar echtgenoot in een verzorgingstehuis daar vlakbij. Haar echtgenoot kwam een tijd terug in een rolstoel terecht en moest daarom naar dat verzorgingstehuis. Maar elke ochtend en elke middag kwam die man nog bij haar op bezoek. Zo zagen zij elkaar nog. Maar mevrouw moest, hoewel ze op leeftijd was, naar een wisselwoning, buiten het centrum, verder weg van voorzieningen, verder weg van haar man. Zo kon het gebeuren dat zij niet meer op eigen gelegenheid haar man kon bezoeken. Haar man bood aan om in zijn elektrische rolstoel naar haar toe te komen, maar dat had ze hem verboden, want dat was te gevaarlijk. Zo gebeurt het dat in Groningen mensen gaan scheiden, niet omdat ze niet meer van elkaar houden, maar omdat ze niet meer dicht bij elkaar kunnen wonen door de ellende die heel veel Groningers is aangedaan.

Voorzitter. Het toont aan hoe schrijnend de situatie voor heel veel mensen nog is op het moment dat zij in de molen zitten van juridische procedures, een wisselwoning en versterking van hun eigen woning. Ik vraag de staatssecretaris daarom om expliciet toe te zeggen dat in de toekomst veel meer rekening wordt gehouden met dit soort situaties. Als oudere mensen, die misschien slecht ter been zijn of in een speciale situatie verkeren, zoals deze man en vrouw, van wie de man dichtbij in een verzorgingshuis woont, dan moet daar rekening mee worden gehouden als die vrouw naar een wisselwoning moet verhuizen. Kan de staatssecretaris toezeggen dat dit beter gaat en dat mensen in zulke gevallen dichtbij voorzieningen kunnen blijven wonen? Dat is volgens mij helemaal niet zo veel en gek gevraagd als je wat ouder bent en slecht ter been bent.

Voorzitter. Dat brengt mij bij mijn volgende punt, namelijk de voorzieningen. Ik zou graag van de staatssecretaris willen weten of hij kan aangeven hoeveel voorzieningen in de komende tijd in Groningen onder druk staan omdat ze mogelijk moeten sluiten. Hoeveel buslijnen, zwembaden, bibliotheken en dorpshuizen moeten er nog gesloten worden in Groningen, of dreigen in de toekomst, misschien in 2026, na het welbekende ravijnjaar, te moeten sluiten? Is de staatssecretaris het met GroenLinks-PvdA eens dat het eigenlijk een beetje dweilen met de kraan open is als je aan de ene kant investeert in de leefbaarheid van Groningen — laat er geen misverstand over bestaan: dat is ontzettend hard nodig — maar aan de andere kant voorzieningen alsnog de deuren moeten sluiten? Is de staatssecretaris het met GroenLinks-PvdA eens dat we er in ieder geval voor moeten zorgen dat het huidige voorzieningenniveau in Groningen niet verder verschaalt? Gaat hij alles op alles zetten om dat te voorkomen?

Is de staatssecretaris ook bereid om toe te zeggen dat die mooie oude kerken, die monumentale panden, panden die het landschap, het karakter en de ziel van Groningen bepalen, allemaal blijven zoals ze zijn, mogelijk na versterking, en dat die niet verdwijnen? Kan de staatssecretaris ook dat garanderen?

Voorzitter. Dan kom ik bij mijn laatste punt in dit blok. Wat misschien nog wel erger is dan gebouwen die de deuren moeten sluiten, gebouwen waar scheuren in zitten, huizen waar scheuren in zitten en die ziel en dat karakter van Groningen die verloren gaan, is dat gemeenschappen gebroken worden en dat er scheuringen ontstaan in dorpen. Dat komt door onuitlegbare verschillen. Zo was ik vrijdag nog even in Ten Boer. Daar heb je de Fivelstraat. Aan de ene kant van de straat vindt volledige sloop-nieuwbouw plaats. Aan de andere kant van de straat worden huizen volledig verduurzaamd. De blokjes daarachter bestaan uit allemaal nieuwe woningen. Eén straat daar in de buurt zit al twee jaar lang in een bouwput, maar krijgt verder helemaal niks. Ik zou de staatssecretaris willen uitnodigen om dat uit te leggen. Of deelt de staatssecretaris de opvatting van GroenLinks-PvdA dat dat

onuitlegbaar is?

Voorzitter. Dit soort onuitlegbare verschillen zorgen voor extra veel spanningen in hechte dorpsgemeenschappen. Die zorgen voor scheuringen in de gezamenlijke zin. Het maakt dat mensen die vaak heel redelijk zijn — in dit geval zat ik bij Pinie en Thijs aan de keukentafel — met de handen in het haar zitten. Ik denk dat het noodzakelijk is dat we in deze wet vastleggen dat het stoppen van de gaswinning in de toekomst niet mag leiden tot grotere verschillen. Ik denk ook dat het noodzakelijk is dat we de uitkomsten van de Commissie Verschillen, de commissie-Van Geel, allemaal omarmen en dat we zo nodig boter bij de vis leveren om ervoor te zorgen dat alle Groningers, conform dat advies, straks wonen in een schadevrij, veilig en duurzaam huis.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Volgens mij stelt de heer Bushoff vragen over dezelfde weg als ik, namelijk over de Stadsweg in Ten Boer. Je ziet daar precies dat het gebied eromheen wel in aanmerking komt voor sloop-nieuwbouw, en deze bewoners niet. Mijn vraag aan de heer Bushoff is of hij met mij deelt dat het belangrijk is dat we snel inzicht hebben in wat het kabinet voorstelt rondom het rapport-Van Geel, zodat we er ook als Kamer naar kunnen kijken. Een kabinet kan demissionair zijn, maar op welke manier kunnen we als missionaire Kamer aan het rapport gevolg geven? Wij kunnen gewoon elke dag de beslissing nemen. We hebben dit al gedeeld in het commissiedebat. Ik kan me voorstellen dat we hierop dit voorjaar echt de stappen gaan zetten die keihard nodig zijn.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Op zich deel ik die wens van mevrouw Bikker. De Kamer wil heel graag weten wat de reactie van het kabinet wordt op de Commissie Verschillen, op de commissie-Van Geel. Tegelijkertijd denk ik dat we als Kamer ook al een beetje de vlucht naar voren kunnen nemen. Volgens mij moeten we de aanbevelingen uit dat rapport gewoon omarmen en is het niet te veel gevraagd om te zeggen dat alle inwoners van het aardbevingsgebied recht hebben op een schadevrij, veilig en duurzaam huis. Ik denk dat we dat in ieder geval als uitgangspunt moeten omarmen. Ik verwacht ook dat het kabinet dat gaat doen. Dat hoop ik. Als er daarvoor meer middelen nodig zijn, hoop ik dat we die middelen vrijmaken.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Ik denk dat wij elkaar op dit punt behoorlijk goed kunnen vinden. Vandaag behandelen we natuurlijk de wet die de gaskraan dichtdoet. Dat vind ik nog steeds een heel belangrijk moment. Maar ik kan me ook goed voorstellen dat wij als Kamer uitspreken — dat hoeft niet eens per motie of zo — dat we de komende maand echt eens even aan de slag gaan met hoe we dit een verder vervolg kunnen geven, los van de wet. Dat moet nu niet deze wetgeving ingewikkelder gaan maken. Wat mij betreft moet die zo snel mogelijk naar de Eerste Kamer, zodat dit helder is voor Groningen. Maar we kunnen ook als Kamer zeggen: we gaan aan het rapport-Van Geel en de Commissie Verschillen met urgentie een verder vervolg geven. Ik ben het zeer eens met de heer Bushoff dat we daarin niet moeten afwachten, maar doorpakken. Ik zou het heel mooi vinden als deze commissie dat ook met elkaar gaat doen.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Dat is een goed idee volgens mij.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik was afgelopen vrijdag in Loppersum en Zeerijp. Ik ga uw betoog niet herhalen. Ik heb eigenlijk hetzelfde gesprek gehad, over de verschillen maar ook over hoe de versterking en de schadehersteloperatie in de praktijk verloopt. Ik wachtte even op uw antwoord aan mevrouw Bikker over middelen. Ik dacht: u begint vast over middelen. Maar wat stelt u voor over hoe we dat soort gebieden, dorpen, dorpskernen of gemeenschappen zouden moeten

aanpakken? Zij krijgen brieven van het IMG, de NCG, de gemeente en verschillende adviseurs. Hele pakken papier komen er. Zo ontstaan er vanzelf ook verschillen. Hoe kijkt de heer Bushoff van GroenLinks-PvdA aan tegen de organisatie rondom zo'n operatie in zo'n dorp? Wat zouden we daar, los van het geld, moeten doen? Want we kunnen er meer geld tegenaan gooien, maar dat is geen garantie dat het beter zal gaan.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Ik had dit blokje weggelaten in mijn eigen betoog, omdat het wel aan iets heel fundamenteels raakt. Het raakt namelijk aan de vraag hoe je vindt dat je de versterking en de shadeaanpak in Groningen zou moeten organiseren. Ik denk dat het geen geheim is dat zowel de SP als toen nog de PvdA vonden en vinden dat je schadeherstel en versterking eigenlijk gezamenlijk zou moeten aanpakken middels één integrale aanpak, zoals ze dat volgens mij in beleidstaal noemen. Zelf ben ik ook altijd gecharmeerd geweest van die klassieke wijk- en dorpsvernieuwingsaanpak uit de jaren zeventig: van deur tot deur gaan, vragen wat mensen nodig hebben en dan per wijk of per dorp kijken of je de huizen schadevrij kan maken, moet versterken of kan verduurzamen. Ik denk dat in het rapport van de commissie-Van Geel ook een stukje staat over het volgen van die van-deur-tot-deuraanpak. Ik denk dat dat heel goed is. Ik denk ook dat de staatssecretaris hierin nog wel stappen kan zetten ter verbetering, ondanks dat hij misschien niet meer het hele systeem ondersteboven wil halen. Mijn weg vooruit zou dus zijn om via die van-deur-tot-deuraanpak op een klassieke wijk- en dorpsvernieuwingswijze de versterking aan te vliegen. Het klopt dat dat niet altijd betekent dat er dan meer middelen nodig zijn, maar ik denk wel dat je op deze wijze meer recht doet aan de verschillende situaties waar mensen in zitten en daar dus ook tot betere oplossingen kan komen dan we tot nog toe hebben kunnen doen.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Dank voor het antwoord, zeg ik via de voorzitter. Daar was ik wel een beetje naar op zoek. De ambitie van de VVD is om er gewoon voor te zorgen dat mensen echt ontzorgd en geholpen worden, ook in de verschillende problematieken. U heeft het over versterking, schadeherstel, verduurzaming en andere dingen, maar wij willen ook dat mensen niet meer tien verschillende brieven krijgen, want ze zien door de bomen het bos niet meer.

Mijn tweede vraag gaat over het feit dat dat kan betekenen dat iemand zo'n gemeenschap wat dat betreft ontzorgt, maar dat het daardoor ook wat langer kan duren. Uiteindelijk hebben we namelijk wel de kennis en capaciteit nodig van mensen die dat kunnen bundelen en door het hele gebied heen kunnen uitrollen. Hoe kijkt de heer Bushoff daarnaar? Ik ben gewoon even op zoek naar hoe ver we met elkaar kunnen komen als het echt over die effectieve aanpak gaat, zodat er ook meer geld bij de mensen terecht komt en de ongelijkheid niet zal toenemen.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Ik wil daar twee dingen over zeggen. Ten eerste. Ik twijfelde even, maar het moet me toch een beetje van het hart dat ik het wel lastig vind dat het feit dat mensen die tien verschillende brieven krijgen deels komt doordat wij er natuurlijk wel voor gekozen hebben om schadeherstel en versterking apart te organiseren en om allerlei verschillende instituten op te tuigen, in plaats van één aanpak voor één huis en een van-deur-tot-deuraanpak te hebben. Als je het aan de Partij van de Arbeid, mijn voorganger Henk Nijboer en mijzelf had gevraagd, dan was dat het meest wenselijk geweest. Ik denk dat dat had kunnen voorkomen dat mensen met al die verschillende instanties van doen hadden. Het maakt mensen niet uit of de schade wordt hersteld of dat er wordt versterkt. Het gaat mensen erom dat ze zo meteen gewoon weer in een veilig huis wonen. Het zal ze een worst wezen welke instantie daarvoor verantwoordelijk is en hen daarbij helpt. Het liefst hebben ze één gezicht waar ze terecht kunnen zodat ze zo meteen in een veilig, schadevrij en als het even kan duurzaam huis wonen. Ik denk dat dat uitgangspunt nog steeds best wel ver nagestreefd kan worden zonder de huidige aanpak weer helemaal overhoop te gooien. Ik denk dat dat nodig is, want

we zien nog steeds dat heel veel mensen — dat zijn inderdaad de mensen die u en ik allebei spreken — verschillende brieven krijgen en door de bomen het bos niet meer zien. Er is dus nog steeds heel veel ruimte voor verbetering. Mensen moeten één gezicht hebben en één aanpak voor hun huis.

Voorzitter. Ik vervolg mijn betoog. Ik ben bijna klaar met dit tweede blok over de ellende waar Groningers nog in zitten. Ik was aangekomen bij het stuk over de onuitlegbare verschillen. Ik zei het al, we moeten in deze wet vastleggen dat het stoppen van de gaswinning er niet toe mag leiden dat de verschillen in de toekomst weer groter worden. In het interruptiedebat met mevrouw Bikker zei ik al dat het nodig is dat we het rapport van de commissie-Van Geel gaan omarmen en daaraan uitvoering gaan geven, zodat iedereen zo meteen een fijn, veilig, schadevrij en duurzaam huis heeft.

Er is nog één punt waarop ik de staatssecretaris om een toezegging zou willen vragen. Er zijn namelijk ook mensen, bijvoorbeeld Thijs en Dinie aan de Stadsweg, die heel graag in hun huis willen blijven wonen en die eerder dachten: weet je wat, met dat beetje spaargeld dat we hebben, gaan we investeren in ons huis, zodat we hier in de toekomst fijn kunnen blijven wonen. Als zij zo meteen bijvoorbeeld in aanmerking zouden komen voor verduurzaming van hun huis, terwijl ze daarvoor zelf al geld hebben uitgetrokken, moeten ze gecompenseerd worden. Het lijkt mij niet meer dan redelijk dat mensen die zelf hebben gezorgd voor het versterken van hun huis, het herstellen van schade of het verduurzamen van hun huis en daarin zelf recentelijk hebben geïnvesteerd, gecompenseerd worden als blijkt dat ook zij in aanmerking komen voor allerlei regelingen. Kan de staatssecretaris toezeggen dat dit soort compensatie er komt en dat dit eventueel ook onderdeel wordt van wat hij klaarblijkelijk vanavond, wellicht, in Groningen gaat aankondigen? Ik ben benieuwd.

Voorzitter. Dat brengt mij bij mijn laatste punt in dit debat, namelijk de verantwoording die Shell en Exxon dienen af te leggen over Groningen. Shell en Exxon hebben in Groningen ontzettend veel ellende aangericht en hebben daar eigenlijk nog nooit ook maar enigszins rekenschap van gegeven. Sterker nog, als je verwacht dat het na het enquêterapport Groningers boven gas wel ingedaald zou zijn, dan kom je van een koude kermis thuis. Waar namelijk bij een deel van de mensen inmiddels, gelukkig, is geland dat we de Groningers boven het gas moeten stellen, stellen Shell en Exxon nog steeds geld boven Groningers. Daarvan getuigt het feit dat zij nota bene een arbitragezaak zijn begonnen tegen de Staat.

Jarenlang hebben ze miljarden verdiend aan Groningen en alles gedaan om elke euro aan compensatie die ze misschien moesten uitkeren, drie keer om te draaien. Ze hebben de boel getraineerd met juridische procedures. Al die tijd zaten Groningers in ellende. Pas toen het Shell en Exxon te heet onder de voeten werd, omdat er gedreigd werd met een strafzaak, zeiden zij: "Weet je wat? We doen afstand van dat winningsrecht. Geef ons maar een winningsplicht. Overheid, bepaal maar hoeveel gas we gaan winnen." Vervolgens bepaalt de overheid dat we minder gaan winnen — dat is heel goed — en dat de gaswinning naar nul gaat. En dan ineens zeggen Shell en Exxon: nu willen wij daar knaken voor zien. Het is werkelijk waar te idioot voor woorden. Het getuigt echt van een gebrek aan moreel kompas. Ik denk dat we Shell en Exxon verantwoordelijk moeten houden voor wat zij hebben gedaan in Groningen.

Voorzitter. Dat betekent, denk ik, dat we hen moeten dwingen met een belastingheffing, waarover zij geen juridische procedures kunnen voeren, om bij te dragen aan Groningen. Dat betekent ook dat alle gesprekken die nu gevoerd worden over Groningen tussen het ministerie van EZK en Shell en Exxon, wat mij betreft gewoon moeten stoppen. Daarmee kappen nu. Dat betekent ook dat we ze volgens mij op dezelfde wijze moeten gaan behandelen als we de tabakslobbyisten hebben behandeld, namelijk dat zij niet meer welkom zijn bij onze ministeries. Laat de boodschap helder zijn: Shell en Exxon, jullie hebben hier bij onze overheid niks te zoeken en niks om je hand voor op te houden; we

bestrijden jullie in de rechtszaal en we zorgen er met een heffing voor dat jullie eerlijk gaan bijdragen aan Groningen. Met een aantal amendementen in deze wet zorgen we er dan ook voor dat we vastleggen dat zij nog lange tijd verantwoordelijkheid blijven dragen voor de Groningse bodem. Denk aan monitoring, het nemen van voorzorgsmaatregelen, als die nodig zijn, en het nog lange tijd verantwoordelijk zijn voor schade die ontstaat naar aanleiding van de gaswinning, ook al is die al gestopt.

Voorzitter. Dat brengt mij bij mijn laatste zinnen in de eerste termijn. Ik eindig waarmee ik begon, namelijk dat het als Groninger soms best pittig is om hierover het debat te voeren. De kunst is volgens mij om aan de ene kant blij te zijn met de stappen die worden gezet, ook door deze staatssecretaris, en om tegelijkertijd te benoemen — dat is ook rechtvaardig — dat nog bij geen van de Groningers die ik spreek, de vlag uit gaat. Ik probeer hen van betere oplossingen te voorzien. Dat heb ik vandaag proberen te doen en dat zal ik de komende tijd, zolang ik het woord over Groningen in uw zaal mag voeren, ook blijven doen.

Dank u wel.

De voorzitter:

Heel goed. Dank u wel. We gaan luisteren naar de heer Kops van de fractie van de PVV.

De heer Kops (PVV):

Voorzitter, dank u wel. Het is alweer een jaar geleden dat de parlementaire enquêtecommissie haar eindrapport heeft gepresenteerd. We weten allemaal nog dat de conclusies en aanbevelingen die daarin stonden, bikkelhard waren. Dan is het eigenlijk des te pijnlijker dat we nu, een jaar later, moeten constateren dat het in Groningen nog niet bepaald goed gaat. Er is in Groningen maar liefst meer dan 2.200 miljard kuub gas gewonnen. Dat heeft 336 miljard euro opgeleverd, maar ook meer dan 1.600 aardbevingen. Dat is dan nog exclusief de aardbevingen die hebben plaatsgevonden sinds het verschijnen van het rapport.

Voorzitter. Aan de gaswinning uit het Groningenveld komt per oktober 2024 definitief een einde, maar de crux is wel dat de ellende in Groningen rondom versterken en schadeafhandeling daarmee nog niet voorbij is. Integendeel, want het gaat nog altijd niet goed. Ik kom daar later op terug.

Voorzitter. Eerst een korte terugblik. In 2018 heeft het kabinet besloten om de gaswinning uit het Groningenveld op een zo kort mogelijke termijn af te bouwen en definitief te beëindigen. Later in 2018 behandelden we een wetsvoorstel, namelijk de Wet minimalisering gaswinning Groningen. We waren daar toen heel kritisch op, kortgezegd omdat die wet heel onduidelijk was, weinig zekerheid bood, laat staan dat er een einddatum voor de gaswinning in stond. We waarschuwden toen voor juist nog meer onzekerheid en nog meer willekeur. Ik benoem dat omdat we exact die willekeur aan het begin van dit jaar hebben gezien. Een paar maanden daarvoor, in oktober '23, was de gaskraan feitelijk al dichtgedraaid. Maar — heel typisch — de vlag ging in Groningen niet uit. Ik zeg "typisch", maar het is ook begrijpelijk. Er waren geen feestelijke bijeenkomsten of wat dan ook omdat het vertrouwen nog altijd niet op orde was. Het wantrouwen overheerste. En terecht. "Eerst zien, dan geloven", werd er gezegd. Terecht. Want begin januari werd de gaskraan opeens weer opengedraaid. Volgens de staatssecretaris was dat nodig "om een acuut capaciteitstekort te voorkomen indien tegelijkertijd de gasopslag zou zijn uitgevallen". Twee dagen later ging de gaskraan toch weer dicht. Er bleek eigenlijk helemaal niets aan de hand te zijn. Maar de onrust, of beter gezegd de woede, was er in Groningen natuurlijk niet minder door. Er was onrust, want: kijk, zie je wel; de gaskraan gaat gewoon weer open. Maar ook was er woede, want: waarom zijn we er überhaupt niet over geïnformeerd? Het herwinnen van het vertrouwen, het inlossen van die ereschuld, waar we het zo vaak over hebben gehad, gaat op deze manier natuurlijk niet werken.

Voorzitter. De vraag is wel hoe het precies zit met de leveringszekerheid wanneer de gaswinning al bij twee dagen vorst hervat moet worden. Hoe zit dat dan als dat straks überhaupt fysiek niet meer kan? De staatssecretaris schrijft in zijn brief: "Aan het einde van de winter van 2023/2024 zal duidelijk zijn hoe vol de gasopslagen zitten, hoe de nieuwe stikstofinstallatie functioneert, de mate waarin de capaciteitsvraag verder is gedaald, bijvoorbeeld door minder export, en het aanbod is gestegen." De winter is nog niet ten einde — touché! — maar kan de staatssecretaris wellicht nu al op die punten ingaan? Gasopslagen, stikstof; hoe staat het er nu precies voor?

Voorzitter. Ik zei het net al, de staatssecretaris citerende: dalende vraag door minder export. Dat is treffend, want onderdeel van het afbouwen van de gaswinning uit het Groningenveld is een wijziging van de Gaswet in 2020, getiteld Het beperken van de vraag naar laagcalorisch gas van grote afnemers. Dat kwam er in het kort op neer dat het voor de negen grootste afnemers van gas, goed voor zo'n 3 miljard kuub per jaar, vanaf oktober 2022 verboden werd om nog langer laagcalorisch gas, dus Gronings gas, aan het net te onttrekken. Vervolgens hadden zij de keuze om over te stappen op hoogcalorisch gas of om helemaal van het gas af te gaan. Hoe is dat nu eigenlijk in de praktijk gegaan per oktober '22?

Voorzitter. Ik stel die vragen omdat in de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel staat dat ook Franse, Duitse en Belgische grootverbruikers zo'n omschakeling maken, maar wel met verschil dat die omschakeling in België pas dit jaar gereed zal zijn en in Frankrijk en Duitsland pas in 2029/2030. Hoe zit dat, hoe kan dat? Betekent dit dat landen als Frankrijk en Duitsland nog zo lang laagcalorisch gas krijgen, oftewel pseudo-Gronings gas? Hoe kan het dat in Nederland de grootafnemers in staat zijn gebleken om af te stappen van dat Groningse gas — en terecht — maar dat dit in Frankrijk en Duitsland blijkbaar niet kan? Is dat zo in die exportcontracten geregeld? Wat zit daarachter? En kan die dalende vraag door minder export dan niet versneld worden als men in Duitsland en Frankrijk gewoon een beetje opschiet? En zo nee, is het uitbreiden van die stikstofcapaciteit dan voornamelijk bedoeld voor Frankrijk en Duitsland of voor onszelf? Hoe zit dat? Graag een reactie van de staatssecretaris.

Voorzitter. Dan terug naar Groningen. Hoe staat het ervoor? Dat de gaswinning uit het Groningenveld wordt gestopt, mag er natuurlijk niet toe leiden, bewust of onbewust, dat de schadeafhandeling en versterking op een lager pitje komen te staan — nog lager, zou ik zeggen. Mevrouw Beckerman had het er al over: hoe zit het met het nazorgplan? Het is dus al een jaar na die parlementaire enquête. Er werden toen grote woorden gesproken over het inlossen van de ereschuld. Feitelijk werden daarmee nieuwe beloften gedaan. Het zijn juist beloften die de afgelopen jaren keer op keer werden gebroken. Dat maakt het herstellen van het vertrouwen des te moeilijker. Precies daar schiet het dan ook tekort.

Voorzitter. Er zijn in dit debat al veel voorbeelden voorbijgekomen. Ik noem toch nog een ander voorbeeld van twee weken geleden over het dorp Garrelsweer. Het wordt een "ontwricht dorp" genoemd, waar de inwoners sinds de enquête bar weinig zijn opgeschoten. Een jaar later zijn ze gewoon niks opgeschoten. Ik noem mevrouw De Bruin die al 25 jaar in dat dorp woont, maar sinds mei vorig jaar niet meer in haar eigen woning maar in een wisselwoning. Haar eigen woning moet worden versterkt, maar sinds december liggen alle werkzaamheden stil. Er gebeurt gewoon helemaal niks, oftewel: vertraging op vertraging. Hoe kan dat nou? De enquête was toch glashelder? De conclusies waren glashelder: maak de schadeafhandeling milder, makkelijker, menselijker; geef duidelijkheid over de versterking et cetera, et cetera. Maar het tegendeel lijkt nu te gebeuren. Dus ik stel nogmaals de vraag: hoe kan dat en wat gaat de staatssecretaris hieraan doen? Wanneer heeft iedereen, echt iedereen, op z'n minst die duidelijkheid? Kan daaraan, net als aan het definitief stoppen van de gaswinning uit het Groningenveld, ook een keiharde datum worden gekoppeld?

Voorzitter. Mevrouw De Bruin formuleert het heel treffend. Zij vreest dat Groningen opnieuw vergeten wordt. Want, zo zegt ze, die parlementaire enquête is een beetje weggezakt bij iedereen. Dat kan natuurlijk niet. Kan de staatssecretaris garanderen dat dat niet gebeurt en ook echt niet gaat gebeuren?

Voorzitter. Gedupeerden voelen zich bovendien ongelijk behandeld. Ze ervaren willekeur. Dat ervaren ze niet alleen zo en dat voelen ze niet alleen zo; als je goed naar de praktijk kijkt, dan zie je dat het ook echt zo is. Ook die voorbeelden kennen we allemaal: het ene huis wordt versterkt en het andere huis, dat praktisch precies hetzelfde is, niet. Het is totaal niet uit te leggen. Het is willekeur, omdat het IMG de ene scheur wel wil vergoeden, maar de andere scheur in exact dezelfde muur dan weer niet. Het gevolg is dan dat mensen bezwaar maken of in beroep gaan. Kortom, daardoor duurt het allemaal nog langer en wordt het vertrouwen er niet bepaald groter op.

Voorzitter. Gedupeerden die bezwaar maken, kunnen kiezen voor een vaste vergoeding per scheur. Maar, zo vraag ik, geldt dat dan ook voor de scheur die het IMG juist niet wil vergoeden? Daar gaat het bezwaar juist over. Kortom, het is heel onlogisch en heel onduidelijk allemaal.

Voorzitter. Gedupeerden die in beroep zijn gegaan, komen hier dan weer niet voor in aanmerking, terwijl zij dan juist nog langer op hun geld moeten wachten. Als ik het zo uitspreek, begrijp ik het niet. Het is zo onlogisch. Dit kan en moet toch echt veel beter, zeker nu we een jaar verder zijn na die parlementaire enquête? Het geld is er, zou je zeggen. Het komt alleen niet bij de gedupeerden terecht.

Dan wil ik het nog even kort hebben over de uitvoeringskosten, want dat is behoorlijk schrikken. In 2022 ging er per uitgekeerde euro 74 cent naar de uitvoering. Maar, zo lezen we, in 2023 ging er per uitgekeerde euro €1,42 naar de uitvoering. Klopt dat, vraag ik de staatssecretaris. Die uitvoeringskosten zijn dus, als dit klopt, gestegen, terwijl de staatssecretaris al jaren geleden heeft beloofd die kosten juist te zullen verlagen. Hij zei: "Ja, ik ga het uitzoeken; ik ga het IMG daartoe bewegen. En zo niet, dan ga ik maatregelen nemen." Zo ongeveer zei hij het toen in het debat. Dus hoe kan dat? Wat gaat de staatssecretaris doen?

En die gaswinning stopt dus definitief per oktober 2024. Ik geef toe, het is misschien wensdenken, oké, maar wat zou het toch mooi zijn als er nu aan schadeafhandeling en versterking ook een keiharde datum gekoppeld zou kunnen worden. Wat zou het toch mooi zijn als per die datum, ook die oktober 2024, in Groningen alles geregeld zou zijn, en al die gedupeerden, die zo in de ellende zitten, eindelijk hun leven weer zouden kunnen oppakken.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar mevrouw Teunissen van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Voorzitter, dank u wel. Eindelijk, eindelijk, eindelijk komt er een eind aan de gaswinning in Groningen. Volgens de Partij voor de Dieren is een zo snel mogelijke sluiting noodzakelijk, dus waarom kiest de staatssecretaris ervoor om pas 1 oktober de gaskraan te sluiten? In de winter is het niet langer noodzakelijk meer dat deze gaskraan openblijft. We moeten nu echt alles op alles zetten om ervoor te zorgen dat de gaskraan niet langer dan nodig nog openblijft. Mocht zich in de toekomst toch nog een tekort voordoen, dan adviseert ook de Gasunie bij een gastekort industriële gebruikers af te schakelen. Dat is ook waar de Partij voor de Dieren al jaren voor pleit. Mijn vraag aan de staatssecretaris is: wordt hiervoor nu een plan uitgewerkt bij het ministerie? Hoe staat het met het afschakelplan om zo veel

mogelijk te kunnen besparen op aardgas?

De Groningers hebben al die tijd lang in onzekerheid gekregen over of de gaskraan op een koude dag toch weer opengedraaid zou worden, met een groot risico op nieuwe bevingen. Mensen in Groningen hebben heel erg lang gewacht op dit moment. Groningers, en niet de multinationals, moeten eindelijk op één komen te staan, en de gaskraan dicht is een belangrijke stap daartoe. Maar we zijn er nog niet. We hebben een ereschuld. Veelbesproken is het Nij begun. Ik spreek dat natuurlijk verkeerd uit; maar ja, het is aan de Groningers onder ons om dat wel goed te doen. Daarover leven nog steeds heel veel onduidelijkheden. Hoe wordt de regio, met name de volksvertegenwoordiging en de inwoners, op dit moment betrokken bij het Nij begun, en hoe wordt dit geborgd? En wie besluit uiteindelijk over de bestuurlijke opzet en de verantwoording? Kan de staatssecretaris ook iets meer zeggen over zijn eigen regierol? En is hij het met de Partij voor de Dieren eens dat Shell en Exxon geen rol meer kunnen spelen in deze plannen, aangezien zij de Groningers zo ontzettend veel schade hebben berokkend?

Voorzitter. Dan zijn er partijen die minder tevreden zijn met het sluiten van de gaskraan, en dat zijn de bedrijven — ik noemde ze net al even — die hier jarenlang gigantisch van hebben geprofiteerd, namelijk Shell en Exxon. Het is goed dat de staatssecretaris erkent dat de Kamer beter geïnformeerd had moeten worden over de arbitragezaak die deze twee partijen hebben aangespannen, omdat hun miljarden nu op de tocht staan. Kan de staatssecretaris toelichten waarom hij de informatie over de arbitragezaak niet in eerste instantie heeft gedeeld met de Kamer? De opstelling van deze bedrijven is schandalig, na al die jaren van het frustreren van de schadeafhandeling. In het akkoord op hoofdlijnen dat de partijen in 2018 tekenden, gaven de bedrijven nog aan af te zien van verdere claims op het gas dat nog niet was opgepompt. En toen bleek dat de gaskraan toch nog eerder dicht kon, werd duidelijk dat ze het onderste uit de kan wilden halen. Al vanaf het begin zijn de samenwerkingsafspraken tussen de NAM en de Staat voor een groot deel onttrokken aan het zicht van de buitenwereld. De samenwerkingsovereenkomst uit 1963 wordt in 2018 alleen openbaar omdat deze in een archief wordt gevonden door een omwonende. Er zijn ook al decennialang ongemakkelijk korte lijntjes tussen Shell, Exxon en het kabinet: de premier en de voormalige CEO van Shell die elkaar als vrienden omschrijven, de NAM die namens het ministerie Kamervragen beantwoordt. En ook nu weer een brief over arbitrage die amicaal de aanhef "beste Hans" heeft en die pas met de Kamer wordt gedeeld als het niet anders kan. Dit moet afgelopen zijn. Kan de staatssecretaris beloven dat hij vanaf nu openheid van zaken geeft aan de Kamer en het bredere publiek? En kan hij beginnen met het openbaar maken van alle stukken over de arbitragezaak?

Voorzitter. Welke lessen trekt de staatssecretaris uit de opstelling van Shell en Exxon? Is hij het met de Partij voor de Dieren eens dat we de veiligheid van de Groningers en niet langer de winsten van deze bedrijven blijvend voorop moeten stellen? Het is niet verbazingwekkend dat Shell en Exxon het sluiten van de gaskraan aanvechten. Het is namelijk structureel hun manier van werken, ook elders. Kijk naar de recordwinst van 36,7 miljard die Shell in 2022 maakte over de ruggen van veel Nederlanders die door de Russische inval in Oekraïne hun energierekening niet meer konden betalen. Maar denk ook aan de Buskabaai op Curaçao waar Shell tot de jaren vijftig olieafval stortte om het bedrijf vervolgens voor een symbolisch bedrag van € 1 te verkopen aan de overheid en wegliep van enige verplichting om maar troep op te ruimen. Of denk aan Exxon, die in Guyana nog steeds een natuurramp aan het veroorzaken is en de opbrengsten nauwelijks deelt met het land zelf. En nu dus ook over de ruggen van de Groningers, waar deze bedrijven tientallen miljarden verdienen en nu procedures starten om minder schade te hoeven vergoeden en om vooral zelf wel een vergoeding te ontvangen.

Voorzitter. Shell krijgt elk jaar zeker 2 miljard aan belastingvoordelen en andere fossiele subsidies, Exxon minimaal 1 miljard. Als uit de arbitragezaak blijkt dat de belastingbetaler

nog meer moet betalen aan Shell en Exxon voor hun rol in deze hele destructie van Groningen, moeten we dekking daarvoor zoeken in het korten van hún belastingvoordelen en moeten we het niet afwentelen op de belastingbetaler. Dat kan bijvoorbeeld door het belasten van olieproducten als grondstof en het stoppen met het verstrekken van gratis emissierechten. Als we dat voor de komende jaren berekenen, komen we vast een heel eind. Is de staatssecretaris bereid om eventuele compensatie van Shell en Exxon te financieren uit het schrappen van fossiele subsidies?

Voorzitter, tot slot. Na alle schade die is aangericht in Groningen, moeten we voorkomen dat we opnieuw de fout in gaan door nog meer gaswinning in de Waddenzee toe te staan. Het is goed nieuws dat de staatssecretaris aangeeft dat hij heeft besloten om voorlopig geen toestemming te geven voor meer gaswinning, maar de deur staat nog steeds op een kier. Laat dit nou een keerpunt zijn en laten we de natuur nu echt op één zetten. Kan de staatssecretaris stappen zetten om echt deze fossiele plannen definitief naar de prullenbak te verwijzen en eindelijk definitief te stoppen met meer gaswinning onder de Noordzee?

Dank u wel.

De voorzitter:

U bedankt. Dan geef ik graag het woord aan de heer Peter de Groot van de fractie van de VVD. Na de eerste termijn van de Kamer zal ik schorsen voor de lunch. Het woord is aan de heer De Groot.

De heer Peter de Groot (VVD):

Dank u wel, voorzitter. Zoals ik net al tegenover de heer Bushoff heb aangegeven, was ik afgelopen vrijdag in Loppersum en Zeerijp om in gesprek te gaan met de mensen die daar wonen en die de afgelopen jaren te maken hebben gehad met aardbevingen als gevolg van de gaswinning. Zij hebben eigenlijk te maken met steeds weer wisselende aanpakken van schadeherstel aan huizen, scholen en andere gebouwen, ook om deze te versterken. Ik heb daar zelf ervaren hoe belangrijk het is dat de schadehersteloperatie beter gaat verlopen. Ik heb in het commissiedebat al aandacht gevraagd voor het feit dat er meer geld en elke euro die besteed wordt aan schadeherstel naar de inwoners moeten gaan en dat toegezegde afspraken nagekomen worden. Nadat het jaar 2023 dus in het teken stond van de uitkomsten van de parlementaire enquête en het 50 puntenplan in het teken heeft gestaan van het daadwerkelijk erkennen van de schade in Groningen, de emotionele schade en de schade als gevolg van de gaswinning, is het zaak dat de koers die de afgelopen jaren is ingezet om de gaswinning in Groningen te stoppen, gevolgd blijft worden. Daarom is het dan ook goed dat we vandaag spreken over de wetsaanpassing die dit ook daadwerkelijk gaat realiseren. Het definitief sluiten en weghalen van de bronputten zal voor veel mensen pas echt een signaal zijn dat er geen gas meer gewonnen wordt uit het Groningenveld. Dat is iets waar heel veel inwoners lang naar hebben uitgekeken.

De VVD heeft het voornemen om over te gaan tot definitieve sluiting al jaren gesteund. En ook nu de wet er echt ligt, spreekt de VVD haar steun daarvoor uit. De sluiting is nodig om te gaan werken aan het terugvinden van de rust van alle inwoners. De VVD realiseert zich als geen ander dat het nog decennialang op zich zal laten wachten voordat er rust en stabiliteit is en het herstel zal zijn afgerond. Want ondanks de sluiting zullen er voorlopig nog bevingen zijn en de hersteloperatie zal succesvoller moeten worden, zoals ik net al aangaf.

Om tot definitieve sluiting en het opruimen van de winputten over te gaan moet er na een jaar nadat we deze wet vaststellen, plannen liggen maar daarna wordt het best wel onduidelijk. Want welke eisen worden dan aan deze opruimplannen gesteld, is mijn vraag aan de staatssecretaris. Hoe snel wordt er dan overgegaan tot uitvoering? Het is voor Groningers namelijk belangrijk dat die onzekerheid wordt weggenomen en dat gebeurt pas op het moment dat men buiten ook ziet dat die installaties weggaan. De VVD vindt het

belangrijk dat Groningers goed worden meegenomen in het proces van sluiten en opruimen, dat er duidelijke communicatie hierover ontstaat en dat het zorgt voor rust. Ik verneem hierop graag de reactie van de staatssecretaris.

Een van de andere beloftes die gedaan zijn bij Nij begun is het snel oplossen van het geschil tussen het Rijk en de NAM. Want voor Groningers grijpt dit geschil steeds terug naar de gevoelens over de strijd die zijzelf hebben moeten voeren tegen de NAM. Hoe gaat de staatssecretaris ervoor zorgen dat dit geschil niet verder oploopt en dat dit ook sneller wordt afgehandeld? Wat gaat hij daarover delen, vooral met Groningers?

Het definitief sluiten van de gaswinning is geen lichtzinnig besluit te noemen, niet voor de zekerheid die nodig is voor de Groningers maar ook niet in de tijd waarin dit besluit genomen is. Het sluiten vindt plaats ten tijde van de oorlog in Oekraïne, waarbij Nederland en Europa energieonafhankelijk willen zijn. De VVD staat volledig achter het besluit om te sluiten maar de realiteit is dat dit niet zonder consequenties kan. Het heeft grote effecten voor de leveringszekerheid van energie en dit moet opgevangen worden. De VVD heeft het initiatief genomen om onder andere voor de leveringszekerheid en zelfs als voorloper van het afbouwen van de gaswinning in het Groningenveld garanties daarop te hebben en niet afhankelijk te zijn van de energieleverantie vanuit onvrije landen. De VVD heeft meerdere moties ingediend voor een snellere aanpak van bijvoorbeeld de gaswinning op de Noordzee. Ondanks het versnellingsplan voor gaswinning op de Noordzee is er tot op heden geen versnelling gerealiseerd. Sterker nog, het niveau dreigt juist af te nemen. Er moeten dus aanvullende maatregelen worden genomen. Ik heb in het vorige debat daar ook een motie over ingediend.

Afsluitend, voorzitter. We gaan als Kamer vandaag een belangrijke stap zetten voor alle mensen in Groningen, een volgende stap om de leefbaarheid weer terug te brengen in dit gebied, om te werken aan het wegnemen van de onzekerheid over de aardbevingen en om die juist te doen afnemen en om levens weer rust te geven, door het besluit om de gaswinning definitief te sluiten. Geen besluit zonder consequenties, maar de VVD staat er volledig achter.

Tot zover, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Een vraag van mevrouw Beckerman.

Mevrouw Beckerman (SP):

Er gaan nu heel veel dingen door mij heen, maar ik zat op een gegeven moment echt, zeker bij de interruptie die de VVD pleegde bij de heer Bushoff, te twifelen tussen: is dit nou ongekend hypocriet of is dit fantastisch nieuws? Ik licht dat toe. We hebben hier jarenlang, jarenlang, gesmeekt richting de VVD: stop met die wanstaltige bureaucratie, met die waanzin die je gedupeerden aandoet met aparte trajecten voor schadeherstel en aparte trajecten voor onveiligheid en elke keer maar weer nieuwe instituten en nieuwe regels. En elke keer zei de VVD: nee hoor, dat gaan we doen. Laat ik dan maar hoopvol zijn: is vandaag dan eindelijk het keerpunt?

De heer Peter de Groot (VVD):

Ik laat die kwalificatie bij mevrouw Beckerman, maar u heeft gehoord wat ik heb gevraagd. Ik heb ook aangegeven wat ik daar heb gezien. Ik zal daar heel concreet over zijn. Ik was in Zeerijp. Ik heb de stapels brieven gezien. Dat wil niet per se zeggen dat de lijnen zoals die neergezet zijn, verkeerd zijn, zoals de heer Bushoff volgens mij ook heeft gezegd. Maar het gaat volgens mij om hoe dat samenkomt in zo'n dorp. Daar zit de crux van waar dit over gaat. En als ik dan die stapels brieven zie en zie dat mensen eigenlijk niet eens meer weten op wie ze moeten antwoorden, naar wie ze brieven moeten terugsturen en wat er gebeurt,

dan zou ik ervoor pleiten dat er gewoon projectleiders komen in die dorpen die dat samenvoegen en die die mensen helpen, zodat in de praktijk op een eenduidige manier de versterking en de schadeafhandeling — daar is nu ook verduurzaming bijgekomen — gaan lopen. U vraagt aan mij, zeg ik via u, voorzitter, tegen mevrouw Beckerman, of er vandaag hoop is ontstaan. Nou, ik ben een nieuwe woordvoerder op dit terrein. Ik zoek niet met m'n ogen dicht in Groningen. Ik ga daarheen om met open ogen en open vizier te kijken wat ik als woordvoerder namens de VVD kan bijdragen aan wat er beter kan in de schadeversterking en de schadeafhandeling. Dat zal ik dus ook niet nalaten, mevrouw Beckerman.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ik wil altijd heel graag hoopvol zijn, maar er was ooit een gedupeerde die tegen mij zei: hoop is uitgestelde teleurstelling in dit dossier. Ik heb ook weleens bij het spreekgestoelte gestaan met vier brieven bij me van een gedupeerde. Eentje was uit 1999, waarin werd gezegd: ja, u heeft inderdaad schade. Een volgende brief zei: o nee, toch niet, dus we gaan het niet uitkeren. En dan kwam er weer een brief die hoop gaf en dan weer een brief die daar een streep doorheen zette. En dat ging zo door en die mevrouw is nog steeds niet uit haar kapotte huis. Ik herhaal: 1999. Ik hoop dus dat die woorden van de VVD ... Hij zegt: ik ben de nieuwe woordvoerder en ik schrik ervan wat voor puinhopen we daar hebben aangericht. Maar ik wil dan ook zaken doen, want woorden zijn goedkoop. Wat betekent dit dus concreet vandaag? Wij hebben al heel vaak het voorstel gedaan om met een aanpak te komen van deur tot deur, waarbij je aan mensen vraagt: wat is u aangedaan door de overheid en hoe gaan we het oplossen? Is de VVD nu om? Gaan we tot zo'n aanpak komen? Gaan we die weerzinwekkende bureaucratie die is opgetuigd, slopen?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Mevrouw Beckerman gebruikt hele grote woorden als "om" en "eindelijk" en ... Ze gebruikt heel veel woorden, maar ze kent mij ook. We staan hier vandaag voor de Groningers. We staan hier vandaag om het besluit te nemen om het gasveld definitief te sluiten. We zullen nog vaak met elkaar praten over of het schadeherstel, de versterking en de verduurzaming die erbij gekomen is, snel genoeg gaan. Ik heb het in het commissiedebat ook al gezegd, maar ik zal er alles aan doen om dat sneller en effectiever te laten verlopen. Als het daarvoor nodig is dat we in de praktijk ervoor zorgen dat er één aanspreekpunt komt per 150, 200 of 300 huizen om ook de verschillen die er zijn voor die mensen te kunnen oplossen en om ervoor te zorgen dat we de brieven die de mensen thuis krijgen, verstaanbaar maken en om ervoor te zorgen dat er meer snelheid komt, dan kunnen we daar prima het debat met elkaar over voeren. Maar dat is echt wat anders dan dat we het gaan hebben over de hoofdstructuren die er zijn. Wij moeten het verschil maken voor de mensen ter plaatse. Ik zie aan uw mimiek, zeg ik via de voorzitter, dat u zoiets heeft van: jee, wat is dit? Als VVD kijken we vooruit. We moeten vooruitkijken. We moeten die mensen helpen. Dat is de reden waarom ik dit pleidooi houd. Ik heb in de praktijk namelijk gezien dat het beter kan. Mijn motivatie daarvoor is om ervoor te zorgen dat niet €0,65 van elke euro naar de organisaties gaat, maar dat we ervoor zorgen dat het proces effectiever wordt, dat er meer geld naar de Groningers gaat, dat het sneller gaat en dat mensen het goed kunnen meemaken en begrijpen.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ik snap het ook dat je als nieuwe woordvoerder zegt: joh, ik zie dit. Maar snapt de heer De Groot ook waarom ik die grote woorden gebruik? Er was een parlementaire enquête nodig om recht te doen aan Groningen. Dat is het zwaarste middel. Dat was nodig om dit bloot te leggen. Zelfs na die parlementaire enquête vroegen wij opnieuw: stop met die bureaucratische waanzin; stop met mensen helemaal gek maken met weer nieuwe regels, weer brieven, weer brieven, weer nieuwe regels, weer een nieuw instituut. Nog steeds zei de VVD: nee. Ik dank de woordvoerder, maar ik hoop ook dat hij snapt waarom er zulke grote woorden en zulke emoties in dit debat zitten. Ik ga proberen om hier een voorstel op te

maken. Laat dan inderdaad vandaag dat keerpunt zijn, omdat u ook in Groningen heeft gezien wat er is aangericht. Wat ons betreft moet dat echt die deur-aan-deuraanpak zijn, die ook door de commissie-Van Geel is voorgesteld en waarvan we nog steeds wachten op de reactie van het kabinet. Dus ik vraag nogmaals: snapt de heer De Groot, vraag ik via de voorzitter, waarom dit zo zwaar ligt en waarom het nodig is om nu dat advies van de commissie-Van Geel uit te voeren?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik snap het heel erg goed, hoor. Alle respect daarvoor. Mevrouw Beckerman heeft zich jarenlang helemaal vastgebeten in het dossier. Ik zie ook dat het haar raakt. Ik heb alle begrip daarvoor. Ik wil gewoon rekenschap geven van hetgeen ik zelf zie wat daar beter kan. Dat betekent niet dat het IMG straks niet meer bestaat, denk ik. Dat betekent wel dat wij er in de praktijk voor zorgen dat mensen beter geholpen worden met die operatie. Dat is echt wat anders dan werken aan hoofdstructuren. Ik zal een voorbeeld noemen. Ik zou heel graag willen dat mensen niet van tien verschillende organisaties brieven krijgen maar gewoon van één iemand. Daar zijn ze enorm mee geholpen. Deze mensen moeten hun huis uit. Deze mensen moeten dit allemaal verstouwen naast dat ze hele normale gezinnen runnen, een hele normale baan hebben en een heel normaal sociaal leven hebben. Ik zou heel graag zien dat de mensen daarin beter geholpen worden en dat verschillen niet groter worden. Daar ben ik het dan mee eens.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Ik wil toch proberen een enkel misverstand mogelijk te voorkomen. Die eindeloze hoeveelheid aan brieven, die de heer De Groot ook heeft gezien, al die juridische procedures waar mensen in terecht zijn gekomen en al die verschillende loketten waar mensen naartoe moeten, komen natuurlijk ergens uit voort. Die komen voort uit wantrouwen richting de Groningers, geldbelangen die boven de Groningers werden gesteld en een verkeerde basis voor de aanpak van schade en herstel, namelijk dat volledig splitsen in plaats van het samen oppakken. Erkent de heer De Groot dat die drie redenen ten grondslag liggen aan de brieven en de ellende waarover de mensen nu ook hem aan de keukentafel vertellen?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Wat ik daarop wil zeggen, is: wat ik daar afgelopen vrijdag gezien heb, gaat ook over heel andere dingen. Het is natuurlijk noodzakelijk dat er bij een schadehersteloperatie getoetst wordt of er asbest in een huis zit. Daar heb je een partij voor nodig die aan de deur komt, die langskomt. Dat moet ook gebeuren. Natuurlijk krijg je van dat bedrijf een brief. Mijn punt gaat niet zozeer over wat u hier aandraagt. Mijn punt gaat over het volgende. Stel dat er iemand langskomt voor het asbest, voor de vleermuizen en om de scheur te beoordelen. Dat zijn allemaal verschillende partijen. Dat moet allemaal opgevolgd worden in brieven richting het IMG of de gemeente. Het is een hele wirwar van papierwerk. Daar zit een heel groot ontzorgingspunt als het gaat om hoe mensen op dit moment de hersteloperatie ervaren. Daar wil ik echt wat aan doen. Ik wil ervoor zorgen dat dat sneller gaat en dat mensen beter geholpen worden.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Het is mij nog niet helemaal duidelijk. Ik hoor nu eigenlijk twee opties van de VVD. Ofwel ze zeggen: we accepteren alle structuren die er zijn, we accepteren dat er nog steeds wantrouwen is en dat het geld soms nog steeds boven de Groningers wordt gesteld. Het gevolg daarvan — al die brieven en al die juridische procedures — is vervelend en we zorgen ervoor dat er iemand komt, dat er een soort nieuw oliemannetje komt dat alle problemen die hieruit voortvloeien voor de Groningers gaat oplossen. Dat is de ene optie. Dat beluister ik nu eigenlijk een beetje. Of zegt de VVD inderdaad: nee, we pakken het bij de bron aan, bij de kern, en we zeggen dat we minder wantrouwen willen en dat we willen dat geld niet langer boven de Groningers wordt gesteld. Dan krijg je ook minder brieven en minder juridische procedures. Welke van die twee smaken is het nou bij de VVD?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik denk dat wij heel veel bureaucratie kunnen wegnemen door bijvoorbeeld, zoals u dat noemt, een oliemannetje aan te stellen. Ik denk dat dat heel erg goed kan. Wij moeten ervoor zorgen dat mensen geholpen worden door iemand die dicht bij hen staat. Maar we hebben een nieuw begin gemaakt. Het gaat over het herwinnen van vertrouwen. Dat is ook wat we aan het doen zijn met elkaar. We moeten ervoor zorgen dat we die gaswinning stoppen en dat het geld dat we gereserveerd hebben voor versterking en herstel, goed terecht komt bij de mensen. Daar praten we hier vandaag over. Dat is mijn kader waarmee ik hier vandaag sta. En dat is wat ik ook gestand wil doen.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Dan constateer ik toch dat ik — om in de woorden van mevrouw Beckerman te blijven, die hier als eerste op interrumpeerde — heel hoopvol begon en teleurgesteld eindig. Blijkbaar willen we alle onderliggende structuren die ervoor zorgen dat Groningers in deze ellende zitten, niet aanpakken. Nee, we willen eigenlijk alleen maar nóg iemand, nog een instituut of nog een persoon ernaast zetten die gaat helpen met het sorteren van al die brieven. Ik vind dat best pijnlijk. Ik heb even meegeschreven met het betoog van de heer De Groot. Hij zei: pas als de putten echt sluiten, zullen mensen dat zien en voelen dat het beter gaat. Dan pas zal die onzekerheid weer weggaan. En het heeft al veel te lang geduurd. Dat zijn letterlijke woorden van de heer De Groot. Als ik dat hoor, denk ik: dan kan de heer De Groot toch alleen maar de voorstellen steunen om het Groninger gasveld nog eerder dan op 1 oktober definitief te sluiten?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik wil eerst nog even reageren op het eerste punt. Volgens mij komen er nu heel veel partijen langs om mensen te helpen. Zo heb ik dat zelf gezien, maar volgens mij moeten we daar dan nog verder met elkaar over praten. Volgens mij kosten heel veel partijen heel veel geld. Het gaat er juist om dat we ervoor zorgen dat er van elke euro meer geld naar de Groningers gaat. Daar ben ik al mee gestart in het commissiedebat dat we enkele weken geleden hebben gehad. Dat betekent dus dat je niet heel veel partijen langs moet laten komen. Dat betekent dat je beter één partij langs kunt laten komen om ervoor te zorgen dat problemen worden afgehandeld. Dus laten we daar gewoon verder met elkaar naar kijken. Bij het hele interruptiedebat dat we nu met elkaar voeren, is het mijn intentie dat meer van elke euro naar de mensen toe gaat en dat er minder geld, dat er minder overheadkosten blijven hangen. Het geld moet bij de mensen terecht komen. Dat is het antwoord op het eerste deel van uw interruptie.

Het tweede deel van de interruptie is de vraag: bent u bereid om een eerdere sluiting van het Groninger gasveld te steunen? Ik verwacht ook niet dat we hele strenge winternachten hebben in de zomer. Ik zie daar het probleem dus niet zozeer. Ik hoor graag van de staatssecretaris of dat uitvoeringstechnisch of op andere gronden problemen met zich meebrengt, maar ik zie dat ook niet. Dus volgens mij hoeft dat geen probleem te zijn.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Ik ben blij met dat laatste antwoord, maar ik wil het eerste punt nog even wat preciseren. Volgens mij hebben wij hier als Kamer, met moties van mevrouw Beckerman en moties van mijn voorganger collega Nico Drost, unaniem uitgesproken dat we aan de slag gaan met die gebiedsgerichte deur-tot-deuraanpak, echt in het licht van de commissie-Van Geel. We hebben gezegd: ga dat nou ook verwerken in hoe we Nij begun verder gestalte geven. Mijn zorg is nu dat de VVD, eigenlijk met ontzettend goede intenties, weer een nieuw iets erin voegt wat verder eigenlijk vooral nieuwe problemen met zich meebrengt. Ik vrees dat dat iets is wat we hier als Kamer al zo vaak met de beste intenties toch hebben veroorzaakt. Het zou mij veel meer waard zijn als we zeggen: nu gaan we ook in volle vaart door met wat wij als Kamer unaniem hebben uitgesproken; namelijk die gebiedsgerichte deur-tot-deuraanpak als uitvoering van rapport-Van Geel. Dat zou mij veel meer waard zijn dan wanneer we weer een

nieuw deurtje openen voor weer een nieuwe manier van kijken. Ik ben heel benieuwd hoe de heer De Groot dat ziet.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik kan er eigenlijk heel kort over zijn. Ik heb die aanpak genoemd. Daar ging mijn zorg ook een beetje over. Het lijkt nu een soort semantische discussie te worden over hoe we het dan precies aan die deur doen. Ik denk dat we aan die deur hetzelfde willen. Dat denk ik. Alleen heb ik dat afgelopen vrijdag nog niet gezien. Daar zit mijn zorg; hoe snel gaan we dat dan doen? Hoe snel gaan we ervoor zorgen dat mensen beter geholpen worden? En hoe gaan we om met heel veel onduidelijkheden en de verschillen die daardoor ontstaan? Zo kwam er een voorbeeld voorbij dat ik toch graag hier genoemd wil hebben: "Ik heb de zevende brief gehad; ik laat hem maar even liggen." Als je de brief dus laat liggen, betekent het dat je niet datgene krijgt waar je dus recht op hebt. Je schade wordt niet goed hersteld. Dan ontstaan de verschillen. Dat heb ik heel duidelijk gezien. En dat is wat ik ook niet wil.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Goed dat de heer De Groot zich informeert en zich blijft informeren. Ik denk dat mevrouw Beckerman zeker ook nog heel veel voorbeelden kan geven van die vermoeidheid en murtheid. Een ander voorbeeld is het helemaal geen vertrouwen meer hebben dat de overheid ook nog maar iets gaat doen. Of de vraag of je überhaupt de schade gaat melden, want wat zal dat allemaal wel niet tot gevolg hebben als je dat hele proces weer ingaat? Hoeveel mensen komen er weer je huis binnen? Dat herkennen we allemaal en willen we voorkomen.

Mijn zorg is dat we hier opnieuw nieuwe dingetjes aan gaan reiken die het stelsel eigenlijk ingewikkelder maken, maar de mensen in Groningen er niet op vooruit laten gaan. Daarom zou ik zeggen: het rapport-Van Geel ligt er; we hebben nu dit debat met elkaar, maar zodra we weer verder kunnen, moeten we meteen de volgende stap zetten als Kamer. We moeten telkens het spoor dat we inzetten verder ingaan, zodat Groningers weten wat de Kamer een keer heeft gezegd. Om het voort te brengen zitten ze daar als teckels in de broekspijpen van het ministerie van EZK. Ze zitten ook als teckels in de broekspijpen op het moment dat er ambtelijke bureaucratie is die niet nodig is, om te voorkomen dat mensen langer in de ellende zitten. Als we dat idee met elkaar vasthouden, dan houden we die vaart erin. Daar zou ik de heer De Groot graag als medestander in houden.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Gelet op hetgeen ik in Groningen heb gezien, zal ik me inhouden om hier nieuwe praatjes en nieuwe ideeën rond te strooien. Ik zal me eerst eens conformeren aan wat er is afgesproken. Dat is de reden waarom ik uitkijk naar de kabinetsreactie op de Commissie Verschillen. Uiteindelijk moeten we goed kijken naar wat we daarmee gaan doen. Met name om ervoor te zorgen — gelet op wat ik daar gezien heb en waar we nu over debatteren, namelijk hoe het in de praktijk gaat met het schadeherstel en het versterken — dat we het een en ander beter laten verlopen.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ik maak me echt wel zorgen over de vraag of wat de VVD nu voorstelt een nieuw probleem is of een oplossing. Wil hij er een voorbeeld bij geven? Jan Honderd woont in Westerwijtwerd. Vijf jaar geleden was dat bijna het epicentrum van een aardbeving. Daar staat zijn huis. In januari belde hij nog eens op naar de NCG: wanneer komen jullie kijken, mijn huis is onveilig. Zij kwamen langs en toen zeiden ze: "Meneer Honderd, u heeft ook schade." Toen zei hij: "Ja, maar dat nemen jullie nu toch in één keer mee, dat was toch de afspraak?" "Nee, daar moet u het volgende instituut voor bellen." Dus hij belt het volgende instituut. "Ja, wij komen ook langs." Hij zegt: ja, maar er is vandaag net iemand geweest van de overheid. "Nee meneer Honderd, wij moeten ook langskomen." Twee instituten. Zegt meneer Honderd: ja, maar wacht eens even, jullie gingen toch samenwerken? "O, u wilt dat

het dossier gezamenlijk wordt opgepakt?" Toen kwam het oliemannetje waar de heer De Groot nu ook voor pleit. Dan komt de derde persoon langs. Die derde persoon heeft puur als functie om die eerste twee instituten te laten samenwerken. Snapt de heer De Groot, vraag ik via de voorzitter, dat je, als je niks doet aan de oorzaken van deze waanzin, alleen maar meer bureaucratie kan toevoegen?

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik denk dat het voorbeeld dat mevrouw Beckerman geeft echt oprecht is. Ik heb het ook vaak zo gevoeld. Ik denk dat we duizend verschillende voorbeelden kunnen geven van waar mensen tegen aanlopen. Mijn oprechte intentie is om ervoor te zorgen dat de frustraties bij mensen worden weggenomen en dat ze beter geholpen worden. Zoals ik net al zei: het moet erover gaan dat we meer van die euro's bij die mensen laten neerkomen. Dat is de ambitie waarmee ik hier vandaag sta. Dat staat even los van de wetsbehandeling over het sluiten van het Groningenveld. Laat ik in ieder geval dit zeggen: het is niet mijn bedoeling om een extra laag, een extra persoon, een extra kostenpost ertussen te zetten, want dat gaat ervoor zorgen dat er nog minder geld naar de Groningers gaat, waar zij recht op hebben. Dat is niet de bedoeling. Mijn hele pleidooi was erop gericht om met name bij de mensen aan de keukentafel ervoor te zorgen dat het gemakkelijker, efficiënter en beter gaat verlopen. Laten we gewoon verder praten met elkaar. Dat zou mijn aanbod zijn, want het gaat volgens mij heel erg over een organisatievraagstuk. Daar zit bij mij ook veel frustratie. Laten we verder praten om te kijken waar en hoe we dit het beste oplossen.

De **voorzitter**:

Kort, afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Dat is mooi, want bij Jan Honderd zijn nu twee instituten langs geweest. De persoon die de verbinding moest zijn, heeft niet afgebeld maar is nooit gekomen. Hij zit dus alsnog met twee dossiers en hij zit alsnog in een kapot en onveilig huis. Die oorzaak moeten we wel zien. Die oorzaak is dat elke cent nog steeds vergoed moet worden en dat elke cent nog steeds als rekening naar Shell en Exxon moet gaan. De gedupeerden hebben daar last van. Heel fijn dat de VVD nu wel met oplossingen komt, maar we moeten echt naar de kern kijken. Waar ontstaat dit probleem? Dat probleem ontstaat als je alles tot op de millimeter wilt verantwoorden en wilt narekenen.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dan gaan we luisteren naar mevrouw Vedder van de fractie van het CDA.

Mevrouw **Vedder** (CDA):

Dank, voorzitter. De eerste keer dat ik op deze plek mocht staan, was tijdens het plenaire debat over het enquêterapport over Groningen. Toen begon ik met het verhaal over een jongetje dat aan destijds minister Wiebes vroeg of er voor zijn wisselwoning een bankje kon worden neergezet. Zijn ouders maakten regelmatig ruzie met elkaar en ze hadden veel last van stress en spanningen in huis. Het leek hem en zijn zusje zo fijn dat als er een bankje voor die wisselwoning stond, zij even buiten konden gaan zitten, terwijl hun ouders binnen alle problemen het hoofd probeerden te bieden. De minister had aan die jongen geantwoord dat hij dacht dat dat wel zou moeten lukken. Het bankje is er nooit gekomen. Het verhaal is mij altijd bijgebleven, omdat het voor mij zo symbolisch is voor heel veel dingen die er in Groningen spelen. Het is een verhaal van onmacht, van grote problemen en van een eindeloze strijd, zelfs over de allerkleinste dingetjes. En het is vooral een verhaal over je vergeten voelen.

Voor mij is dat de kern: we hebben de afgelopen decennia toegestaan dat dit gebeurde. In Groningen is in de afgelopen decennia langzaam het besef binnengedruppeld: wij doen er hier blijkbaar niet toe; wij zien Nederland rijk worden van ons leed en wij blijven achter met een onbeantwoorde, en in het begin zelfs ronduit genegeerde, hulpvraag. Men beseft: Vadertje Staat, waar we zo veel vertrouwen in hadden en waarvan we dachten dat het een betrouwbaar schild van bescherming voor ons was, staat helemaal niet naast ons, maar pal tegenover ons, soms zelfs in de rechtszaal. Dat heeft een diep gat geslagen in het vertrouwen. Als ik nu de mensen spreek in Groningen, is dat een van hun grootste zorgen die ze met mij delen. Ze zeggen: wij zien hier een hele generatie kinderen opgroeien in een wereld, waarin ze hebben geleerd dat het normaal is dat grote mensen om hen heen niet in staat zijn om hen te beschermen. Ze zijn niet in staat om hen te beschermen tegen een onveilig huis en niet in staat om hen te verlossen van spanningen in het gezin. En de grote mensen in Den Haag lijken het niet eens te willen om ze daartegen te beschermen.

Het signaal dat ik dus krijg, is als volgt. "We zien daar een generatie kinderen opgroeien die zijn afgehaakt, die het vertrouwen in de overheid niet eens per se hebben verloren, maar het gewoon nooit hebben kunnen opbouwen, omdat dit hun wereld is waarin ze zijn opgegroeid. We zien dat terug in hoe ze in het leven staan en hoe ze naar de samenleving kijken. We maken ons daar zorgen om." Dat is voor mij een kernpunt waar ik heel graag vanaf deze plek een steentje aan hoop bij te dragen. Het werken aan herstel, het werken aan scheuren in huizen, in de harten van mensen en in gemeenschappen, begint wat mij betreft met het ons in ieder geval houden aan onze beloftes. En liever doen we nog een beetje meer dan we hebben beloofd, en zetten we een stapje extra.

Vandaag gaat het over de sluiting van het Groningenveld. Het is bijna niet voor te stellen dat we deze woorden uiteindelijk in deze zaal kunnen uitspreken, zeker als ik zie hoe mijn voorgangers en sommige van mijn collega's in deze zaal daar zo hard en zo lang aan hebben moeten sleuren. Maar het is mooi dat die dag er is, want het is essentieel voor Groningen dat die duidelijkheid er eindelijk komt. Die duidelijkheid komt er wat ons betreft in de vorm: gewoon beton erin. Duidelijker dan dat wordt het niet, denk ik. En wat ons betreft doen we dat niet in oktober, maar eerder. Een aantal collega's van mij hebben dat net ook al aangestipt. Het CDA wil zo snel mogelijk die duidelijkheid aan Groningen bieden, omdat de Groningers daar gewoon domweg recht op hebben. Graag horen wij van de staatssecretaris hoe hij kijkt naar het amendement van ChristenUnie en CDA, maar uiteraard ook hoe hij kijkt naar het andere amendement.

Mijn tweede punt betreft de zorgplicht. Het CDA vindt het cruciaal dat als de gaswinning straks definitief is gestopt — we hopen dat dit heel snel zal zijn — de zorgplicht van de NAM dan blijft bestaan en de mensen erop kunnen rekenen dat alle maatregelen worden genomen die nodig zijn om de nadelige gevolgen te beperken, de schade te herstellen en de mensen recht te doen. Wij vinden het moeilijk te verteren dat de bedrijven die nu aan de lat staan voor het schadeherstel en de versterkingsoperatie, Shell en Exxon, doodleuk een arbitragezaak zijn begonnen tegen de Staat over compensatie van hun gedeerde inkomsten. Graag een reflectie hierop van de staatssecretaris. Dat biedt niet heel veel vertrouwen, zeg ik maar even licht sarcastisch, dat het moreel plichtsbesef bij deze bedrijven zo in hun DNA zit gegoten dat we er gewoon op kunnen rekenen dat ze vanuit een soort vanzelfsprekendheid die maatschappelijke rol gaan oppakken. Ik durf daar in ieder geval niet op te leunen. Ik zou dus graag willen weten van de staatssecretaris hoe hij daarnaar kijkt. Hoe kunnen we zeker weten dat die zorgplicht blijft bestaan?

We zijn erover geïnformeerd dat er gesprekken gevoerd werden — of gevoerd worden, dat weet ik niet — over het overnemen of het afkopen van die aansprakelijkheid. Over het overnemen van die aansprakelijkheid van Shell en Exxon door het Rijk gaat mijn tweede vraag. Ik zou de staatssecretaris tot een stuk zelfreflectie willen uitdagen. Ik ben een Drent, maar als ik als Groninger zou moeten kiezen of ik meer vertrouwen heb in Shell en Exxon of

in de Staat als het erom gaat dat zij voor mij zullen zorgen, dan vind ik die keuze heel erg moeilijk. Als we dus het pad gaan aflopen dat die verantwoordelijkheid uiteindelijk bij het Rijk komt te liggen, dan weten we zeker dat het Rijk er altijd zal zijn, maar gaat het Rijk dan ook doen wat het belooft? We hebben al heel vaak laten zien dat dat niet altijd het geval is. Hoe zorgen we er dan voor dat die rust en dat vertrouwen die de mensen verdienen, er dan is? Ik sluit me kortheidshalve aan bij de vragen van zowel de SP als de ChristenUnie over de wijze waarop dit geborgd wordt en waarom dit in de wettekst nog niet duidelijk is opgenomen. Ik wil daar graag meer van weten.

Tot slot wil ik terug naar het jongetje dat om dat bankje vroeg. Groningen heeft namelijk van heel Nederland het hoogste percentage kinderen die de provincie willen verlaten. Ik snap dat heel goed. Want als je ziet dat de baten uit jouw provincie, als wingewest, verdwijnen naar gebieden waar de banen er al zijn, waar de infrastructuur er al is en waar de voorzieningen al op orde zijn, waarom zou je dat dat niet achternagaan? Wat maakt dan dat je toekomst ziet in Groningen? Ik vind dat een hele verdrietige kant van dit dossier. Het feit dat in Groningen de meeste kinderen weg willen, is het stille verdriet van Groningen. Zonder jeugd is er namelijk geen toekomst. We hebben het tegelijkertijd over de ereschuld, over Nij begun en over recht doen aan Groningers. Ik kan het Groningers moeilijk kwalijk nemen dat ze zich zorgen maken of ze erop kunnen leunen dat die ereschuld echt naar hen toekomt, dat er een nij begun komt, dat ze nu eindelijk worden gezien en dat ze niet genegeerd gaan worden.

Als we nou eens de KPI, om het zo maar even ordinair plat te slaan, een daling van het percentage jongeren dat weg wil uit de provincie centraal stellen als streven. Als dat het overkoepelende doel zou zijn van alle maatregelen die we nemen wat betreft die ereschuld en Nij begun, op de weg naar herstel, naar perspectief, voor Groningen. Als we dan zien dat het percentage kinderen dat Groningen wil verlaten substantieel daalt, zijn we blijkbaar de goeie dingen aan het doen. Dan is er blijkbaar een generatie die weer ziet: "Groningen is de plek waar ik mij veilig voel, waar ik mij geworteld voel en waar ik mijn toekomst zie. Ik houd van deze plek. Deze plek houdt ook van mij. Ik gun mijn kinderen dat. Hier blijf ik, want hier hoor ik thuis." Ik weet dat dat een zachte kant is. Het is gek om dat een KPI te noemen. Maar als we de maatregelen die we nemen en de middelen die we vrijmaken steken in dingen die ervoor zorgen dat kinderen weer perspectief zien in hun eigen provincie, dan ben ik ervan overtuigd dat we op weg zijn naar werkelijk perspectief dat mensen in hun hart raakt en dat niet opgaat aan prestigeprojecten. Dat is mijn hartenkreet.

Voorzitter, daar sluit ik mee af.

De voorzitter:

Dank u wel. We hebben nog twee sprekers te gaan voor de lunch. Ik geef nu graag het woord aan de heer Vermeer van de fractie van BBB.

De heer Vermeer (BBB):

Voorzitter, collega's, mensen op de tribune en bovenal de mensen in Groningen en omgeving. Eindelijk, eindelijk is na jaren ellende, stress, verdriet en onzekerheid een definitief einde in zicht voor de gaswinning in Groningen. Met het voorstel dat we hier nu met z'n allen bespreken, wordt de gaswinning uit het Groningenveld per 1 oktober van dit jaar formeel beëindigd, of wellicht nog eerder als dat mogelijk is. Er is een lange weg bewandeld om op dit punt te komen. Daar zijn talloze mensen dag in, dag uit voor aan het werk geweest, in verschillende rollen. Ontzettend veel mensen hebben bijgedragen door hun problemen open en bloot op tafel te gooien, hoe pijnlijk dat ook was en is. Maar bovenal is er heel veel geduld en doorzettingsvermogen getoond door de Groningers zelf. Dat geduld en doorzettingsvermogen is getoond terwijl de aarde bleef schudden, de huizen bleven scheuren en het vertrouwen in een veilig thuis en een betere toekomst niet altijd in zicht is en was. Ik kan daarvoor alleen maar heel veel respect hebben. Ondanks alle pijn, al het verdriet en alle frustraties zijn jullie niet letterlijk in opstand gekomen. Er is veel geleden in stilte. Dat

sloopte en sloopt mensen van binnenuit.

Herstel is dus nodig. Na de vernietigende conclusies van de parlementaire enquête is gebleken dat de overheid ernstig tekort is geschoten en dat veel inwoners van Groningen en Drenthe met de gevolgen van gestapelde mijnbouwschade zijn blijven zitten. De gevolgen van niet alleen gaswinning, maar ook zoutwinning en grootschalige grondwateruittrekkingen hebben geleid tot kapotte woonhuizen, boerderijen, mestkelders, bedrijfspanden en monumenten. Ongericht geld uitkeren lost helemaal niets op. In en samen met Groningen moeten we gaan bewijzen dat het oplossen van problemen loont. BBB wil dat de regie komt te liggen in de regio zelf, met een overheid die niet bepaalt maar die ondersteunt. We willen dit voor de gedupeerden, voor de samenleving maar ook voor het vertrouwen in de overheid, en met aandacht voor de mentale gevolgen. Het uitgangspunt daarbij is wat ons betreft simpel: elke woning in het aardbevingsgebied moet schadevrij, veilig en verduurzaamd uit deze donkere periode in de Groningse geschiedenis komen. De economische en sociale agenda voor Groningen moet de toekomst van Groningen verder borgen, niet van bovenaf geregisseerd, maar ten dienste van de Groningers zelf. Dat is een ereschuld inlossen; dat is schatplichtig zijn en laten zien dat je het snapt.

Voorzitter. Dan het wetsvoorstel zelf. Op het moment van de beoogde sluiting van het gasveld is naar verwachting een groot deel van de maatregelen die nodig zijn om onze leveringszekerheid te garanderen, gerealiseerd. De sluiting lijkt een formaliteit. Maar dit wetsvoorstel markeert vooral het definitieve einde van een periode die veel pijn en verdriet heeft veroorzaakt bij Groningers. De belofte die de overheid heeft gedaan om uiterlijk in oktober de gaswinning te beëindigen, wordt wat ons betreft bij de stemmingen ingewilligd. Maar het verdriet en de pijn zijn met deze wetwijzigingen niet verdwenen. De resultaten van de parlementaire enquêtecommissie die onderzoek heeft gedaan naar 60 jaar gaswinning zijn iets meer dan een jaar geleden gepresenteerd. De conclusies waren vernietigend. De gevolgen van deze 60 jaar aan mijnbouw zijn enorm. De schade is diep voelbaar en gaat verder dan scheuren in de muur. Ook de fysieke en mentale gezondheid van de Groningers heeft schade opgelopen en eveneens is het vertrouwen van Groningers diep, diep geraakt.

Dat vertrouwen herstellen is waar wij nu mee verder moeten. Die taak is nog niet afgerond, nog lang niet. De taak die nu voor ons ligt, is de taak om dat vertrouwen te herstellen. Binnen de overheid hebben we nog weleens de neiging om het oplossen van een bepaalde situatie te rooskleurig in te schatten. Er worden beloftes gedaan en afspraken gemaakt die niet waargemaakt kunnen worden, terwijl ze wel verwachtingen scheppen bij de gedupeerden. De Nationale ombudsman heeft eind oktober 2023 een rapport gepubliceerd dat nader ingaat op de vraag hoe overheden omgaan met schadeafhandeling en gedupeerden. De Ombudsman concludeert dat we hersteltrajecten te snel willen regelen, onder te veel druk en gejaagdheid — "te snel" is natuurlijk een ingewikkeld begrip, als je ziet hoelang we hiermee al bezig zijn. Dit terwijl er vaak vooraf niet goed bepaald wordt wat het doel van het hersteltraject moet zijn. Er wordt gebruikgemaakt van ICT-systemen en werkprocessen die niet zijn ingericht voor die taak. De lijst van de Nationale ombudsman gaat nog wel even door. Herkent de staatssecretaris met al zijn ervaringen van de afgelopen tijd de conclusies van het rapport "Herstel bieden: een vak apart" in relatie tot het aflossen van de ereschuld richting Groningen?

Het rapport geeft ook een aantal oplossingen. De eerste is simpel, maar allicht ook de moeilijkste: doe alleen beloftes die waargemaakt kunnen worden. Ook wij moeten ons dat hier vandaag realiseren, met alle voorstellen die straks gepresenteerd worden in de vorm van amendementen en moties. Communiceert dit goed naar bij uitstek de gedupeerden, maar ook naar beleidsmakers en uitvoerders? Dit is niet alleen een advies aan de bewindslieden, maar ook aan ons als Kamer, en eerlijkheid duurt het langst. Daarnaast is "communiceren" het toverwoord. Neem van begin af aan de gedupeerden mee in het hersteltraject, wees duidelijk naar gedupeerden en uitvoerders, bepaal welke houding je

aanneemt en vooral welke houding passend is, gezien al het leed dat veroorzaakt is. De heer Peter de Groot gaf naar mijn mening een aantal goede voorbeelden uit brieven, want ook wat er in brieven staat — de teksten, al die koppen erboven — en de hele procedure eromheen: dat is houding en die houding bepaalt veel voor de mensen die het ontvangen.

Is de staatssecretaris op de hoogte van alle aanbevelingen van de Nationale ombudsman? Welke lessen trekt hij concreet hieruit voor de komende periode? Ik vraag dit met een reden, want Nij begun moet een goede uitvoering krijgen. Nij begun moet het vertrouwen krijgen. Communicatie en het bij elkaar krijgen van de juiste mensen is nu van belang. Daarbij moeten wij ervoor waken dat wij als Rijk blijven bepalen welke keuzes in Groningen gemaakt worden. Een motie hierover, vanochtend ingediend in het tweeminutendebat, komt dinsdag in stemming.

Voorzitter. Ik rond af. Groningers zijn ten koste van alles decennialang het wingewest van Nederland geweest. Daar komt nu een einde aan en dat is goed, maar daarmee zijn we er nog niet, want de gevolgen zijn nog steeds overal voelbaar in Groningen en omgeving. Het vertrouwen is laag. Dat tij moet nog steeds gekeerd worden. Laten we er alles aan doen om de ereschuld weg te werken en samen naar een nieuw begin te gaan. Maar eerst moet de gaswinning wettelijk en letterlijk gesloten worden, want alleen een punt zetten maakt ruimte voor een nij begun.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. De laatste spreker van de zijde van de Kamer is de heer Holman van de fractie van NSC.

De heer Holman (NSC):

Dank u wel, voorzitter. Als laatste. Het zal u niet verbazen dat ons verhaal in grote lijnen zal aansluiten bij de voorgaande sprekers. Vandaag hebben we het inderdaad over een historisch besluit. 65 jaar geleden werd in Slochteren een van de grootste gasvelden ter wereld aangeboord. Dat heeft Nederland ongekend veel welvaart gebracht. Met die inkomsten hebben we onze economie, infrastructuur en verzorgingsstaat kunnen opbouwen. Maar inmiddels weten we ook wat dat nog meer heeft veroorzaakt en wie daarvoor een enorm hoge prijs hebben betaald. Daarom staan we hier nu.

Voorzitter. Nieuw Sociaal Contract is een nieuwe partij. Voor mij, als inwoner van Noord-Drenthe, is het debat hierover niet nieuw. Ik volg het al jaren op de voet door erover te lezen in het Dagblad van het Noorden, door gesprekken met vrienden en kennissen en door wat ik met eigen ogen heb gezien. Ik weet en zie welke emotie er speelt. Ik weet en zie wat een onrecht de Groningers is aangedaan.

Kortgeleden hebben wij als nieuwe fractie ons eerste gezamenlijke werkbezoek gehad. Op de vraag waar we heen moesten, hadden wij noorderlingen snel een antwoord: naar Groningen. Tot onze verbazing lukte het alle fractieleden, zelfs die uit het westen, om op een vrijdagochtend om 9.45 uur bij elkaar te komen in het provinciehuis. Vervolgens hebben we de Ommelanden bekeken. Daar hebben we het gehad over Ter Apel, het belang van goede treinverbindingen met het Noorden, de economie, en de industriële potentie van de Eemshaven. Natuurlijk ging het met name over de grote schade van de gaswinning, de grote schade aan gebouwen en de minstens zo grote schade aan het vertrouwen in de overheid. We hebben mensen gesproken die jarenlang in totale onzekerheid hebben verkeer, die de scheuren in hun muren zagen ontstaan, die eindeloos in de stress zaten en vervolgens jarenlang niet serieus zijn genomen. De overheid heeft daar fout op fout gestapeld. We hebben hetzelfde gezien als wat de heer Bushoff in Ten Boer heeft gezien. De verhalen over wat dat met mensen heeft gedaan, blijven je bij. Die verhalen sterken ons in de overtuiging

dat dit echt niet kan. Groningen verdient duidelijkheid en die willen we vandaag geven.

Voorzitter. Ons is duidelijk geworden dat Nij begun, hoe goed ook, nog niet volledig recht doet aan wat de Groningers is aangedaan en de fysieke en emotionele schade niet wegneemt. De ereschuld aan de Groningers is daarmee niet ingelast. Het vertrouwen in de overheid is nog erg klein en heel broos. Mevrouw Bikker heeft dit heel goed uitgelegd. Daarom wil ik de staatssecretaris oproepen: houd zicht op hoe het gaat en waar het tekortschiet. Kijk ook uit voor onverklaarbare verschillen in behandeling, want dat kan leiden tot een groot gevoel van onrecht. Is de staatssecretaris het met mij eens dat er voldoende budget moet zijn om het rechtvaardig af te handelen en dat er nooit een aanleiding mag zijn om dat niet te doen? We kunnen ons in grote mate aansluiten bij de woorden van mevrouw Beckerman, bij haar beschrijving van de situatie en wat er nodig was.

Ik wil het heel kort ook nog even hebben over Schoonebeek. Daar gaat het in feite over hetzelfde, hoewel het dan oliewinning is. Daar gaat het ook over de vraag: hoe ga je met burgers om? Wij roepen de staatssecretaris op om over het laatste stukje waar verschil over is te stappen en om als Rijk de verantwoordelijkheid te nemen om de noodzakelijke bijdrage te leveren.

Ik heb nog een aantal vragen over de NCG. Waarom wordt de NCG nog steeds aan 2028 als einddatum voor de versterking gehouden? Zij zouden toch juist de ruimte moeten krijgen om meer naast de bewoners te gaan staan en echt kwaliteit te leveren? Hoe past dat bij PEAG en Nij begun? Ik heb ook een vraag over verduurzaming. Hoe kijkt de staatssecretaris daarnaar? Wij krijgen veel signalen dat er veel onduidelijkheid en vertraging is. Waarom heeft hij er niet voor gekozen de NCG te vragen om dit te coördineren voor het versterkingsgebied? Hoe kijkt hij naar het Rli-rapport over fundering? Is dit in het versterkingsgebied een extra opgave? Want de funderingsproblemen in Woltersum en Het Veen zijn aanzienlijk.

Voorzitter. Dan wil ik het hebben over de sluiting. Zoals gezegd, moeten we Groningen vandaag duidelijkheid geven. We moeten dus nu besluiten om de gaswinning te stoppen en alles op alles te zetten om te voorkomen dat er nieuwe aardbevingen komen, ook al zit er nog voor miljarden gas in de grond. De veiligheid en het welzijn van mensen gaat voor. Wij steunen dus de definitieve sluiting. Er is een amendement ingediend om eventueel vroeger te gaan sluiten. In principe staan we daar heel positief tegenover, maar ik vraag wel aan de staatssecretaris: is dit mogelijk en uitvoerbaar? Als dat zo is, dan steunen wij dat heel graag. We hebben nog wel een paar vragen. Hoe ziet de definitieve ontmanteling eruit? Worden de putten daadwerkelijk volgestort met beton en wat is daarvan het gevolg? Worden de grote installaties compleet ontmanteld en wordt de grond weer opgeleverd als landbouwgrond, zoals het ooit begonnen is?

De voorzitter:

Een vraag van mevrouw Vedder.

Mevrouw Vedder (CDA):

Ik hoor mijn collega Holman net zeggen: "In principe staan we er positief tegenover." Dat laatste stukje van de zin juich ik van harte toe, maar ik schrok me eerlijk gezegd best wel een beetje kapot door het eerste stukje. Waarom zegt u "in principe"? Ik hoop toch dat ook NSC er samen met de rest van de Kamer van overtuigd is dat het gasveld gewoon dicht moet. Ik hoop ook dat we niet weer het hele debat over of dat wel of niet "in principe" een goed idee is, opnieuw gaan voeren, maar dat die sluiting gewoon gaat gebeuren.

De heer Holman (NSC):

Of ik heb me niet goed uitgedrukt, of u hebt me niet goed begrepen. Het is zonneklaar dat wij

voor de sluiting zijn. We willen in principe dus meegaan met het amendement over vervroeging. Daar slaat dat slechts op.

De voorzitter:

Prima.

De heer Holman (NSC):

Laat dat volstrekt helder zijn.

De voorzitter:

Opgehelderd. U gaat verder.

De heer Holman (NSC):

Hoe ziet de definitieve ontmanteling eruit? Hoelang is de NAM aansprakelijk voor schade in de toekomst? Hoe gaat men om met eventuele verontreiniging van de grond?

Voorzitter. Gisteren hebben we een kort debat gehad over hoe we invulling geven aan de behandeling geven van deze wet. Wij stonden alleen in ons voorstel om alleen de eerste termijn te houden inclusief de beantwoording. Dat was ingegeven door amendementen over andere zaken dan de sluiting van het Groningenveld. Wij vinden het vanuit het oogpunt van goed bestuur niet verstandig om dit op die manier te behandelen. Wij hebben afgesproken dat amendementen in principe een week van tevoren worden ingediend, zodat we tijd hebben om er zorgvuldig naar te kijken. Nu we het zo doen, is ons voorstel om vandaag vooral het Groningenveld te behandelen en de amendementen in behandeling te nemen die gaan over het Groningenveld. Laten we het niet hebben over amendementen over andere zaken buiten het Groningse gasveld. We willen ons namelijk graag goed voorbereiden. In de loop van mijn tekst kom ik nog even terug op het waarom. Wij hebben liever dat de sluiting van het Groningse gasveld niet vermengd wordt met andere amendementen. Wij willen het liefst dat de amendementen worden ingediend — een aantal vinden we heel sympathiek en zullen we waarschijnlijk ook steunen — waarna het een en ander naar de Eerste Kamer kan en het besluit over het Groningenveld snel kan worden genomen. Dat is onze intentie, dat is wat wij graag willen. Wij willen zorgvuldig bestuur. Als één dossier heeft geleerd dat wij zorgvuldig moeten zijn, dan is het wel de besluitvorming over het Groningse gasveld. Dat is bij uitstek iets waar we heel goed mee moeten omgaan.

De voorzitter:

Een vraag van de heer Vermeer.

De heer Vermeer (BBB):

Misschien komt hij er zo nog op terug, maar kan de heer Holman aangeven welke informatie hij of zijn fractie mist om deze amendementen te kunnen beoordelen of te zeggen "ze zijn te prematuur, dus stemmen we ze gewoon weg"?

De heer Holman (NSC):

Ik wil het graag uitleggen. Wij vinden een aantal zaken belangrijk. Wij sluiten Groningen, maar naar de toekomst toe vinden wij drie zaken belangrijk. Wij willen graag uitstel voordat wij definitieve besluiten gaan nemen over allerlei andere zaken, zoals waar we in de toekomst gas gaan winnen. Wij vragen de staatssecretaris dan ook om ons informatie te geven over de volgende zaken. Dat betreft als eerste de leveringszekerheid. Hoe ziet de gasbehoefte er in de komende tien jaar uit en hoe gaan we dat doen? Wij horen en zien dat er verschillende opvattingen en meningen bestaan over de functie van bijvoorbeeld de gasopslagen bij Norg en Grijskerk.

Sommigen zeggen: die kunnen binnen een paar jaar wel dicht. Maar is de leveringszekerheid dan wel gegarandeerd? Wij hebben de indruk dat de NAM liever van de

gasopslagen af wil, dan dat zij die ziet als een noodzakelijk gebeuren voor de toekomstige leveringszekerheid. Daar willen wij dus graag duidelijkheid over. De NAM wil bij wijze van spreken het liefst Norg sluiten en het kussengas, die 14 miljard kubieke meter gas, ook winnen, maar we weten helemaal niet of dat wenselijk is en of we dat willen. Wij vinden dat dus geen argument.

De heer **Vermeer** (BBB):

Kan de heer Holman mij dan even helpen? Welke amendementen gaan daarover? Ik heb namelijk geen amendementen gezien die juist dit punt raken, maar misschien heb ik het helemaal mis.

De heer **Holman** (NSC):

De amendementen die door D66 zijn aangekondigd en die wij op tafel hebben liggen, dus niet de andere amendementen.

De heer **Vermeer** (BBB):

Dus heel specifiek: dit gaat over die amendementen die gaan over het verbieden of niet mogelijk maken van gaswinning onder de Waddenzee?

De heer **Holman** (NSC):

Bijvoorbeeld.

De heer **Vermeer** (BBB):

Wat nog meer dan?

De heer **Holman** (NSC):

Het is geen amendement, maar de VVD noemt iets over de Noordzee. Niet dat wij het daarmee eens zijn, maar wel met dat we naar de toekomst toe gaan kijken wat er beschikbaar is en hoe we de leveringszekerheid kunnen regelen. Ik heb daar nog twee argumenten bij, maar zover ben ik nog niet, want u stelt de vraag nu.

De heer **Vermeer** (BBB):

Is het dan niet een beter voorstel om dan een apart debat over leveringszekerheid te doen?

De heer **Holman** (NSC):

Graag.

De heer **Vermeer** (BBB):

En laten we dan niet hier al die overwegingen gaan vermengen, want de mensen in Groningen hebben wat ons betreft nu gewoon duidelijkheid nodig.

De heer **Holman** (NSC):

Dat is exact ons voorstel. Wij willen graag vandaag het besluit nemen dat het gesloten wordt, zekerheid geven aan Groningers en dat zo snel mogelijk doen. Dat is helder. Klaar. Ons voorstel is inderdaad dat we voor een volgende commissievergadering — er komen er best veel aan — de staatssecretaris vragen om duidelijkheid te geven over de volgende onderwerpen.

Ik begin dan even opnieuw: er zijn drie zaken waar wij graag een antwoord op willen hebben. Wij vinden het belangrijk dat wij leveringszekerheid hebben voor de komende jaren en dat die onduidelijkheid met verschillende discussies en inzichten er niet is. Wij zouden graag duidelijkheid willen van de staatssecretaris over de functie van Norg en Grijskerk naar de toekomst toe. Wat vindt hij daarvan?

Het tweede punt is de betaalbaarheid. Nieuw Sociaal Contract staat voor bestaanszekerheid.

We willen niet accepteren dat mensen met lage inkomens hier de prijs voor gaan betalen en dat de energiearmoede verder gaat toenemen. Wij willen de garantie hebben dat de staatssecretaris met een plan komt voor genoeg betaalbaar gas voor mensen die gas nodig hebben, zodat we niet weer in een situatie als twee jaar geleden geraken, toen prijzen de pan uit rezen. En wij willen niet dat leveringszekerheid in het geding komt.

De voorzitter:

Gaat u even verder met uw derde punt, want dan hebben we ze allemaal gehad.

De heer Holman (NSC):

Ja. Ten derde — mevrouw Teunissen pleitte er ook al voor — willen we inzicht krijgen in de mogelijke schadeclaims. De verrassing is dat er mogelijk schadeclaims zijn. Dat kan om grote bedragen gaan. We willen graag weten wat die zijn en wat de consequenties zijn van de keuzes die we nu maken, zodat we volstrekte helderheid hebben over de situatie. Als die betrouwbaar zijn, dan mag u ons daar betrouwbaar over informeren. Maar op die drie punten willen wij graag de opvatting van de staatssecretaris weten over hoe we het naar de toekomst toe gaan regelen.

De voorzitter:

Mevrouw Beckerman ... Nee, we gaan inderdaad toch naar mevrouw Bikker. U had strafregels, geloof ik, ja! Mevrouw Bikker, gaat uw gang.

Mevrouw Bikker (ChristenUnie):

Voorzitter, ik heb keurig naar u geluisterd. Ik vind het ook heel goed voor het vervolg van het debat om eerst even te luisteren naar welke gedachten er achter het verzoek van de heer Holman van gisteren zaten. Toen was het me nog niet helemaal helder, maar ik begrijp nu dat hij zegt op drie punten zorgen te hebben. Als ik het afpel, is mijn beeld dat dit met name ziet op het amendement dat gaat over de Waddenzee. Eerst maar gewoon even voor de helderheid de vraag of ik dat goed heb begrepen.

De heer Holman (NSC):

Ja, dat hebt u goed begrepen. Het zou heel best zo kunnen zijn dat we tot dezelfde conclusie komen als D66, De Groot en u wellicht. Maar we willen nu wel even zien dat het een goed doordacht gebeuren is. We praten hier niet over niks. Dit is echt een hele grote zaak en een hele belangrijke wet. Eigenlijk willen we vragen wat de BBB ook vraagt: laten we ons de komende maand laten informeren door de staatssecretaris, zodat we een goede onderliggende argumentatie hebben. Laten we weloverwogen kijken hoe we de toekomst inrichten. Het zou best zo kunnen zijn dat we de conclusies dan met mekaar omarmen, zoals door de heer De Groot verwoord is.

Mevrouw Bikker (ChristenUnie):

Dank voor die verheldering. Laat één ding helder zijn. Wat we niet moeten hebben in dit parlement is dat we nog meer gaan vertragen op de wet om de gaswinning in het Groningenveld definitief te sluiten vanwege welke gedachte het parlement verder ook heeft. Dat staat voor mij echt voorop. Ik hoop dat we in ieder geval niet daar uit gaan komen, ook niet in de procedurele voorstellen die NSC doet. Het kan zijn dat er een amendement ligt waarover u twijfels heeft, maar dan moeten we daar gewoon eens even goed over wisselen. Dat gaan we zo ook doen. Ik ga u zo ook wat gedachten meegeven die ik heb. Uiteindelijk heb ik dan nog liever dat we over zo'n amendement gewoon stemmen — maar dat we wel doorgaan met in ieder geval heel helder maken aan Groningen dat de winning uit het Groningenveld stopt — dan dat wat welke partij hier ook opwerpt aan amendementen, weer een vehikel tot vertraging zou zijn. Ik zou de NSC-fractie willen oproepen om, zelfs als u zegt dat u dat zelf niet gedaan zou hebben, niet de procedurele stap van vertraging te maken.

Dan mijn vraag ten aanzien van de Waddenzee. Het volgende is wellicht de gedachte van de

heer De Groot, maar dat kan hij straks vast ook zelf toelichten. Dit is een moment dat we wetgeving voor hebben liggen. Een volgend moment is, denk ik, de Mijnbouwwet. Dan zijn we echt een heel stuk verder in de tijd. Mijn zorg is dan dat de Kamer daar niet over heeft uitgesproken wat we allemaal, of in ieder geval een heel groot deel van de Kamer, vinden, namelijk dat we het pad van de Waddenzee, UNESCO-werelderfgoed, niet verder op moeten. We zien immers de zeespiegelstijging. Mijn zorg is dat we dat niet bij wet uitspreken en dat we daarmee eigenlijk alleen maar in een ingewikkeldere situatie komen. Ik zou heel graag de reflectie van de heer Holman daarop horen. Als hij daarop zou zeggen — dat zou kunnen — dat hij bezorgd is over de schadeclaims, heeft hij nog steeds de wegging te maken of het pad van de winning in de Waddenzee niet erger is en de schade niet groter dan de schadeclaim die eventueel zal volgen.

De heer **Holman** (NSC):

Ja. Eigenlijk ben ik het met u eens in de zin dat we zo snel mogelijk "Groningen" moeten sluiten. Daar is geen enkele twijfel over. We staan daar volledig achter. We willen niet vertragen. We willen alleen een mate van zorgvuldigheid hebben. Wat betreft de afweging, wij willen wel graag even weten waar wij voor kiezen en met welke argumenten. Hoeveel schadeclaims er komen en om hoeveel miljarden dat gaat, zou ik toch wel graag willen weten. Mevrouw Beckerman was erdoor verrast — o, het was iemand anders — dat we die informatie niet hebben. Dat zal waarschijnlijk niet eens tot een andere uitkomst leiden. Maar uit het oogpunt van zorgvuldig bestuur, zorgvuldige argumentatie en zorgvuldige afweging zeg ik: we moeten Groningen zo snel mogelijk afhandelen en we moeten zo snel mogelijk de amendementen die daarop van toepassing zijn in behandeling nemen en daarin een keuze maken. Dan moet de wet naar de Eerste Kamer en daarna moeten we de wet in werking laten treden. Dat is ons idee. Er zit dus geen licht tussen wat u in feite wilt en wat wij niet willen ... Eh, wat wij willen!

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Bijna hadden we een nieuw probleem, maar gelukkig was dat niet aan de orde! Ik constateer dat de NSC-fractie zegt: we maken vaart, het Groningenveld moet dicht. Dat is goed om te horen. Dan over de Waddenzee. Daarover zeg ik wel met klem dat als we daar als parlement nu niet iets over neerleggen, een volgend wetgevend moment echt zo'n stuk later is dat we ook weer een heel stuk verder in het proces zitten. Laten we dan niet de olies, die hier belangen in hebben, groter en groter maken, waardoor we het ingewikkelder maken om daar nieuwe stappen in te zetten. Het is duidelijk dat de zeespiegel zal stijgen en dat dat gevolgen heeft. Iedereen weet dat we er met elkaar voor hebben gezorgd dat de Waddenzee UNESCO-werelderfgoed is. Daarmee hebben we met elkaar en als overheid een verantwoordelijkheid genomen om goed te zorgen voor dat gebied. Ik zou de NSC-fractie dan ook ten zeerste willen meegeven: zie die belangen ook en laat je niet alleen maar angst en twijfel aanpraten over de onbekende grootheden die er eventueel voor een stukje zijn. Het hangt bijvoorbeeld af van wat de gasprijs is. Dat weten wij allebei niet, omdat we niet precies weten wat de ontwikkelingen in de komende decennia zijn. Maar dat blijft zo. Op een gegeven moment moet je ook een principekoers uitzetten: als parlement willen we dit. Dan kunnen we altijd met de staatssecretaris van gedachten wisselen over welke randvoorwaarden er nodig zijn om de risico's te beperken. Ik hoop dat ik daarin de NSC-fractie ook aan mijn zijde vind.

De heer **Holman** (NSC):

Ik denk dat u ons aan uw zijde vindt. Ik kan letterlijk citeren uit ons verkiezingsprogramma, waarin we iets over Ternaard en het Waddengebied zeggen. U kunt ons daaraan houden en we staan daar nog steeds voor.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Gisteren schrokken wij wel echt, omdat NSC het voorstel toen deed om vandaag maar één termijn te behandelen van deze wet. Ik vind het heel mooi dat meneer Holman nu zegt: nee,

we willen 'm wel helemaal behandelen. Kan NSC de absolute garantie geven dat ze geen verzoek gaan doen om stemming over deze wet uit te stellen? NSC heeft gelijk dat het belangrijk is dat we zorgvuldig wetten maken. Het is ook zo dat we het al heel lang over deze wet hebben. Er is nog iets heel erg belangrijk, en dat is recht doen aan Groningers aan wie al heel vaak beloofd is dat die gaswinning stopt. Kan NSC garanderen dat we dinsdag gewoon gaan stemmen over deze wet?

De heer **Holman** (NSC):

Absoluut. Het is geenszins de bedoeling om te vertragen. Wij zien het belang in.

De **voorzitter**:

Genoteerd. Afrondend, mevrouw Beckerman.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ik denk dat dat heel cruciaal is. We snappen echt wel dat we hier goed naar moeten kijken. Maar als je in Groningen aan tien mensen vraagt "geloof je echt dat de gaskraan dicht blijft?", dan zeggen heel veel mensen: nee. Dan kunnen we niet anders dan echt zorgen dat het zo snel mogelijk gebeurt.

Dan heb ik nog een vraag over mijn amendement. De heer Holman stelde net een vraag aan het kabinet. Hij zei: weten we nou wel zeker dat er ook na 30 jaar betaald blijft worden? Dat was precies waar de heer Bushoff en ik tegen aanliepen. Wij hebben een amendement ingediend om in deze wet heel duidelijk te maken dat er geen verjaringstermijn is. We weten namelijk van alle ellende die dat in Limburg heeft opgeleverd. Is de heer Holman, vraag ik via de voorzitter, het ermee eens dat we dat in deze wet klip-en-klaar moeten maken?

De heer **Holman** (NSC):

Ik vind dat u heel goede voorstellen heeft gedaan. Natuurlijk moeten we dat even bespreken, maar de kans zou heel groot kunnen zijn dat we een heel aantal amendementen, misschien één niet, gaan steunen.

De heer **Tjeerd de Groot** (D66):

Dank aan de heer Holman voor het verduidelijken van zijn vragen en zijn zorgen. Als je nu de winning op de Waddenzee gaat stopzetten, wat betekent dat voor de leveringszekerheid, de betaalbaarheid en eventuele schadeclaims? Hetzelfde geldt voor Ternaard. Tegelijkertijd geeft de heer Holman ook aan dat het verkiezingsprogramma van NSC heel erg duidelijk daarover is. Dank voor dat commitment. Maar dan gaat het over de zorgvuldigheid. Daar zit de zorg: doen we het dan ook goed? We willen natuurlijk ook duidelijkheid bieden aan de Groningers. Ik heb een heel praktisch voorstel. De amendementen zijn ingediend. De staatssecretaris gaat die beoordelen. Het komt ook niet uit de lucht vallen, zal ik maar zeggen. Het besluit om de hele mijnbouw onder de Waddenzee te stoppen, is al genomen door het vorige kabinet. Er is een contourennota geweest waarin dat ook verder is uitgewerkt. Dat is eigenlijk het einde van een proces dat al heel lang heeft gelopen. Wat betreft Ternaard zijn er ook actualiteiten. We hebben nu de gelegenheid om ook daar nu duidelijkheid te bieden. Ik stel heel praktisch het volgende voor. We luisteren straks naar de staatssecretaris: kan hij goed de zorgen en vragen adresseren? Mocht dat niet zo zijn, dan zal ik u ook van harte ondersteunen om het in een brief te krijgen, vóór de stemmingen, om daar verder op in te gaan. Dan kunt u uw afwegingen maken.

De **voorzitter**:

Prima. De heer Peter de Groot.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ja, voorzitter, er is nog een De Groot in de zaal bij dit debat. Ik wilde graag mijn vraag stellen aan de heer Holman over Ternaard, eigenlijk in het verlengde van mijn collega Tjeerd de

Groot. Want zijn amendement ziet erop toe dat, na het bericht van gisteren van de staatssecretaris, de gaswinning in Ternaard direct wordt gestopt. U maakte het punt over leveringszekerheid. Nou, dat punt heb ik namens de VVD ook gemaakt. Maar het gaat natuurlijk ook over goed bestuur: gewoon het vergunningstraject afmaken en de NAM de gelegenheid geven om daarop te reageren. In dat licht zou dat amendement natuurlijk te vroeg komen. Kunt u dan niet gewoon zeggen, na wat u net aangaf — ik steun u daarin — namelijk dat sommige amendementen gewoon te vroeg zijn: "Ja, dit amendement is te vroeg. Dan stemmen we het weg en gaan we later wel kijken hoe we daarmee omgaan"?

De heer **Holman** (NSC):

De staatssecretaris is tot nu toe redelijk duidelijk geweest over wat hij van gaswinning in de Waddenzee vindt, en hij heeft vrij recentelijk over Ternaard iets gezegd. Dus er is weinig aanleiding om te veronderstellen dat er op korte termijn een keuze wordt gemaakt, en wellicht in de toekomst ook nooit, voor gaswinning bij Ternaard en de Waddenzee. Dus dat is helder, dat is duidelijk, en daarom zeggen wij ook: laten we vandaag over Groningen besluiten, en over alle amendementen van toepassing op Groningen, om de wet zo snel en simpel mogelijk door de Eerste Kamer te krijgen.

De **voorzitter**:

Afrondend.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Nee, dat is helder, maar daar ging mijn vraag niet over. Mijn vraag ging hierover. Als u vindt dat goed bestuur belangrijk is, u bang bent voor schadeclaims en u misschien zegt ...

De **voorzitter**:

De heer Holman zegt het.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ja, natuurlijk, voorzitter: namens u. Dus dat de heer Holman zegt ... Heel goed, voorzitter. Mijn vraag ging er dus over, via u, voorzitter ... Kan de heer Holman, via u, dan niet gewoon zeggen: ik stem 'm weg?

De heer **Holman** (NSC):

Wat was nou dat laatste wat u zei?

De **voorzitter**:

Ja, nu begrijpt niemand u meer, hè? Sorry, hoor.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik wil heel erg aan de etiquette van dit debat voldoen. Nee, mijn vraag is, voorzitter: waarom stemt de heer Holman het amendement nou niet weg, als we het dan toch volgende week behandelen? Want dan komt het te vroeg.

De heer **Holman** (NSC):

Omdat we de vraag hier op tafel leggen en we nog een uitgebreid antwoord krijgen van de staatssecretaris, en het zou kunnen zijn dat die een antwoord geeft waardoor je een andere overweging maakt. Maar volgens mij doen we het zo: in eerste termijn brengen wij een punt in, dan krijgen we een reactie, wij heroverwegen bij de tweede termijn wat we vinden en uiteindelijk ga je bij de stemmingen een keuze maken.

De **voorzitter**:

U heeft hartstikke goed door hoe het werkt, voor een nieuw Kamerlid.

De heer **Holman** (NSC):

Ja, ja. Ja, ja. Mensen maken ook aantekeningen, zie ik.

De **voorzitter**:

Goed. U continueert.

De heer **Holman** (NSC):

Ja. Ik ben ongeveer tot een afronding aan het komen. Dus voor de staatssecretaris ga ik het even herhalen, maar volgens mij heeft hij het heel goed begrepen: een reactie op leveringszekerheid, de betaalbaarheid van gas en wij willen graag inzicht in de financiële claims waarvan we niet weten in welke mate die er liggen. Ik ben zeer benieuwd.

Voorzitter, afsluitend. Ik vond dit een vergadering waarvoor wij in feite allemaal een compliment verdienen, want we hebben tien verhalen gehoord van tien Kamerleden, een inbreng die heel goed is, en volgens mij is het nog nooit voorgekomen in de Kamer dat u zo'n eensgezinde Kamer hebt die met elkaar een historisch besluit gaat nemen in het belang van de Groninger. Ook complimenten voor de staatssecretaris, die met name de laatste jaren een andere invulling heeft kunnen geven aan hoe de overheid omgaat daarmee. En ik denk dat wij niet anders kunnen dan nogmaals onze excuses en verontschuldiging aanbieden aan de Groningers, en zeggen dat wij hopen dat wij nu een begin maken met het herstel van het vertrouwen, en dat wij het goed doen voor de Groningers. En ik wens de Groningers en Groningen alle goeds toe voor de komende jaren.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:

Ik schors tot 13.50 uur. Dan gaan we verder met de antwoorden van de staatssecretaris.

De vergadering wordt van 13.11 uur tot 13.55 uur geschorst.

Beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld

Beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Gaswet en Mijnbouwwet in verband met de beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld (36441).**

De **voorzitter**:

We zijn weer helemaal bij.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De voorzitter:

We gaan luisteren naar de staatssecretaris. Het woord is aan hem.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Voorzitter, dank u wel. En dank aan de Kamer voor alle gestelde vragen. Er is ongeveer 60 jaar lang gas gewonnen in het grote veld in Groningen. De Gasunie leverde welvaart op voor het land, maar die welvaart ging ten koste van de belangen van de bewoners van het gasveld. Dat maakte de afgelopen vijftien jaar voor de Groningers tot een nachtmerrie. Het rapport van de enquêtemissie heeft dat afdoende duidelijk gemaakt.

Vandaag bespreken we een wet die een einde maakt aan de gaswinning in het Groningenveld, omdat het nu blijkbaar wel doorgedrongen is dat dit niet veilig kan. Ik ben zo vrij geweest stemmen te tellen en ik tel bijna 140 stemmen die zich nu al voor deze wet gaan uitspreken. Die hele brede steun, het liefst van de hele Kamer, lijkt mij het allerallerbeste signaal richting de mensen in Groningen. Dat zou het mooiste zijn. Daarmee lost de overheid eigenlijk het eerste en belangrijkste deel van onze beloftes in. Want in 2019 gaf minister Wiebes de eerste voorzet door sluiting voor te stellen. Dat werd 2023 of 2024.

Ik heb al een keer eerder gezegd dat de schrik mij om het hart sloeg om meerdere redenen, natuurlijk vooral vanwege de afschuwelijke oorlog. Toen de oorlog tegen Oekraïne begon door de Russen dacht ik: dit gaat nooit meer lukken. En het lukt toch dankzij alle maatregelen die de overheid heeft genomen. Ik kom straks heel uitgebreid op de vraag van de heer Kops terug hoe dat eigenlijk zit met die voorwaarden. Kan Groningen ook dicht, en dan niet alleen feitelijk in dit jaar maar ook definitief? Ik vind dat nodig. Ik vind dat wenselijk en ik vind dat eigenlijk niet meer dan onze plicht richting de mensen in Groningen. Dat is ook heel belangrijk voor het herstel van vertrouwen van de burgers in de overheid. Het geeft duidelijkheid en laat zien dat de overheid zich aan zijn woord houdt. Een van de sprekers begon net de enquêtemissie te citeren en dat was een citaat dat ik ook wilde gebruiken. Dat was óf mevrouw Vedder óf mevrouw Bikker; ik weet het niet meer. Dat is het citaat uit het rapport: "Boven alles staat de morele verplichting van het kabinet om de belofte gestand te doen om het Groningenveld te sluiten in 2023 of uiterlijk tijdens 2024." Daarom moest ik glimlachen toen zij dit citaat gebruikte, want ik wilde het ook gebruiken. Maar ik wil dan ook nog wat citeren uit de memorie van toelichting bij deze wet, namelijk: "Het kabinet zet daarmee de veiligheid van de inwoners van het aardbevingsgebied voorop. De resultaten van de PEGA laten zien dat veiligheid niet enkel benaderd kan worden door het berekenen van fysieke risico's. Veiligheid moet nadrukkelijk bekeken worden vanuit een breder perspectief, inclusief de gezondheid en het welbevinden van de inwoners, iets waar SodM de afgelopen jaren frequent op heeft gewezen. Zoals blijkt uit de studies van het Gronings Perspectief en de PEGA, zijn de fysieke, geestelijke en sociale effecten die van de gaswinning en de schade- en versterkingsoperatie uitgaan op de inwoners van Groningen zeer ingrijpend en niet te onderschatten. Vanuit het oogpunt van de inwoners is er daarom alle reden om de gaswinning uit het Groningenveld uiterlijk per 1 oktober 2024 definitief te beëindigen." Dit citaat uit de memorie van toelichting heeft volgens mij niets aan actualiteit ingeboet. Dit is waarom we dit moeten doen. Daarmee wordt de oorzaak van de ellende weggenomen.

Zoals de Kamer heel breed ook duidelijk heeft gemaakt, waar ik het ook mee eens ben, geldt dat niet voor de gevolgen. Het gaat om een Nieuw begin; ik gebruik de term altijd in mijn Nederlands omdat ik anders iets anders zeg wat ik bedoel te zeggen. Het wordt ook wel genoemd Nij begun of zoiets, maar als ik dat zo uitspreek gaat Henk Nijboer mij heel hard uitlachen. Dus ik houd het maar op Nieuw begin. Dat bevat veel maatregelen om ook met de

gevolgen van de gaswinning beter om te gaan. Ik heb het dan over de schadeafhandeling die milder, menselijker en makkelijker moet worden, over de versterking die zowel qua tempo als qua kwaliteit goed in de gaten moet worden gehouden en over het sociale en economische perspectief van Groningen en Noord-Drenthe. Over dat laatste hebben we het in dit debat nog niet zo veel gehad, maar ik blijf zeggen dat het idee dat er een langdurig commitment, een verbinding aangegaan wordt tussen het Rijk en de provincie en de gemeenten in Groningen op sociaal en economisch terrein, nieuw en heel belangrijk is. Dat komt ook in die Groningenwet waar ik straks nog wat meer over zal zeggen.

Een doorn in het oog van vele mensen in Groningen zijn ook de verschillen die zijn ontstaan. Ik stuur vanmiddag, aan het einde van de dag, een brief naar de Kamer waarin minister De Jonge en ik een ingrijpend verduurzamingsinitiatief voorstellen. Waarom doe ik dat nou op deze manier? Ik wil ook niet de indruk wekken dat ik de Kamer later informeer of zoiets. Wat ik hier doe, is uitwerken wat er in Nieuw begin staat en wat we in vele debatten gewisseld hebben met elkaar. Met de plaatselijke bestuurders — ik zie er een paar op de publieke tribune — hebben we heel lang overleg gehad om te zorgen dat deze maatregelen goed neerslaan bij burgers en dat ze ook begrepen worden. Ik vond het onverantwoord om mijn brief eerder te sturen, want dan hadden wij het vanavond niet kunnen toelichten. Dus daarom doe ik het zoals ik het doe. Ik begrijp dat het wat ongemakkelijk is, maar we kunnen natuurlijk over die brief nog debatteren in een volgend commissiedebat. Het enige wat wij doen, is hier een uitwerking geven aan het verduurzamingsbeleid. Als ik in Garmerwolde ben waar ook de energiearmoede vaak hoog is, krijgen mensen veel hulp bij het volledig isoleren van hun huis. Deze maatregelen zijn nu met gemeenten en de provincie uitgewerkt en ik zal straks binnen de grenzen van de maximumsnelheid zo snel mogelijk proberen in Garmerwolde te komen.

Voordat ik overga naar de beantwoording van alle vragen wil ik nog zeggen dat ik erg heb toegeleefd naar dit debat. Ik baalde heel erg toen een van de Kamerleden — ik zal de naam niet onthullen — dit niet voor het reces wilde doen, maar ik begreep het totaal want dit is gewoon een heel moeilijk en ingrijpend debat. Maar dit is zo belangrijk om vertrouwen te herstellen en ik vind het zo goed dat u allen drukt op het tempo. Ik zal ook na de stemming de volgende week, iets ongebruikelijks doen; dan zal ik namelijk de Voorzitter van de Eerste Kamer bellen en hem heel vriendelijk verzoeken om dit wetsvoorstel echt zo snel mogelijk in de Eerste Kamer te behandelen. Ik ga straks overigens nog wat zeggen over het gedoe met data et cetera.

Dit was de inleiding, voorzitter.

De voorzitter:

Er zijn enkele vragen. Mevrouw Bikker.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Wat mij betreft gaat het laatste stukje van het stenogram, dus niet het stukje waarin u mij het woord gaf, voorzitter, maar het stukje waarin de staatssecretaris de hoop uitspreekt dat de Eerste Kamer snel aan de slag gaat als deze wet hier wordt aangenomen, nu al naar de Eerste Kamer en dan kan men daar komende dinsdag al in de commissie over nadenken hoe men dat wil behandelen. Maar dat terzijde. Mijn vraag gaat over de opmerking van de staatssecretaris: ja, we gaan ook stevig aan de slag met die duurzaamheidsaanpak en ik ga vanmiddag binnen de maximumsnelheid zo snel mogelijk naar Groningen. Ik wens hem een behouden vaart. Maar mijn vraag is natuurlijk: hoe verhoudt zich dat tot de commissie-Van Geel? Is dat een-op-een hetzelfde? Of is het weer een tussenstap?

Staatssecretaris Vijlbrief:

Nee, het is niet een-op-een hetzelfde; ik begrijp dat mevrouw Bikker die vraag stelt. Wat doen wij? Mevrouw Bikker kent het. Met de budgettaire randvoorwaarden die wij hadden, passen wij nu Van Geel toe. Dat betekent dat wij niet in heel de regio nu 100% subsidie geven op verduurzamen, maar we hebben een bepaald gebied gekozen waar we als overheid 100% betalen en een bepaald gebied waar we 50% betalen. Dat is overigens veel ruimer dan in de rest van Nederland. En ik zeg nu dan maar even dat dat gat met de aanbeveling van de commissie-Van Geel er blijft zitten, waar die 1 miljard à 2 miljard voor nodig was waarover we het in een eerder debat ook hebben gehad. Ik zie de drie hoofdrolspelers in dat debat nu voor mij staan.

Mevrouw Bikker (ChristenUnie):

Dat is mij helder. Ergens baal ik daar natuurlijk van, want ik had heel graag gehad dat we gewoon van dat hele rapport-Van Geel met elkaar inzichtelijk hadden: hoe gaat dat er nou precies uitzien, wat wel en wat niet? Maar ik zou de staatssecretaris dan wel willen vragen om in wat hij naar de Kamer gaat sturen, heel duidelijk en precies te zijn, zoals trouwens ook al was toegezegd in die commissie. Dus ik ben bijna naar de bekende weg aan het vragen, maar ik vind het wel heel belangrijk, want ik wil ook hier echt meters bij gaan maken en ik vind ook dat de Kamer daarin aan de slag moet gaan. Het zou heel jammer zijn als deze tussenstap ergens de rest van het rapport van de commissie-Van Geel verder in de wachtkamer brengt. Dat is in ieder geval niet mijn wens.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Dat is geenszins de bedoeling. Ik ga nu uit mijn hoofd citeren, want ik heb de brief hier nu niet voor mij liggen. Ik dacht dat wij in de brief heel helder aangaven: dit doen wij nu, dit is voor een volgend kabinet, en dat is precies het verschil. De ambtenaren luisteren mee, dus als dit niet waar is, moeten zij mij maar even corrigeren. Ik probeer dus op geen enkele manier hier iets onder het tapijt te vegen. Daar moet de brief dus heel helder in zijn, ja.

Mevrouw Bikker (ChristenUnie):

Dan constateer ik dat dit de ellende is van het hebben van een demissionair kabinet. Dit is geen verwijt naar de staatssecretaris, maar dit is wel de ellende die we hebben. Dan is het wel aan de Kamer, die niet demissionair is, om daarover verder met elkaar te beraadslagen.

De voorzitter:

Logisch. Mevrouw Beckerman.

Mevrouw Beckerman (SP):

Misschien heb ik niet ... Ik probeerde heel goed te luisteren. De commissie-Van Geel laat natuurlijk nogmaals zien dat er enorme ongelijkheid is ontstaan door de manier waarop de overheid dit georganiseerd heeft. Begrijp ik het nu goed dat het kabinet wél de appreciatie schrijft van het rapport, maar zegt: beslissingen hierover laten we over aan een volgend kabinet? Of geeft het kabinet alleen maar een reactie op basis van wat het nu nog kan doen?

Staatssecretaris Vijlbrief:

Het korte antwoord is: het laatste. Maar laat ik het dan nog één keer proberen helderder toe te lichten; ik praatte misschien te snel of misschien was ik niet helder genoeg. In Nieuw begin hadden wij maatregel 28 en maatregel 29 staan; weet u nog? Nummer 28 gaat over verduurzaming door de NCG en maatregel 29 over een subsidie die kan worden gebruikt voor verduurzaming. Ik heb in eerdere debatten gezegd: het is verstandig dat ik probeer dat samen met de regio en de gemeenten uit te werken. Daar was de Kamer ook voor, ik dacht unaniem. Dit is namelijk iets wat de regio en gemeenten moeten doen. Vervolgens hebben

wij, ik dacht al in een commissiedebat in december, of daarvoor in het wetgevingsoverleg in december over dit deel van de begroting, met elkaar uitgesproken dat ik niet voldoende geld heb om de hele verduurzamingsparagraaf van Van Geel uit te voeren; dat zei ik net. Dat zou namelijk betekenen dat je in de hele regio voor 100% tegemoetkomt in de kosten voor de verduurzaming. Dus wij hebben hier een aanpak gekozen waarbij de gemeentes of het gebied waar het het meest om gaat, 100% krijgt, en het gebied daarbuiten 50%. Zo hebben we dat nu vormgegeven. Daarbij hebben we ook nog eens een keer ... Maar nu ga ik de hele brief zitten voorlezen en dat is niet handig, want dan komt toch die onrust in Groningen. Dat is dus wat ik heb gedaan. Dus op de vraag van mevrouw Beckerman zeg ik: nee, er wordt wel degelijk gedeeltelijk een antwoord gegeven op Van Geel, maar wel binnen de budgettaire grenzen die door Nieuw begin waren gemaakt. Zo had ik het, dacht ik, ook al een keer in een commissiedebat gezegd.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ja. In het commissiedebat werd ook gezegd: begin februari is er een reactie. Toen kregen we een uitstelbriefje over 6 maart. Vandaag is het 6 maart. En we krijgen het nu pas na het debat. En daar ontstaat natuurlijk het ongemak, want bij verkeerd of laat informeren is het natuurlijk gewoon heel ingewikkeld om als Kamerlid je controlerende taak te doen. Het volgende begrijp ik niet zo goed. Het lijkt nu alsof Van Geel alleen gaat over verduurzaming. Dat is natuurlijk heel belangrijk, maar Van Geel gaat veel breder. Ik heb een heel specifieke vraag. Ik weet niet of het nog kan, maar als we willen voorkomen dat gedupeerden nu weer last hebben van dat het kabinet gevallen is ... De Kamer heeft budgetrecht. Komt er nou een reactie op dat hele rapport, zodat de Kamer eventueel ook gebruik kan maken van haar budgetrecht? Of moeten we wachten totdat er een nieuw kabinet zit voor er überhaupt een reactie op komt?

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Het antwoord is: ja, er komt een reactie op het hele rapport. Alleen, ik probeer de verwachtingen bij mevrouw Beckerman te managen door te zeggen dat wij binnen onze budgettaire grenzen en uitvoeringsgrenzen hebben gedaan wat we kunnen doen voor wat betreft het uitvoeren van het rapport-Van Geel. Dat geldt dus ook voor het bekende onderwerp van de terugwerkende kracht en voor de verduurzaming. Dat zit vanmiddag allemaal in de brief.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Dan worden Groningers dus opnieuw gedupeerd doordat het kabinet is gevallen. Is dat wat het demissionair kabinet nu zegt? Ik begrijp dat nog wel vanuit de rol van de staatssecretaris, maar wij als Kamer zouden dat moeten weten, zodat we daarop kunnen acteren.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Maar mevrouw Beckerman wist dit, want we hebben dit eerder met elkaar gedeeld. Ik heb steeds gezegd: ik ga nu niet het hele rapport-Van Geel uitvoeren. Daarom heeft zij toen tijdens het WGO zelf een aanvullend amendement ingediend. Dat heeft geen meerderheid gehaald. Het gaat verder keurig. Het enige is dat de timing van die brief ... Ik moest kijken hoe ik dat ging doen, zodat er geen onrust ontstaat rondom de maatregelen. Dat heb ik geprobeerd uit te leggen, maar verder geeft die brief de antwoorden op de vragen van mevrouw Beckerman, die zij wenst.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Dit roept mede wat meer vragen op omdat die brief er inderdaad nog niet is. Vandaar dat we hier nu met z'n allen staan.

Om het nog even scherp te krijgen. Eigenlijk hoor ik de staatssecretaris hier zeggen: wij gaan vanmiddag ten aanzien van de verduurzaming uit het rapport-Van Geel aankondigen dat wij dat ten dele gaan uitvoeren, maar niet helemaal. Als ik het goed begrijp, betekent dat dus dat er opnieuw verschillen ontstaan tussen Groningers, terwijl het precies de kern van de opdracht van de commissie-Van Geel was om te zeggen hoe we die gaan voorkomen.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Het is inderdaad lastig praten als je de brief niet hebt, maar er ontstaan geen verschillen binnen het aardbevingsgebied. Binnen het aardbevingsgebied doen we voor iedereen hetzelfde. Dus met deze interpretatie ben ik het niet eens, maar de heer Bushoff moet het zelf maar lezen, want ik ga niet voor hem interpreteren wat er precies in die brief staat. Maar in het aardbevingsgebied ontstaan geen nieuwe verschillen. Integendeel, in het aardbevingsgebied doen we precies wat Van Geel wil. We proberen dat zo goed mogelijk te doen. We hebben ook met de regio en de gemeenten gesproken, zodat zij het in de uitvoering en ik vanmiddag samen met minister De Jonge zo helder mogelijk kan maken voor die mensen. Wat wij niet doen, is 100% vergoeding voor de hele provincie. Dat was de aanbeveling van Van Geel, plus een stuk van de rente. Daarover ben ik van begin af aan helder geweest, in alle debatten. Ik heb gezegd dat wij dat niet meer gingen doen. Je kunt het dus ook zo formuleren: ik geef zo goed mogelijk uitvoering aan het rapport van Van Geel binnen mijn grenzen.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

Betekenen de beslissing die nu genomen wordt en de uitvoeringsroute waarvoor deze staatssecretaris op dit moment kiest dan niet dat in de toekomst de mensen die nu misschien minder krijgen of niet het volledige bedrag krijgen voor het definitieve einde der tijden buiten de boot vallen? Of is het mogelijk om te zeggen: we hebben nu eventjes beperkt budgetruimte, maar zodra er meer budgetruimte is, kunnen we nog volledig uitvoering geven aan het rapport-Van Geel?

Staatssecretaris Vijlbrief:

De Kamer kan zich hier volledig in uitleven. Stel dat de Kamer zou zeggen: "We hebben het gezien en het is prachtig wat u doet, maar we willen het toch voor de hele regio. Dat kost ongeveer 1 à 2 miljard extra. Daar hebben wij financiering voor gevonden." Dan is dat te regelen. Dat kunt u dus altijd doen.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

Tot slot. Het is volgens mij dan wel goed om in die brief van vanmiddag ... Ik neem aan dat daarin ook die toezegging verwerkt zit die de staatssecretaris deed in het commissiedebat om nog even precies aan te geven waarin de commissie-Van Geel wel helemaal nageleefd wordt en waar dan niet. Dat wil ik dan precies teruglezen in die brief van vanmiddag en dan ...

Staatssecretaris Vijlbrief:

Dat is wat ik net zei. Sorry, ik ben te enthousiast in mijn antwoord. Ik moet even wachten tot ik het woord krijg. Ik heb nu het woord, dank u wel. Nu heb ik mezelf in de war gebracht. Dat is heel erg. Volgens mij staat dat zo in de brief. Als dat niet zo is, zal ik dat laten corrigeren. De ambtenaren zitten mee te luisteren.

De heer Holman (NSC):

Ik vind het nu toch een beetje lastig te begrijpen. De staatssecretaris zegt dat een deel niet wordt opgelost. Dan praat je over 1 à 2 miljard. Hoe gaat u dat nu verkopen?

De voorzitter:

Hoe gaat de staatssecretaris ...

De heer Holman (NSC):

Hoe gaat de staatssecretaris dat verkopen? De staatssecretaris zegt dat de Kamer budgetrecht heeft. Waarom gaat de staatssecretaris de opvolger adviseren om dat te doen? Wat voor appreciatie gaat de staatssecretaris geven als de Kamer met zo'n voorstel komt? Hoe wenselijk vindt de staatssecretaris het dat hier invulling aan wordt gegeven?

Staatssecretaris Vijlbrief:

Ik verwijt het de heer Holman niet, maar wij hebben precies dit punt in het WGO, het wetgevingsoverleg, heel uitgebreid besproken. Het amendement dat er toen lag van de PvdA, GroenLinks en de SP samen, dacht ik, heb ik ontraden, omdat daar geen dekking voor was. Er was geen geld, dus dat heb ik ontraden. Verder heb ik over het rapport-Van Geel allang gezegd dat ik dat een goed plan vind. Daar was toen alleen geen dekking voor. De 1 à 2 miljard die daar misten, werden toen niet gedekt. Er werd alleen gezegd dat die er moet komen. Toen heb ik als oordeel "ontraden" gegeven. Dat is toen gebeurd. Nogmaals, om misverstanden te voorkomen: er is niets wat de Kamer ervan weerhoudt om dit aan te vullen. Ik kan het alleen niet doen vanuit mijn status, omdat ik zelf ook de dekking niet heb. De heer Holman vraagt of dat dan gewenst is. Dat is voor een deel aan de Kamer. Er moet eerst maar eens dekking zijn voordat we erover doorpraten.

Voorzitter. U hecht er volgens mij aan dat u weet wat ik ga zeggen. Ik ga beginnen met de gaswinning zelf. Dan ga ik naar de financiën en arbitrage. Dan ga ik naar mijnbouw en Ternaard. Dan ga ik naar het hele grote blok verduurzaming, versterking en perspectief schade, waar de Kamer veel over heeft gezegd. Ik begin dus met de sluiting van Groningen.

De voorzitter:

Hoe laat moet u weg?

Staatssecretaris Vijlbrief:

Volgens mij stond het debat tot 16.00 uur.

De voorzitter:

Tot 16.15 uur.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Ik heb de voorkeur om iets sneller klaar te zijn, maar dat hangt vooral van mijzelf af, denk ik. Dat wilde u volgens mij zeggen, hè.

De voorzitter:

Dat wilde ik even horen, ja.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Ik doe dit, maar ik pak ook gelijk de amendementen mee. Ik begin met de vraag van de heer Kops. De heer Kops noemde een aantal voorwaarden waaraan voldaan moest zijn om Groningen te kunnen sluiten. Het antwoord is: ja, daar is aan voldaan. Er was een klein risico dat te maken heeft met de capaciteit in Groningen. Daarom moest ik een à twee dagen openen. Laten we het daar niet meer over hebben. Maar daarom moest ik een à twee dagen openen. Er is een capaciteitsrisico. Dat capaciteitsrisico is dit jaar zo klein geworden voor het komende jaar en daarna dat we verantwoord kunnen sluiten. Wat betreft het volume aan gas in Nederland blijft er altijd de vraag of dat voldoende is. Na deze winter, die geen winter

genoemd mag worden, zit er nog heel veel gas in de bergingen. Ook daar maken we ons relatief weinig zorgen over. Er komt nog extra lng-capaciteit bij in 2026. Al met al is aan die voorwaarden voldaan.

Daar komt de vraag van mevrouw Teunissen achter vandaan: als dat capaciteitstekort zich toch zou voordoen et cetera, ga je dan afschakelen? Nou, dat wil ik in alle opzichten voorkomen. Het afschakelen van die industrie heeft grote gevolgen. Dat is echt niet de bedoeling. Ik heb de risico's zo gemitigeerd en geminimaliseerd dat we praten over een kans van eens in de 2.016 jaar, zeg ik uit mijn hoofd, dat die combinatie zou optreden waarbij we het Groningenveld in theorie nog nodig zouden hebben. Dat vind ik zo'n miniem risico dat ik nu durf te zeggen: dat is verantwoord om te doen. Nu is de vraag die de Kamer terecht aan mij stelt: hoe zit het dan met die datum? Waar komt die 1 oktober vandaan? Eigenlijk zegt de Kamer zoveel als: waarom hebben jullie dat nou niet sneller gedaan? Het antwoord is vrij eenvoudig. Die 1 oktober komt van de gasjaren. Gasjaren liepen van 1 oktober tot 1 oktober. Wij hebben in ons enthousiasme bij de wet 1 oktober opgeschreven. Maar het is denk ik toch vrij simpel. Ik ben een groot voorstander van een zo snel mogelijke sluiting. Ik vind 1 mei een mooie datum. Ik vind 15 april ook een prachtige datum. Ik weet wel één ding zeker: de wet moet door beide Kamers heen zijn, wil de wet gaan gelden. Ik hoorde dat de initiatiefnemers contact met elkaar wilden hebben om die amendementen op elkaar te laten aansluiten. Ik zou zeggen: leef u uit. Ik geef overal oordeel Kamer over, want dan gaat het zo snel mogelijk. Het kan ook gewoon. Er werd aan mij gevraagd of de kans op een winterdag niet heel klein is in de zomer. Het antwoord daarop is dat die kans inderdaad heel klein is. Die datum kan dus makkelijk naar voren gehaald worden.

Voorzitter, ik weet dat u van orde houdt. Daarmee heb ik dus amendement op stuk nr. 12, "verbod op 1 mei 2024", oordeel Kamer gegeven. Hetzelfde geldt voor het amendement op stuk nr. 18.

Dan waren er een aantal vragen over wat er na sluiting komt. De nazorg: hoe gaat dat eigenlijk? Hoe ziet dat er straks uit, vroeg de heer De Groot. Hoe ziet de definitieve ontmanteling eruit? Nou, de putten worden afgesloten. Mevrouw Vedder omschreef dat denk ik vrij plastisch doch correct. Daar wordt een metersdikke laag cement ingestort op een plug. Daarna worden de putten tot tientallen meters diep afgezaagd, zodat de locaties tot diep onder het maaiveld worden verwijderd. Ik probeerde dat in een filmpje dat ik voor mijn partij heb gemaakt duidelijk te maken door te zeggen: het grasveld komt terug. Ik weet niet wat er lag, misschien een bos. Er komt in ieder geval natuur terug. Je ziet daar niks meer van, behalve dat de scheuren in de samenleving er nog zijn. Maar daar komen we straks over te spreken. Dat is dus wat wij doen qua ontmanteling.

Dan ligt er het amendement van Beckerman en Bushoff, om een nazorgplan voor het Groningenveld te verplichten aan de NAM. Hierin moeten de risico's, de mogelijke gevolgen en de te nemen mitigerende maatregelen worden beschreven. Dat lijkt mij eigenlijk een prima plan. Daar zou ik oordeel Kamer over willen geven. Dat is amendement op stuk nr. 13. Dan is er ook nog het amendement op stuk nr. 14, dat te maken heeft met het Staatstoezicht op de Mijnen. Dat amendement is van mevrouw Beckerman en de heer Bushoff, geïnspireerd door een advies van SodM. Dat amendement zou ik willen volgen, dus dat kan ik oordeel Kamer geven.

Dat kan ik niet doen bij het amendement op stuk nr. 17 en dat op stuk nr. 19. Dat moet ik even uitleggen. Met het amendement op stuk nr. 17 wil men eigenlijk de zorgplicht van de NAM uitbreiden met de verplichting om verschillen in schadeafhandeling, versterking,

verduurzaming en andere compensatie te voorkomen. Daarmee gaan we een kant op die ik niet wil, namelijk dat we de NAM weer terugduwen in het proces van schadevergoeding et cetera. We hebben nou juist zo veel moeite gedaan om de NAM eruit te houden en die belangen niet de hele tijd erdoorheen te laten lopen. Ik zou dat eigenlijk niet willen doen. Daarmee gaan we een kant op die we net hadden verlaten en die ons weinig heeft gebracht. Dat is de reden waarom ik dit amendement, op stuk nr. 17, wil ontraden. Ik zie de heer Bushoff naar de microfoon komen.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Even een vraag daarover. Deelt de staatssecretaris wel de opvatting dat je graag zou willen vastleggen dat de verschillen in Groningen niet groter mogen worden nu we zeggen: de gaskraan gaat dicht? In het verleden is dat telkens wel het geval geweest.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

In het kader van mijn vertrek naar Groningen zeg ik: ja, die opvatting deel ik.

Dan het amendement op stuk nr. 19. Daarover ben ik in verwarring. Voorlopig ontraad ik dat, maar misschien begrijp ik het niet goed. Ik heb het als volgt begrepen, zeg ik tegen mevrouw Beckerman en de heer Bushoff. Na de mijnbouwschade in Limburg heeft de Raad van State, in 2020 dacht ik, een uitspraak gedaan dat het niet 30 jaar is na het stoppen van de activiteiten, maar 30 jaar na het laatste — hoe zeg ik dat nou — symptoom — nee, dat is het verkeerde woord — het laatste ding dat veroorzaakt dat er schade ontstaat. Dat heeft de Raad van State gezegd. Mijn juristen zeggen: daarmee is eigenlijk het Burgerlijk Wetboek aangevuld. Dan is het juridisch niet in orde om dit apart in deze wet nog een keer te gaan vastleggen, omdat het al vastligt in het Burgerlijk Wetboek. Tot hier strekt mijn juridische kennis, voorzitter. Ik vrees dat ik nu overvraagd ga worden, maar ik ga toch even stil zijn.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Kijk, dat hebben we ook allemaal genoemd. Klopt. Het is trouwens "bodembeweging" wat de Raad van State zegt. Het punt is dat er een mooie uitspraak ligt en dat daar heel lang strijd voor nodig was. In Limburg moet nog steeds door gedupeerden gestreden worden om hun schade vergoed te krijgen. Wat de SP en GroenLinks-PvdA betreft, moet de les uit Limburg zijn: zorg dat je klip-en-klaar maakt dat het ook na 40 jaar nog steeds geregeld is, als dat nodig zou zijn. Onze vraag is simpelweg: verwijzen naar het Burgerlijk Wetboek is helder, maar ligt dat echt vast? Dat is het verzoek dat wij hier doen.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Mijn juristen zeggen dat het echt vastligt, doordat die uitspraak door de Raad van State is gedaan. Zo'n uitspraak is juridisch gelijk aan het vastleggen in de wet. Tenzij u de termijn wilt verlengen, want in het Burgerlijk Wetboek staat 30 jaar. Maar dat is volgens mij niet uw hoofddoel. Volgens mij is uw hoofddoel het bieden van zekerheid. Daarvan zeggen mijn juristen: dat heb je al gedaan.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Het is een mooie uitspraak, net zoals de Raad van State ook een mooie uitspraak deed in 2017 en het Gasbesluit vernietigde, maar tegelijkertijd weten we ook uit het dossier dat het daarna nog een enorme strijd kan worden om die kraan daadwerkelijk dicht te draaien. En daar zit precies het punt. Er is ook maar geld gereserveerd voor 30 jaar. Al die programma's lopen ook maar 30 jaar. Daar zit onze angst een beetje. We kunnen het nu heel mooi zeggen in deze zaal, maar als over 31 jaar iemand schade heeft, of heel veel mensen schade

hebben — laten we hopen dat dat niet zo is — willen we voorkomen dat het toch weer ingewikkeld wordt. Daar zit de zorg van de indieners.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Dan zit het probleem 'm toch in de termijn. Het is ofwel dat de indieners meer dan 30 jaar willen. Dat kan, maar dan is het een ander amendement. Dan voegt het ook iets toe ten opzichte van wat de Raad van State heeft toegevoegd aan het Burgerlijk Wetboek. Of de indieners willen nogmaals heel hard zekerstellen dat dit gebeurt. Daarvan zeggen de juristen dat het niet nodig is. Nogmaals, ik praat in commissie van mijn juristen. Zij zeggen: als er een Raad van State-uitspraak ligt, die betrekking heeft op een bepaald artikel, dan geldt dat gewoon als deel van het ABW. Ik zie Vermeer knikken. Ik weet niet of die jurist is, dat hoop ik maar.

De voorzitter:

Hij bluft veel, die Vermeer. Hij maakt het wel allemaal waar, dat vind ik dan wel weer mooi. De heer Bushoff, als u wilt?

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

Ik denk dat de zorg is dat alles tot nog toe voor 30 jaar loopt. Het is niet zozeer bedoeld om de termijn van 30 jaar op te rekken, maar het gaat om het moment waarop die 30 jaar gaat lopen. Het kan natuurlijk heel goed zijn dat er over veel meer jaren nog steeds problemen optreden. Dat is precies in lijn met wat er in Limburg is gebeurd. Eigenlijk wil je vastleggen dat alle schade die dan nog optreedt — laten we hopen dat het niet zo is — alsnog vergoed wordt. Dat is natuurlijk het doel van dit amendement. U zegt dat het honderd procent zeker geregeld is, zoals we het nu hebben vastgelegd?

Staatssecretaris Vijlbrief:

Wat honderd procent geregeld is, is het volgende. Stel dat er een kleine aardbeving optreedt in 2038, dan voorziet deze Raad van State-uitspraak erin dat 30 jaar na die 2038 nog steeds schade vergoed wordt. Als u dat bedoelt, dan klopt het. Als u zegt: nee, ik wil dat het ook 40 jaar nadat de allerlaatste aardbeving plaatsvindt nog gebeurt, dan moet u een ander amendement maken, denk ik. Nou ja, u moet niks, maar dan zou mijn oordeel over dit amendement "ontraden" zijn, want dan regelt het iets wat niet nodig is.

De voorzitter:

Kort.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

U zegt eigenlijk dat het amendement overbodig is?

De voorzitter:

Eigenlijk zegt de staatssecretaris dat het amendement overbodig is.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Ja, maar ik wilde beleefd zijn, voorzitter.

De voorzitter:

Het amendement op stuk nr. 19, dacht ik.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Het amendement op stuk nr. 19 inderdaad.

Dat brengt mij bij financiën en de arbitrage. Allereerst toch even iets over het melden van de Kamer over de arbitragebrief, die ik in december kreeg. Ik heb van de week een briefje aan u gestuurd. Ik zal nog een keer uitleggen wat ik heb gedaan. Ik kreeg een briefje. Ik zal u niet vertellen in welke gemoedstoestand u mij had aangetroffen toen ik deze brief kreeg. Ik was er niet heel blij mee. Ik wilde toen nog nader overleg hebben in het kabinet. Daar kwam het verzoek van de formatietafel tussendoor. Toen werd helder dat deze arbitrage was aangevraagd. Toen dacht ik: oké, dan moet ik nu ook aan de Kamer melden dat die arbitrage is aangevraagd. Achteraf gezien, dat heb ik ook gezegd in de brief en daar heb ik ook mijn excuses voor aangeboden, had ik dat niet zo moeten doen. Ik had beter dat arbitrageverzoek meteen naar uw Kamer kunnen sturen. Maar dan had u aan mij gevraagd: wat vindt het kabinet daarvan? Dat was ik aan het voorbereiden en toen kwam dit erdoorheen. Dat is alles wat er gebeurd is; daar zit geen diepere gedachte achter.

Ik wil wel wat dieper ingaan op de vraag van de heer Holman. Hij kwam met een bredere analyse van de risico's naar aanleiding van een van de amendementen. Ik denk dat hij het breder bedoelt. Er zijn al een aantal arbitrages aangespannen door Shell en Exxon. Een van de leden van uw Kamer vroeg waarom zij zomaar arbitrage kunnen aanvragen. Dat is omdat wij dat als Staat zelf hebben afgesproken in het onderhandelaarsakkoord. Dat heb ik niet gedaan, maar ik ben daar wel verantwoordelijk voor. Dat is gebeurd en daarom kan een van de twee partijen arbitrage aanvragen. Of dat verstandig is, laat ik even in het midden, maar het is wel afgesproken.

Er zijn een aantal arbitrages aangevraagd door Shell en Exxon samen, als aandeelhouders. De Kamer weet nu welke arbitrages dat zijn, maar ik begrijp heel goed het verlangen van de Kamer om meer van de inhoud te weten. Zoals de heer Holman al zei in zijn bijdrage, zal dat alleen vertrouwelijk kunnen, want ik ga de procespositie van de Staat niet geheel ondergraven door nu precies te gaan uitleggen hoe het allemaal zit. Dat erkende hij ook. Ik bied de Kamer hierbij twee mogelijkheden aan: een vertrouwelijke briefing of een vertrouwelijke brief. Als ik u zou mogen adviseren: ik zou kiezen voor de briefing. Het gaat immers om een heel taai geheel, dus het zou goed zijn dat dat wordt uitgelegd door mensen die dat veel beter kunnen dan ik.

De voorzitter:

Dit komt ongetwijfeld ter sprake in de procedurevergadering. Dan hakt de Kamer de knoop door.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Zo is het.

Bijna Kamerbreed werd de vraag gesteld wat ik vind van het arbitrageverzoek — de heer Tjeerd de Groot deed dit beeldend door te verwijzen naar de uitspraken van de Nederlandse baas van Shell — en vooral van het feit dat men gecompenseerd wil worden voor het gas dat nog in de grond blijft. Het is ongelofelijk; laten we het daarop houden. De voorzitter van de enquêtecommissie heeft daar al een keer iets over gezegd, vorig jaar bij de presentatie. Maar dit is natuurlijk niet verstandig.

De vraag is wat een verstandige lijn is voor de staatssecretaris als dit allemaal gebeurt. Het voorstel wat ik zou willen doen, is het volgende. Ik voer geen gesprekken meer met Shell en Exxon over een alomvattend akkoord naar aanleiding van deze brief. Dat willen zij blijkbaar niet; zij willen graag naar de rechter toe. Dat moeten we dan maar doen. Ik weet niet hoe een nieuw kabinet hiertegen aankijkt, zeg ik ook even in alle eerlijkheid tegen de Kamer.

De argumenten om met hen te blijven praten over zo'n totaalakkoord zijn er wel. De heer Holman of de heer De Groot zei ook dat er best argumenten zijn om te praten over een totaalakkoord. Het was volgens mij mevrouw Vedder die zei: misschien vind je het wel fijner dat de overheid uiteindelijk die hele verantwoordelijkheid op zich neemt, zodat je dat niet weer hoeft door te belasten aan de "olies", om het maar even zo te zeggen. Maar vooralsnog ervoer ik de brief toch een beetje als een belediging, na een periode lang wel met hen gepraat te hebben, tegen de wens van sommige leden van de vorige Kamer in, had ik de indruk. Ik vind het dus niet verstandig om met hen daarover door te praten.

Wel moet ik met hen doorpraten over allerlei andere zaken. Zo ligt er bijvoorbeeld de vraag hoe we ervoor zorgen dat de bergingen voldoende gevuld zijn. Een van die bergingen — de heer Holman wees daarop — is de berging in Norg. Die is, evenals de berging in Grijskerk, in handen van de NAM. Ik zal daarom zo nu en dan toch afspraken moeten maken met Shell en Exxon, of anders zal mijn opvolger dat moeten doen. Over zulke praktische zaken vinden dus nog wel gesprekken plaats. Maar ik vind het nu niet verstandig om door te praten over een alomvattend akkoord, waar ik naartoe werkte, om te proberen de hele verantwoordelijkheid van de NAM af te kopen en het op die manier helemaal toe te trekken naar de Staat. Dat vind ik niet verstandig.

De heer **Holman** (NSC):

Zou de staatssecretaris enige duidelijkheid kunnen scheppen over de toekomst van de opslagen? Ik leg mijn oor te luisteren en dan hoor ik van verschillende partijen verschillende opvattingen over de toekomst van de gasopslag. De een zegt: hij is vrij lang nodig. De ander zegt: op vrij korte termijn kan hij gesloten worden. Daarom ook onze vraag: wat heeft dat met leveringszekerheid te maken? Kunt u duiden hoe u dat ziet en wat de verwachting is?

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Misschien een antwoord in tweeën. Het eerste antwoord is dat er nog een brief zal komen van minister Jetten en mij over leveringszekerheid in het algemeen. Daarin worden een aantal antwoorden op eerdere vragen van de heer Holman gegeven.

Ik wil over de berging in Norg nog wel iets zeggen. Wij hebben heel lang gedacht dat wij vrij snel afscheid zouden kunnen nemen van de berging in Norg en dat wij die niet meer nodig zouden hebben. Dat waren wel gedachten die stamden van voor de oorlog tussen Rusland en Oekraïne. Als ik een opvolger zou krijgen, zou ik hem of haar aanraden om nog eens heel goed na te denken over wat je precies doet met die berging, strategisch, voor de leveringszekerheid. Dat kan ik daar nu over zeggen. Maar dit is een van de onderwerpen waarover ik in gesprek was met Shell en Esso, binnen een wat grotere afspraak. Maar die is nu dus ruw verstoord door dat verzoek om arbitrage.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Ik heb daar in mijn betoog ook naar gevraagd. Het punt is natuurlijk dat Groningers geconfronteerd worden met die arbitragezaak. Dat is gewoon een gevoelig punt, want ze worden bij elk nieuwsbericht weer opgeschrikt. Ik denk dat de Groningers er ook niet zo'n boodschap aan hebben dat de staatssecretaris aangeeft dat die brief als een belediging voelt. Dat is een beetje verwarrend, omdat de staatssecretaris ook zei: ik zie daar wel aanknopingspunten voor, maar het is aan een volgend kabinet om toch weer te gaan praten met de NAM over zo'n totaalakkoord. Als die aanknopingspunten er zijn, waarom poogt de staatssecretaris dan toch niet nog eenmaal, of tweemaal, om daarnaar te kijken met elkaar? Dat was eigenlijk mijn vraag uit het debat. Daarop zou ik graag nog antwoord willen.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Het ging niet om mijn gevoel, hoor. Als ik dat zo gezegd heb, dan neem ik dat terug. Het ging er niet om dat ik mij beledigd voelde. Ik word de hele dag door beledigd. Dat interesseert me helemaal niets. Het gaat om wat Shell en Esso middels deze brief eigenlijk zeggen. Dat zeggen ze in de "Beste Hans"-brief, die mevrouw Teunissen overigens zag als een groot vriendschapsverzoek, of wat het ook moge zijn. Maar ik geloof niet dat ze mij bij de NAM als een grote vriend ervaren, zeker deze week niet. Ik zag deze arbitragebrief binnenkomen en dacht toen: nou, dan heeft het voor mij niet zo heel veel zin om nu door te praten. Als de heer De Groot "ga toch nog een keer bij hen aftasten of zij nog wel zo'n grote deal willen" tegen mij zegt, dan wil ik dat wel doen. Maar ik vind het een beetje ... Je stuurt een brief waarin je eigenlijk zegt: we'll see each other in court. Dan moet ik daarna met de pet in de hand nog een keer zeggen: wil je toch alsjeblieft met me praten? Daar komt bij dat het echt om vele miljarden gaat. Daar hoeft ik geen geheim van te maken; dat weet iedereen. Ik vind het ook wat ingewikkeld dat ik dat in demissionaire staat doe. Dat is eigenlijk de overweging. De heer De Groot vroeg naar mijn overweging. Dat is dit.

De heer Peter de Groot (VVD):

Ik vroeg heel specifiek naar de aanknopingspunten die de staatssecretaris noemde, want daar sloeg ik eigenlijk op aan. Ik snap het helemaal, dus dat is helder. Maar het ging mij ook even om de aanknopingspunten die er zichtbaar zijn.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Ja, die zijn er. Er is heel veel voor te zeggen dat de Staat, conform wat mevrouw Vedder zei, helemaal niet de verantwoordelijkheid naar zich toe haalt voor die schade en het herstel, zodat bewoners van Groningen nooit meer bang hoeven te zijn dat het komt door de NAM. Daar is veel voor te zeggen. Er is ook veel voor te zeggen om met elkaar te praten over de berging. Daarom zijn er wel aanknopingspunten, maar als Shell en Esso deze discussie begint met de woorden "overigens willen wij ook graag nog een vergoeding hebben voor het gas dat we in de grond hebben zitten", terwijl ze zelf hebben bepleit om de winning zo snel mogelijk te sluiten, dan vind ik het wat ingewikkeld.

De heer Tjeerd de Groot (D66):

De staatssecretaris heeft een heel duidelijke appreciatie gegeven van deze actie van Shell en Exxon. Ze zullen inderdaad voortaan gewoon de aanspreektitels moeten hanteren, excellentie of meneer Vijlbrief. Maar als ik zo vrij mag zijn, is dit misschien een goed moment om het amendement te appreciëren dat ik samen met de ChristenUnie heb ingediend en waarin we zeggen: bij toekomstige winningsvergunningen hou je ook rekening met het maatschappelijk gedrag van de indiener.

Staatssecretaris Vijlbrief:

De heer Tjeerd de Groot kan natuurlijk een appreciatie krijgen wanneer hij dat wil, maar ik had gedacht dat onder het kopje mijnbouw te doen, omdat dat breder is dan alleen dit dossier. Ik kom erop terug.

Voorzitter. Ik hoop dat ik daarmee het einddeel van de bijdrage van de heer Holman, waarin hij vroeg om het conglomeraat van leveringszekerheid, arbitrage et cetera wat toe te lichten, heb beantwoord. Niet zozeer het amendement over de Wadden, daar kom ik straks nog op terug. Maar ik hoop dat ik het verder een beetje in een proces heb gezet waar hij wat mee kan. Over leveringszekerheid komt er een brief. Ik heb nu wat gezegd over de berging Norg. Alles wat de arbitrage betreft: graag, maar dat zal dan vertrouwelijk moeten. Dat is wat ik daarop wilde zeggen.

Dan werd gevraagd of ik bereid ben om eventuele compensatie van Shell en Esso te dekken door het schrappen van fossiele subsidies en belastingvoordelen. Ik ben de Kamer nog een brief verschuldigd over mogelijkheden om Shell en Esso apart aan te slaan. Dat is nog een erfenis van de voorganger van de heer Bushoff. Die brief komt binnenkort, maar ik ben er nog mee bezig. Die hele fiscale materie is ingewikkeld. Daar kom ik nog mee. Ik weet niet wanneer wij weer een debat hebben, maar ik zal proberen dat voor die tijd te doen.

De parallel die de heer Bushoff trok met de tabaksindustrie sprak mij iets minder aan. Ik kan Shell en Esso, om het maar even huiselijk te zeggen, niet de toegang tot het pand ontzeggen. Dat kan ik helemaal niet, want er zijn nog twee collega's die ook zo nu en dan contact hebben met Shell en Esso, namelijk de heer Jetten en mevrouw Adriaansens. Dat kan ik dus niet doen. Deed ik het wel, dan had het tot resultaat dat ik geen afspraken meer zou kunnen maken over dingen zoals de vulling van de bergingen et cetera. Dat zou de heer Bushoff ook niet willen, dus daar houdt de parallel met de tabaksindustrie een beetje op. Daar zou ik dus niet aan tegemoet willen komen. Dit over arbitrage en financiën.

Voorzitter. Dat brengt mij bij de mijnbouw en bij Ternaard. Even kijken hoe ik dit op de meest overzichtelijke manier kan doen. Misschien begin ik maar even met de amendementen. Ik heb een amendement van de heer Tjeerd de Groot. Misschien is het goed om rond de Wadden even uit te leggen wat de werkelijke stand van zaken is. Daar is het volgende aan de hand. Er lag een vergunningsaanvraag van de NAM rond Ternaard. U heeft gisteren al gehoord wat ik daarover gezegd heb. Wat Tjeerd de Groot volgens mij probeert met zijn amendement op stuk nr. 16, is eigenlijk niet meer dan wat er al in de contourennota stond. Hij zegt: waarom veranderen we nu de wet zonder gelijk de intentie mee te nemen die het kabinet toch al had, namelijk om nieuwe mijnbouwactiviteiten op de Waddenzee onmogelijk te maken. Dat is wat dit amendement doet. Dat is niets extra's ten opzichte van de contourennota. Het legt het vast in de wet. Dat is wat dit amendement doet. Daar kan ik nu, aangezien ik ook de contourennota heb uitgebracht en geen last heb van geheugenverlies, moeilijk iets anders over zeggen dan dat ik het oordeel Kamer geef, want dit is gewoon de intentie van het kabinet.

Dat is wat anders bij het amendement dat gaat over Ternaard zelf. Dat ga ik ontraden. Daar heb ik een reden voor. Even voor de administratie. Het amendement op stuk nr. 16 krijgt oordeel Kamer. Dan kom ik op het amendement op stuk nr. 21, dat nr. 15 vervangt, over Ternaard. Daar is het anders. Dat zou ik willen ontraden, en ik zal uitleggen waarom. Eigenlijk bracht Peter de Groot dit goed onder woorden. Ik heb gister geprobeerd om een voorlopig negatief besluit te nemen, maar wel een net proces aan te bieden aan de NAM en tegen de NAM te zeggen: "Als jullie denken dat je minder kunt winnen en dat daar wel een positief oordeel van SodM op kan komen: be my guest, probeer het maar. Maar voorlopig is mijn antwoord nee." Als we daar nu doorheen lopen als wetgever en het Ternaard letterlijk onmogelijk maken, dan gaan we geen net proces af. Daar kun je nog van zeggen: ik hou niet van nette processen; ik vind dit ook prima. Dat mag. Maar het erge daaraan is dat ik dan niet uitsluit dat de procespositie van de NAM sterker wordt als zij naar de rechter zouden gaan om dit aan te vechten. Daarom ontraad ik dit amendement.

De heer De Groot vroeg net hoe het zit met het amendement op stuk nr. 20 over de maatschappelijke verantwoordelijkheid bij instemming met een nieuw winningsplan. Daar ben ik het van harte mee eens. Die zou ik oordeel Kamer willen geven. Dat lijkt mij een verstandig amendement.

Voorzitter. Dan vroeg mevrouw Beckerman ... Ik wacht heel even.

De heer **Peter de Groot** (VVD):

Sorry, ik moest even snel schakelen. Nu de staatssecretaris daar oordeel Kamer op geeft, heb ik daarover nog wel een vraag. Is de staatssecretaris niet bang dat elke keer dat die weging boven de markt hangt de appetite voor mijnbouwactiviteit juist afneemt, zoals op de Noordzee, terwijl we juist graag willen dat die toeneemt? Ik heb dus een verduidelijkingsvraag over de mogelijke impact daarop, want als je er zo naar kijkt is het natuurlijk een heel sympathiek amendement.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Ik denk dat de heer De Groot in theorie gelijk heeft, want dat zou kunnen. Maar zoals het amendement nu geformuleerd is, denk ik dat het reuze meevalt, omdat het slechts wijst op normale maatschappelijke verantwoordelijkheidseisen die je ook stelt bij andere ondernemingen. Anders zou je in het hele vestigingsklimaat bedreigd worden door de vraag om maatschappelijke verantwoordelijkheid. Daar geloof ik nou weer niet in, en ik denk de heer De Groot ook niet. Mijn ambtenaren luisteren mee. Even kijken of ik daar in tweede termijn nog op terug moet komen. Maar ik zou zeggen: nee, dat lijkt mij niet gevaarlijk.

Mevrouw Beckerman vroeg in welke mate de kleinere gasvelden in Groningen verbonden zijn met het Groningenveld. Deze velden, dus bij Warffum, zijn geologisch niet verbonden, maar bevinden zich wel in hetzelfde gebied. Ik ben wel bezig om in dat gebied sowieso te kijken naar de cumulatieve effecten, zoals zout en andere zaken. Daar is heel veel zorg over.

Schoonebeek. Ik kondigde al aan dat ik binnenkort weer een gesprek zal hebben met bestuurders uit Schoonebeek, onder andere de gedeputeerde Jumelet. Of misschien is het "sjumeleh"; ik weet niet hoe de man zich noemt. Het is wel zijn naam. Ik weet het al. Hij heet gewoon "jumelet". Dat heeft hij een keer verteld. Dan zal ik met hem weer over die financiële bijdrage praten. We hebben het daar in het commissiedebat heel uitgebreid over gehad. Ik heb toen gezegd dat ik op dat moment en eigenlijk nog steeds geen mogelijkheden zie om daar nu meer geld voor vrij te maken. Ik vond het bedrag ook niet bepaald kleinzielig. Ik heb toen beloofd aan de Kamer dat ik nog met hem zou gaan praten. Dat zal ik zeker doen.

De heer Holman vroeg of er voldoende gas is voor mensen met een kleine beurs. Dat gaat over de energiearmoede. Ik denk dat ik die vraag heb beantwoord in het blokje leveringszekerheid rond het sluiten van het gasveld in Groningen. Ik geloof niet dat het sluiten van het gasveld in Groningen een negatieve invloed zal hebben op de gasprijzen, in de zin dat dit de gasprijzen zal opdrijven. Dat is niet het geval. Er komt nu ook geen gas uit Groningen.

Dan wil ik naar het onderwerp waar de Kamer het meeste aandacht aan heeft gegeven in de eerste termijn. Dat is het hele blok over versterken, schadeherstel en economische en sociale vooruitzichten. Ik wil daar in het algemeen iets over zeggen. Wat mij opviel in de bijdrage van de Kamer is het ongeduld over het steeds beter maken van de processen. Ik herken dit ongeduld enorm, maar ik vond het beeld in de eerste termijn bij vlagen wel heel negatief. Er zijn ook echt plekken, momenten, et cetera waar het beter gaat. Ik hoor betere verhalen over hoe de NCG omgaat met zijn klanten. Ik hoor betere verhalen over de schadeafwikkeling. Nee, het is niet meer zo dat je moet vechten voor de schadeafwikkeling, want we hebben de causaliteit doorgeknipt. Dat is nou juist een van de grote dingen uit het debat in juni. Je hoeft die dus niet meer aan te tonen. Maar in het algemeen begrijp ik het

ongeduld zo goed, omdat je, ondanks dat er verbeteringen zijn, nog steeds wel honderd of duizend voorbeelden kunt vinden waarin het niet goed gaat. Dat is gewoon waar. Dat ligt voor een groot deel in het verleden, maar het is wel waar. Ik heb me er twee jaar voor ingezet om dat beter te laten gaan. Ik heb bij Nieuw begin direct gezegd: verwacht nou niet dat het van de ene op de andere dag allemaal beter wordt. Het kost gewoon tijd. Dat meende ik toen en het is goed dat ik dat gezegd heb, want het blijkt nu ook waar te zijn.

Misschien is dit wel mijn laatste plenaire debat, hoewel ik dat niet zeker weet. Daarom zou ik, naar aanleiding van de korte discussie die er ontstond over het opnieuw aanpassen van de architectuur, nog één keer willen waarschuwen voor ingrijpen in het Groninger systeem. Want als er één ding is dat voor vertraging en ellende heeft gezorgd, zijn het grote wijzigingen. Ik geloof dus dat ik de heer De Groot van de VVD in dit geval wel begreep toen hij zei dat als je dan dingen anders wil gaan doen, je het vooral op de grond moet zoeken. Dat proberen we ook te doen. Dat het allemaal nog niet perfect is, geef ik direct toe. Maar dat is gewoon een kwestie van lang volhouden, goed uitvoeren, blijven uitvoeren en verbetering op verbetering aanbrengen.

Even kijken. Het gaat nu een beetje door elkaar, maar daar kan ik weinig aan doen, omdat er erg veel onderwerpen werden aangesneden. Mevrouw Bikker vroeg of het aanspreekpunt beschikbaar blijft. Dat aanspreekpunt blijft. Dat zit nu al in de Tijdelijke wet Groningen. Dat kent geen vervaldatum, dus dat aanspreekpunt is er en wat ons betreft blijft het er ook.

Voorzitter. Mevrouw Bikker noemde de gevallen uit het verleden, van voor 2017. In het commissiedebat hebben we het daar kort over gehad. Ik heb al gezegd dat ik er erg voor ben dat we naar de oude gevallen kijken, maar laten we nou proberen ervoor te zorgen dat het IMG niet start met de oude gevallen, maar vooral de nieuwe gevallen goed probeert af te handelen, om vervolgens weer tijd te besteden aan de oude gevallen. Maar ik ben het er wel mee eens.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Nog even terug naar het aanspreekpunt. Als ik de staatssecretaris goed begrijp, zegt hij dat het in de tijdelijke wet zit. Dat blijft gewoon gelden, dus ga ik ervan uit dat het in de vaste wet evengoed zo komt te staan, ook voor 2050 en 2070. We hopen allemaal dat het niet nodig is, maar voor zolang het nodig is.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Het antwoord is ja. Ik kom er nog op terug, maar die Tijdelijke wet Groningen wordt straks omgezet in de Wet Groningen.

De heer Kops vroeg naar de vaste vergoeding per scheur. Hij gaf dacht ik het voorbeeld van mensen die in de bezwaarprocedure zitten. Zij horen in principe — het klinkt een beetje raar — voor iedere scheur een vergoeding te krijgen. Als dat niet gebeurt, hoor ik dat graag.

Ik moet even hoesten, voorzitter. Een minuutje schorsen?

De **voorzitter**:

Ja.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Ik zet de microfoon weer aan.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Dank u wel. Wat kan ik betekenen voor Stadsweg in Ten Boer? Als ik het goed heb begrepen, is daar binnenkort een bijeenkomst om met bewoners te praten over wat de NCG daaraan kan doen. Misschien is het verstandig dat ik aan de Kamer rapporteer over de resultaten van die bijeenkomst.

Over verduurzaming hebben we het al gehad.

Mevrouw Bikker (ChristenUnie):

Heel kort, voorzitter. Ik ben blij met de toezegging over Ten Boer. We zien dit wel terug in de voortgangsbrief.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Voorzitter. De deur-tot-deuraanpak. Ik kom daar vanmiddag ook op terug in de brief naar aanleiding van Van Geel, maar ik ben daar in principe een voorstander van. Mevrouw Beckerman en ik hebben het daar vaker over gehad. Het is alleen de vraag hoe je dat precies vormgeeft. Ik zet er vanmiddag wat over in de brief. Verder zijn we met de dorpenaanpak bezig en ... Ik wil toch graag even schorsen, want het gaat zo niet goed, met mijn gehoest.

De voorzitter:

Ik schors even.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

De fractie van de ChristenUnie heeft een Fisherman's Friend in de aanbieding.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Bedankt voor het aanbod. Ik ben dus een voorstander van de deur-tot-deuraanpak en van dat waar de heer Peter de Groot op wees, namelijk dat we moeten proberen om die uitvoeringsorganisaties zo veel mogelijk bij elkaar te brengen, zodat die niet allemaal apart brieven gaan sturen et cetera. Dat is precies wat we in de dorpenaanpak proberen te doen. Ik zeg er wel eerlijk bij tegen de Kamer dat dit dé grote uitdaging is voor de komende jaren. De grote uitdaging is dan niet: wie verzint er een nog briljanter systeem om iets te doen? Die is wel: zorg dat de uitvoering doet wat we hebben afgesproken. Dat zit 'm helemaal niet in de onwil bij de uitvoering, maar echt in wat er kan en hoe je dat op de beste manier doet. Daar wil ik mij nog helemaal voor inzetten.

De heer Kops vroeg naar de uitvoeringskosten. Hij is nu even vertrokken. Zal ik daar dan heel even mee wachten? Hij was namelijk ook niet bij het commissiedebat, toen we het er ook over hadden. Ik wacht daar dus heel even mee.

Mevrouw Vedder vroeg: is het niet een goed idee om het percentage jongeren dat weg wil uit de provincie als belangrijke indicator te nemen voor het succes van de aanpak? Ik ben het daar van harte mee eens.

De voorzitter:

Mevrouw Vedder, dit is uw vraag.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Ik ben het daar van harte mee eens. Ik zal de suggestie om dat vooral mee te nemen in de indicatoren waar we naar kijken, meegeven aan de kwartiermaker sociaal, Henk Nijboer. Maar het lijkt mij een tamelijk efficiënte manier om te zorgen dat wij kunnen meten of het goed gaat of niet. Ik vond het goed bedacht, dus ik ga hem dat meegeven.

Kops is nog niet terug, maar ik ga het toch uitspreken. Dan heb ik het in ieder geval uitgesproken. Over de uitvoeringskosten heb ik in het vorige commissiedebat al gezegd: ja, het klopt dat die hoog zijn geweest in het afgelopen jaar, omdat het IMG heel veel dingen moest inregelen. Als het goed is, zouden die kosten dit jaar moeten gaan dalen en daar wordt ook op gestuurd. Ik hou dat echt goed in de gaten. We hebben het daar uitgebreid over gehad in het commissiedebat.

Wanneer kunt u de Groningenwet verwachten? Dat is een ontzettend belangrijke wet. Daarin wordt die generatielange inzet vastgelegd. Die gaat dit voorjaar in internetconsultatie. Dat geld kan natuurlijk ook worden uitgekeerd voordat de wet van kracht wordt; dat hoeft daar niet op te wachten. Ik ben ook bezig met het afspreken van een financieringssysteem.

Misschien is dit ook het goede moment om het punt van de heer Vermeer even bij de kop te pakken, namelijk: hoe betrek je nou de plaatselijke democratie — zo noem ik het maar even — bij de uitvoering? Sterker nog, hij zegt eigenlijk: zet die nou aan het stuur. Hij had daar in het tweeminutendebat al een motie over. Ik vind het belangrijk dat we ons realiseren dat we dit echt samen doen. Ik probeer daar met de bestuurders in de regio een vorm voor te vinden, zodat dat kan. Maar uit de verduurzaming blijkt bijvoorbeeld ook al dat ik het er van harte mee eens ben wij niet moeten proberen om dit aan te sturen vanuit Den Haag; dat gaat 'm niet worden. Daar ben ik het erg mee eens. Tegelijkertijd blijft er wel een relatie tussen Den Haag en de provincie. Die moet je op een goede manier vormgeven. Daar proberen we naar te zoeken. Dat is een zoektocht waarvan ik hoop dat ik die zelf nog kan afmaken, want het lijkt mij een mooi eindshot.

Voorzitter. Mevrouw Beckerman zei dat het IMG weigert het vonnis van de gewonnen rechtszaak volledig uit te voeren. Ik zal in deze zaak duiken, want dat hoort niet, dat hoort niet. Het IMG moet net zoals iedereen een vonnis van de rechter uitvoeren.

Mevrouw Beckerman (SP):

Dank. Ik denk dat dit heel erg nodig is. De strijd van familie Swart is echt eindeloos en de kosten zijn hoog. Maar eigenlijk staat het symbool voor iets groters. We zien dat juist complexe zaken, bijvoorbeeld mensen met een monument, een deel van de agrariërs, maar ook dit soort schades, waar eerder strijd over is ontstaan, nog heel erg vastzitten. Daar moet echt een oplossing voor komen, omdat mensen echt het gevoel hebben dat ze er niet uitkomen op deze manier. Hoe wordt dat opgelost?

Staatssecretaris Vijlbrief:

Mevrouw Beckerman gaf net dit voorbeeld. Ik zal daarop proberen te interveniëren. Als zij de vraag verbreedt en mij vraagt wat voor aanpak ik heb voor al die andere dingen uit het verleden die vastzitten, moet ik daar in tweede termijn op terugkomen. Ik moet er even over nadenken. De ambtenaren luisteren mee. Anders kan ik daar misschien in het volgende commissiedebat wat meer over zeggen. Er spelen een heleboel dingen door elkaar. Enerzijds gaat het om terugwerkende kracht en zaken uit het verleden. Dat is niet helemaal wat mevrouw Beckerman bedoelt, want er zijn ook nog weer andere voorbeelden. Ik moet even voor mijzelf een overzicht maken van wat er allemaal speelt.

Voorzitter. De heer Holman vroeg mij of ik het met hem eens ben dat er voldoende budget moet zijn om de afhandeling van de parlementaire enquête rechtvaardig te doen. Ja, dat ben ik van harte met hem eens. Ik ben nu bij het deeltje perspectief aangekomen. Maar goed, er zijn ook substantiële middelen ter beschikking gesteld, dus op zich zou dat moeten kunnen.

De heer Bushoff vroeg of ik het ermee eens ben dat je dweilt met de kraan open wanneer je enerzijds allerlei dingen doet terwijl aan de andere kant, de sociale kant, voorzieningen verdwijnen. Ik zal mij daarover doen verstaan met de kwartiermaker sociaal. De heer Bushoff vroeg mij of ik een overzicht heb van wat er allemaal nog gaande is. Dat heb ik nu niet, maar ik kan het natuurlijk even aan de kwartiermaker vragen en daar in het volgende commissiedebat over rapporteren.

Ben ik bereid toe te zeggen dat oude kerken en andere monumentale panden die Groningen Groningen maken allemaal blijven zoals ze zijn? Ik vind dit zelf extreem belangrijk. Ik zit daarbovenop. We zijn met Erfgoed Groningen bezig om dat zo veel mogelijk te borgen. Vorig jaar ben ik in een of andere oude pastorie geweest die gerestaureerd werd. We zijn echt aan het proberen om dat te borgen. We hebben inmiddels een bouwmeester in de regio rondlopen die in de gaten houdt of de kwaliteit van de bouw goed is. We proberen daar dus zo veel mogelijk aan te doen.

Mevrouw Bikker vroeg of ik het boek Inzicht in impact al tot mij heb genomen. Nee, dat heb ik niet. Dat zal ik doen. Ik zal daarop inderdaad een reactie geven aan de Kamer. Dat kan ik mondeling doen in het debat of dat kan ik schriftelijk doen, maar ik zal in ieder geval een reactie erop geven.

De voorzitter:

Mevrouw Bikkerman. Mevrouw Bikkerman? Moet je mij eens horen.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Het is briljant.

De voorzitter:

Jullie zijn gefuseerd!

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Voorzitter, die had ik nog niet eerder gehad! Je maakt hier ook van alles mee. Als dat is vanwege een compliment aan mevrouw Beckerman, dan is dat prima.

Het is een vrij dik boek, dus ik heb liever de reactie op schrift. Ik denk dat het anders een vrij lange mondelinge reactie wordt van de staatssecretaris.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Prima. Dan volgt die op schrift.

Kan de staatssecretaris garanderen dat ondanks de wegvloeiende baten de inzet op armoedebestrijding wel zal volgen? Ja, dat zeg ik graag toe. Het was ook mevrouw Bikker die dat vroeg.

Waarom wordt steeds 2028 als einddatum van de versterking aangehouden, vroeg de heer Holman nog. Ik ben de afgelopen weken toevallig heel druk in gesprek geweest met de NCG

hierover. Ik heb al eerder gezegd: als je graag wil dat Groningen weer teruggaat naar de Eredivisie, is het niet verstandig om nu al te zeggen dat je ook met een derde plaats in de Keuken Kampioen Divisie genoeg neemt, dus het is wel verstandig om je doelen hoog te stellen. Tegelijkertijd moet het wel allemaal realistisch zijn. Ik heb aan de NCG gevraagd om daarnaar te kijken en aan mij te rapporteren, ik dacht op 1 juni, of die datum verstandig is. Ik begrijp de achtergrond van de vraag.

Voorzitter. Ik ben bijna aan het einde van mijn beantwoording. Ik heb nog een paar vragen over het economische deel. Mevrouw Bikker vroeg: als Groningen straks leverancier van nieuwe energie, van waterstof, wordt, gaan de baten daarvan dan landen in Groningen en de Ommelanden? Ja, dit is echt een nadrukkelijk doel van zowel Jetten als mij. Dat komt een beetje doordat ik in het debat rond de enquête een heel intensieve discussie had, volgens mij met u, mevrouw Bikker, en met de heer Klaver over de vraag: hoe regel je nou dat dit gebeurt? Ik denk dat men zich in het economische deel van het programma ervan bewust is dat dit een voorwaarde is om dit te doen en te laten landen. Als het niet meer geaard is in die regio, gaat het niet werken.

Hoe kan het dat Shell soms deelneemt? Dat is omdat Shell nou eenmaal een belangrijke speler is in de energietransitie. Dat is precies waar we het net over hadden. Je hebt niet altijd voor het kiezen wie het best een project kan uitvoeren. Shell speelt daar gewoon een rol in. Dit was precies zo'n voorbeeld waarvan ik dacht: het is niet verstandig om alle contacten met Shell door te snijden, ook wanneer het nu gaat om waterstof.

Dan wordt gevraagd: hoe staat het met de economische agenda? Er is een startdocument. Ik dacht dat ik dat aan uw Kamer had aangeboden. Heel binnenkort zal ik u een brief sturen over het aanstellen van de economische kwartiermaker. Omdat ik daar van de week gesprekken over heb gehad, kan ik dat zonder meer zeggen.

Voorzitter. Daarmee dacht ik dat ik een heel groot deel — laat ik maar voorzichtig zijn — van de vragen van de Kamer beantwoord heb.

De voorzitter:

We missen nog de appreciatie van één amendement, namelijk dat op stuk nr. 22.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Welk amendement mag dat zijn, voorzitter? Kunt u mij bijlichten?

De voorzitter:

Dat ga ik u vertellen. Dat is het amendement van de leden Beckerman en Bushoff.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Als het gaat over de escalatieladder ...

De voorzitter:

Ja, "beogen een wettelijke escalatieladder vast te stellen".

Staatssecretaris Vijlbrief:

Mijn medewerkers zijn daarmee ... Daar moet je misschien in de eerste termijn wat over zeggen, maar omdat de beide leden dat amendement volgens mij niet genoemd hadden, dacht ik: het is netter als ik dat in de tweede termijn doe. Er zat nog een idee achter ook.

De voorzitter:

U weet zich er goed uit te praten. Complimenten daarvoor. Dat waarderen we altijd. Dan krijgen we het gewoon in tweede termijn te horen. Dat maakt niks uit.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Zo is het. Ik heb nog een termijn.

De voorzitter:

Goed. Er is nog een vraag van de heer Bushoff.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

Ik dacht nog twee dingen gemist te hebben, namelijk twee toezeggingen die ik vroeg. Misschien heb ik het even gemist. Het ging in de eerste plaats over ouderen die naar een wisselwoning moeten en mensen met specifieke behoeften. Daar moet veel meer rekening mee worden gehouden en veel meer rekenschap van gegeven worden. Kan de staatssecretaris toezeggen dat dat in de toekomst gebeurt, zodat je niet die schrijnende situaties die ik in mijn eerste termijn noemde, in de toekomst nog een keer krijgt? Dat was het eerste dat ik miste.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Als de heer Bushoff dat goedvindt, kom ik daar in tweede termijn even op terug. Dit zit in mijn set, maar ik kan het nu niet meer terugvinden. Ik kom er straks in tweede termijn even op terug.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

Ik had er nog één. Dat ging over compensatie voor mensen die zelf al hebben geïnvesteerd in hun huis, maar eigenlijk volgens de regeling ook in aanmerking zouden komen voor iets wat ze zelf hebben betaald.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Die vraag zat er ook in. Hierbij geldt hetzelfde verhaal: die moet ik even terugzoeken. Dank u wel.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

Als het zo gaat, probeer ik het nog één keer. Driemaal is scheepsrecht. Ik kon het volgende niet helemaal duidelijk opmaken. Ik hoorde de staatssecretaris zeggen: ik zeg toe dat ik ga uitvragen of er voorzieningen op omvallen staan of niet. Ik controleer even of dat zo is. Een suggestie is misschien om dat ook nog bij gemeentes uit te vragen. Dat zou ik de staatssecretaris dus willen meegeven. En ik begreep het niet helemaal toen hij zei: ik kan u ook toezeggen dat ik alles op alles zet om die karakteristieke panden, de monumenten, de kerken, de ziel, het karakter van Groningen zo goed mogelijk te behouden.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Op de tweede vraag van de heer Bushoff en de derde vraag is het antwoord ja. Nu ben ik natuurlijk die eerste vergeten ... Ik weet het weer, die ging over sociale voorzieningen. Ik zal aan Nijboer, de sociale kwartiermaker, vragen om dat samen met de gemeenten nog een keer in kaart te brengen. Dat hebben we vorig jaar al een keer gedaan, en dat doen we nog een keertje. En die monumenten, dat kan ik gewoon toezeggen, ja.

De voorzitter:

Heel goed. De heer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ja, dank u wel, voorzitter. Volgens mij mis ik nog een reactie op het rapport van de Nationale ombudsman, zowel de conclusie als de aanbevelingen. Maar dat mag van mij ook prima schriftelijk de komende weken een keer.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Ik probeer ook dat even in tweede termijn te doen, want die heb ik wel gezien maar ben ik gewoon vergeten. Dat probeer ik in tweede termijn te doen, en anders wordt het schriftelijk.

De **voorzitter**:

Prima. Tot zover de eerste termijn. Dan kijk ik of er behoefte bestaat aan een tweede termijn. Mevrouw Beckerman, ja? Dan is aan u het woord.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Voorzitter. Bij mij blijven twee dingen aan dit debat een beetje als gevoel achter. Laten we even met het positieve beginnen. Het positieve is dat dit een saai debat was. En als je daar zo zit, dan denk je: waarom waren we als Kamer dan niet zeven, acht jaar geleden zo eensgezind op dit punt? Waarom kan dat nu pas? Dat is dus positief. Maar tegelijkertijd voelt het ook heel wrang dat we nu bijna allemaal over elkaar heen buitelen met "gaat ie morgen dicht?", "gaat ie 15 april dicht?", "gaat ie 1 mei dicht?". Nou ja, we vinden met elkaar dat dat zo snel mogelijk moet, en dat is mooi. Dat het nodig was om zo'n strijd te moeten voeren, blijft toch altijd pijn doen.

Het tweede waar ik eigenlijk mee blijf zitten, zijn de opmerkingen over de commissie-Van Geel. We krijgen die brief pas straks, dus daar kunnen we niet over oordelen, maar wat ik heel lastig vind is dat we in de vorige periode elk debat opnieuw eigenlijk verhalen over ongelijkheid deelden. De staatssecretaris herkende ook dat ongemak. Ik heb net weer een aantal verhalen gedeeld, bijvoorbeeld over de immateriële schade, de twee-onder-een-kapwoningen: de ene kant wel, de andere kant niet. Heel lang hebben we het daarover gehad. We hebben gezegd: we laten een rapport maken door Van Geel. Nou is dat rapport er en horen we eigenlijk tussen de regels door: ja, maar vanwege die demissionaire status kunnen we geen geld vrijmaken. Daar krijg ik dan wel buikpijn van, want dat gaat betekenen dat er misschien wel nieuwe ongelijkheid ontstaat en nieuw wachten ontstaat vanwege die demissionaire status. En dat is wel precies waarom heel veel mensen in Groningen vandaag helemaal niet zien als een historische dag, want ze zijn gewoon bezig met afwachten tot het eindelijk goed komt met die schade, met die onveiligheid, met die ... nou ja, met die immateriële schade. Daarom een aantal moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat het herstel van vertrouwen in Groningen geen moment kan wachten;

spreekt uit dat de Kamer alles op alles moet zetten om te voorkomen dat er vertragingen of nieuwe ongelijkheden veroorzaakt worden doordat het kabinet demissionair is,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Beckerman en Bushoff.

Zij krijgt nr. 23 (36441).

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Dan een aantal meer toegespitste.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het IMG onvolledig wetenschappelijk onderzoek heeft ingezet om het wettelijk bewijsvermoeden in te perken en de schadeafhandeling minder ruimhartig uit te voeren met betrekking tot diepe bodemdaling;

constaterende dat onafhankelijke deskundigen niet uitsluiten dat diepe bodemdaling als gevolg van mijnbouw leidt tot schade aan gebouwen;

verzoekt de regering diepe bodemdaling ook aan te merken als mogelijke schadeoorzaak;

verzoekt de regering de prominente plek van de trillingstool in de beoordeling van schades volledig af te schaffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Beckerman en Bushoff.

Zij krijgt nr. 24 (36441).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Warffum en Marum blootstaan aan aardbevingen en verzakkingen die het gevolg zijn van gaswinning, ook uit het Groningenveld;

overwegende dat Warffum en Marum in zowel de Overeenkomst van Samenwerking uit 1963 (OvS) als in het Besluit concessie Groningen 1963 worden genoemd;

verzoekt de regering Warffum en Marum als onderdeel van het Groningenveld te zien en de rechten die daaraan gebonden zijn te respecteren;

verzoekt de regering de gaswinning uit het Warffumveld en Marumveld gelijktijdig met het Groningenveld te stoppen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Beckerman en Bushoff.

Zij krijgt nr. 25 (36441).

Mevrouw **Beckerman** (SP):
En de laatste motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Shell en ExxonMobil een arbitragezaak zijn gestart tegen de Staat om onder hun verplichtingen aan Groningen uit te komen;

van mening dat Shell en ExxonMobil zolang ze niet willen voldoen aan hun verplichtingen aan Groningen niet gezien kunnen worden als betrouwbare partners en de overheid hier geen verdere zaken mee kan doen;

verzoekt de regering te onderzoeken welke middelen, zoals het uitsluiten van subsidies en deelname aan aanbestedingen, ingezet kunnen worden om Shell en ExxonMobil te dwingen om aan hun verplichtingen te voldoen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Beckerman en Bushoff.

Zij krijgt nr. 26 (36441).

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dank u wel.

De **voorzitter**:

U bedankt. Mevrouw Bikker van de ChristenUnie.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. Ik dank de staatssecretaris voor zijn heldere en volledige beantwoording, maar het allerbelangrijkste is dat die gaskraan dichtgaat en wel zo snel mogelijk. Dat hoor ik ook bij de staatssecretaris. Ik heb al met mevrouw Beckerman en de heer Bushoff afgesproken dat we even bij Bureau Wetgeving kijken, die uiteindelijk de experts zijn van de Tweede Kamer, hoe we dat zo goed mogelijk in een amendement verwoorden, maar met één heldere boodschap: die gaskraan van het Groningenveld gaat dicht zo snel als het kan. Het is ook goed om de steun daarvoor al bij de diverse collega's te horen.

Voorzitter. Ik wil de staatssecretaris ook danken voor zijn duidelijke toezegging dat er een aanspreekpunt zal zijn voor Groningers, ook bij toekomstige vragen en problemen, en dat dat aanspreekpunt ook in de Groningenwet wordt opgenomen. Waar ik ook met spanning naar uitkijk, is de reactie van het kabinet op het rapport-Van Geel op de verduurzaming. Wat betekent dat juist voor veel mensen die op dat gebied nu nog een ongelijkheid zien? Daarover komen we te spreken. Wat mij betreft is dit het debat van het sluiten van de gaskraan, maar vanaf de bespreking van de parlementaire enquête heeft de Kamer hier gezegd dat we telkens opnieuw ervoor gaan zorgen dat de Groningers er niet op achteruitgaan en dat de verschillen niet groter worden, maar dat we ze juist verkleinen. Ik kan me voorstellen dat we als commissie ook heel snel werk maken van die kabinetsreactie.

Als die er vanavond ligt, heeft de commissie wat mij betreft morgenochtend ook weer met elkaar vervolgstappen te zetten.

Voorzitter. De staatssecretaris heeft ook gezegd dat hij ook snel met berichten zal komen over de sociale en economische agenda, die hierop aansluit. Ik zal blijven hameren op die snelheid, niet zozeer omdat het zo fijn klinkt als het er snel is, maar omdat ik wil dat Groningen elke dag opnieuw merkt dat deze Tweede Kamer niet loslaat. Ik denk dat dat de belangrijkste boodschap is die ik hier nu nog mee zou willen geven. We zijn hier bij een belangrijke mijlpaal. Die wet moet hier, maar ook snel in de Eerste Kamer behandeld worden. Daarna is het niet alsof het voorbij is. Nee, zeker niet. Ook een nieuw kabinet, ook missionair, heeft de verantwoordelijkheid om de stappen verder te zetten die we hebben afgesproken bij de behandeling van het rapport van de parlementaire enquêtecommissie. Dat gaat nog heel wat van ons allen vragen, ook waar het gaat om de zoektocht hoe je dat gaat bekostigen, maar laten we dat wel met elkaar blijven doen, ook in de breedte. Mevrouw Beckerman zei dat het soms een beetje een saai debat was. Voor mij is belangrijk dat het een eensgezind debat is, want ik hoor alle Kamerfracties wel zeggen: hij gaat dicht. Laten we dat nou vasthouden. Dan heb ik liever saai en eensgezind dan vonkend waarbij er geen klap verandert voor Groningen. Dus in die zin tel ik die zegening wel. Dus daar gaan we mee voort.

In de bundel waaruit ik aan het begin van mijn bijdrage vanochtend een gedicht citeerde, staat als eerste gedicht het gedicht van Allard, een jongen van 10, die vertelt wat de aardbevingen met hem doen. Het laatste zinnetje van dit gedicht is de essentie van dit debat: stop met boren. Je hebt gelijk, Allard, en we gaan het doen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dan gaan we luisteren naar de heer Tjeerd de Groot van de fractie van D66.

De heer **Tjeerd de Groot** (D66):

Dank, voorzitter. Dank aan de staatssecretaris voor de beantwoording van de vragen en de appreciatie van de amendementen. Dank ook voor de prettige manier waarop we hier als Kamer over spreken. Ik herinner mij nog uit de begintijd van de tijdelijke commissie dat we met elkaar spraken over: wat is nou het doel van zo'n enquête? Ik kijk nu naar Miguel, de griffier, want die was daar zeker bij. Het doel is uiteindelijk dat je het vertrouwen herstelt, maar dat doe je zeker niet met een enquête en ook niet met een debat. Dat doe je naar mijn stellige mening door de problemen op te lossen. En daar is nu een belangrijk begin mee gemaakt, waarbij de nadruk wel ligt op het woordje "begin". Vele collega's hebben namelijk gewezen op alle praktische problemen die er nog zijn. De staatssecretaris is daar ook hard mee bezig en we wensen hem daar buitengewoon veel succes bij.

Dank ook voor de appreciatie van de amendementen. De staatssecretaris was heel helder over het amendement op stuk nr. 21 over de gasboring bij Ternaard. Ik zou niet willen dat je hierdoor de Staat op kosten jaagt omdat de onderhandelingspositie wordt verzwakt. Dus ik houd dit amendement aan of ik trek het in, voorzitter. Verder dank voor de twee positieve appreciaties van de amendementen om de mijnbouw onder de Noordzee definitief te stoppen. Het is ook in lijn met het kabinetsbeleid dat lang geleden is ingezet. Fijn dat we dat nu ook echt kunnen gaan regelen. Dat geldt eveneens voor het amendement dat ik samen met mevrouw Bikker heb ingediend over de maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Tot slot een motie over Ternaard als steun in de rug voor de staatssecretaris.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Waddenzee een uniek, UNESCO-erkend natuurgebied is;

overwegende dat de nieuwe cijfers over de zeespiegelstijging zorgwekkend zijn;

overwegende dat het SodM daardoor negatief adviseert over een voorgenomen gaswinning bij Ternaard;

overwegende dat de staatssecretaris heeft geschreven dat hij nu niet anders kan dan deze vergunning te weigeren;

verzoekt de regering om in te zetten op een definitieve weigering van deze vergunning,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Tjeerd de Groot, Beckerman en Bikker.

Zij krijgt nr. 27 (36441).

Dan stel ik verder vast dat het amendement op stuk nr. 21 is aangehouden. Een vraag van de heer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):

De heer De Groot zei na "aanhouden": "intrekken". Dus is het nou intrekken of aanhouden?

De heer **Tjeerd de Groot** (D66):

Daar heb ik even advies over nodig, want ik wil het gewoon intrekken. Dan is het definitief. Kan dat?

De **voorzitter**:

Heel goed.

Het gewijzigde amendement-Tjeerd de Groot (stuk nr. 21) is ingetrokken.

De **voorzitter**:

Dus nog definitiever. De heer Bushoff van GroenLinks-PvdA.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Het is zeker waar: het definitief stoppen van de gaswinning is een historische stap. Het is ook goed dat de Kamer zich in meerderheid heeft uitgesproken om dat ook zo snel als mogelijk wettelijk te doen. Dat gaan we dus wettelijk vastleggen. Ik denk dat dat belangrijk is voor veel Groningers. Ik herken ook eensgezindheid daarover in de Kamer. Ook dat is mooi.

Tegelijkertijd hoop je dan ook dat de eensgezindheid die er vandaag was over het stoppen

van de gaswinning en dat zo snel mogelijk doen, er ook de komende tijd en komende dinsdag al bij de stemmingen gaat zijn bij voorstellen om het leed van Groningers wat te verzachten en om de problemen die er nog steeds zijn op te lossen. Want die problemen en die ellende, waarmee Groningers nog elke dag te maken hebben, zijn nog onnoemelijk groot. Die vragen dus ook nog steeds om een Kamer die voorstellen blijft doen, niet alleen om dat te agenderen, maar ook om dat beter te maken. Ik hoop dan ook dat we de eensgezindheid die we vandaag op het punt van het stoppen van de gaswinning zagen, ook blijvend zien op al die andere punten. Ik hoop niet dat daar net zoveel tijd voor nodig is als er nodig was om de gaswinning te stoppen. Dit was het eerste punt dat ik wilde zeggen, een belangrijk punt van dit debat.

Het tweede punt is dat het volgens mij ook goed is om als Kamer te gaan vastleggen dat de verschillen in Groningen niet groter mogen worden. De staatssecretaris heeft daar ook wat over gezegd. Dat is ook een van de belangrijkste punten waardoor op dit moment dorpen en hele gemeenschappen echt gespleten worden. Volgens mij moeten we het uitgangspunt hanteren dat dat niet wenselijk is en dat die verschillen niet groter mogen worden. Het is goed als we dat wettelijk vastleggen.

Het zou ook goed zijn als we het hele rapport-Van Geel daarover ook omarmen en daar uitvoering aan geven. Het was wat moeilijk om de vinger erachter te krijgen wat het kabinet daar nou precies mee wil, omdat er nog een brief in de pijplijn zit die ongeveer nu op onze deurmat zou moeten vallen. Daarin staat meer over wat het kabinet voornemens is om precies te doen met het rapport-Van Geel. Maar ik denk dat we daar niet op hoeven te wachten. Ik denk dat we als Kamer de vlucht naar voren kunnen komen. Ik hoorde de staatssecretaris namelijk eigenlijk zeggen: ik worstel er een beetje mee dat wij demissionair zijn, dus ik kan moeilijk dat hele rapport-Van Geel uit gaan uitvoeren. Nou, als dat punt het is, dan zeg ik tegen de Kamer: wij zijn missionair. Wij kunnen daarbij dus alvast de vlucht naar voren nemen en de staatssecretaris het comfort geven dat hij gesteund wordt door de hele Kamer om daar invulling aan te geven. Ik hoop dus ook dat de Kamer voornemens is om dat comfort aan deze staatssecretaris te bieden.

Voorzitter. Dan nog een laatste punt, over Shell en Exxon. Ik denk dat het terecht is dat er door verschillende collega's van mij in deze Kamer harde woorden zijn gesproken over de opstelling van Shell en Exxon. Ze zakken wederom door een morele ondergrens. Ze geven duidelijk weer dat ze nog steeds niet beschikken over een moreel kompas. Ik denk dat we alles in het werk moeten stellen om Shell en Exxon aan te pakken. Dat betekent dus ook dat we wettelijk gaan vastleggen dat ze de verantwoordelijkheid hebben voor de nazorg voor Groningen. Ik denk ook dat het goed is om te kijken of we een heffing kunnen invoeren voor Shell en Exxon om ze hun eerlijke deel te laten bijdragen aan Groningen. Ik denk ook dat het goed is om de gesprekken die nog gevoerd worden toch te stoppen. Daar blijkt nog een beetje twijfel over te bestaan in de Kamer, dus ik ga daar zo meteen een motie over indienen die oproept om niet langer te spreken met Shell en Exxon over Groningen. Volgens mij kunnen we elkaar prima zien in de rechtszaal en ze met alle juridische middelen bestrijden, zoals ze dat ook met Groningers hebben gedaan.

Voorzitter. Dat gezegd hebbende, ga ik nu over tot een aantal moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Commissie Verschillen in haar rapport "Veilig, schadevrij en verduurzaamd" adviseert om alle inwoners van het aardbevingsgebied de mogelijkheid te bieden om hun woning aardgasvrijgerekend te maken;

verzoekt de regering dit advies te omarmen en in de Voorjaarsnota hier financiële ruimte voor te maken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bushoff en Beckerman.

Zij krijgt nr. 28 (36441).

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Dit is dus de motie die de staatssecretaris volgens mij het comfort zou moeten bieden om in ieder geval uitvoering te geven aan het rapport-Van Geel. Ik hoop dus ook op steun van de Kamer daarvoor.

Voorzitter. Dan een aantal moties inzake Shell en Exxon, om ze nog steviger aan te pakken. De eerste motie introduceerde ik net al. Die gaat over het stoppen van de gesprekken.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet met Shell en Exxon in gesprek is over de afhandeling van schade en versterking in Groningen;

overwegende dat deze olies zich keer op keer maatschappelijk onverantwoord opstelden en nu zelfs een arbitragezaak tegen de Staat zijn gestart om zich te ontdoen van elke morele verplichting ten aanzien van Groningen;

verzoekt het kabinet alle gesprekken en onderhandelingen met Shell en Exxon over Groningen te stoppen en slechts de harde juridische lijn te hanteren, zoals zij die ook tegen de Groningers hebben gebruikt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bushoff en Beckerman.

Zij krijgt nr. 29 (36441).

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Dan de motie om geen lobbyisten van Shell en Exxon toe te laten op het ministerie. Dat gaat er dus niet zozeer over dat je met Shell en Exxon geen enkel gesprek meer zou kunnen voeren over andere zaken dan Groningen. Ik denk echter niet dat het wenselijk is dat er nog lobbyisten van Shell en Exxon rondlopen om alle besluitvorming, ook over Groningen, te beïnvloeden. Daarom de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat lobbycontact tussen de overheid en Shell en Exxon onwenselijk is en moet stoppen;

verzoekt de regering in lobbycontact met Shell en Exxon op dezelfde wijze om te gaan als met de tabaksindustrie, om lobbywerk van Shell en Exxon tegen te gaan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bushoff en Beckerman.

Zij krijgt nr. 30 (36441).

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Dit gaat dus nadrukkelijk alleen over het lobbywerk, zeg ik erbij tegen de staatssecretaris.

Dan de laatste motie. Die gaat over het afdwingen van een extra bijdrage van Shell en Exxon.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Shell en Exxon miljarden hebben verdiend aan de gaswinning in Groningen;

overwegende dat deze olies geen enkele morele verantwoordelijkheid willen nemen voor de door hen gecreëerde schade, wat ook pijnlijk wordt blootgelegd met de arbitragezaak;

overwegende dat de staatssecretaris Mijnbouw een verkenning naar opties uitvoert voor een heffing op de olies en mogelijke opties zijn: verhoging sectorale vennootschapsbelasting oliemaatschappijen, in de Mijnbouwwet de cijnsheffing verhogen of het drempelbedrag voor deze heffing verlagen, een aparte heffingsgrondslag maken voor de olies;

verzoekt het kabinet een belastingheffing op de olies in te voeren en in ieder geval, maar niet uitsluitend, (een van) de bovengenoemde opties daarbij te betrekken, zodat een extra bijdrage van deze bedrijven kan worden afgedwongen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bushoff en Beckerman.

Zij krijgt nr. 31 (36441).

Een vraag van de heer Vermeer.

De heer **Vermeer** (BBB):

Dank u wel, voorzitter. Zoals de heer Bushoff het opschrijft mogen Shell en Exxon dus ook niet meer lobbyen over andere duurzame projecten en dat soort zaken. Waarschijnlijk moet die motie dus wel iets duidelijker geformuleerd worden, of dit moet het doel zijn dat de heer Bushoff wil bereiken.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Wanneer er soms nog afspraken gemaakt moeten worden, zoals bij het voorbeeld dat de staatssecretaris gaf, kan ik mij zo voorstellen dat het logisch is om met Shell en Exxon te spreken. Maar ik stel me ook voor dat je dan niet het gesprek voert met lobbyisten, maar met de beleidsmakers van Shell. Er zijn dus wel situaties denkbaar waarin je inderdaad als overheid nog met Shell en Exxon om de tafel gaat. Dat betreft dus geen zaken rondom Groningen, maar andere zaken, zoals de staatssecretaris ook aangaf. Dat kan ik volgen. Maar ik denk dat het onwenselijk is dat er nog lobbyisten rondlopen van Shell en Exxon en ik denk dat we die moeten weren. Daar moeten we op dezelfde wijze als met de tabakslobby mee omgaan. Dat betekent dus in principe geen contact, tenzij het echt niet anders kan, omdat het over de uitvoering van beleid gaat. Dan verantwoordt het kabinet zich daarover. Dat is de strekking van de motie.

De **voorzitter**:

Ja. De heer Kops van de PVV. O, er is nog een interruptie van de heer Holman.

De heer **Holman** (NSC):

De heer Bushoff geeft aan dat hij graag heel Groningen wil verduurzamen en daar geld voor beschikbaar wil hebben. Ik kan het niet overzien. Wat zijn ongeveer de kosten van het voorstel van de heer Bushoff?

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Kortgeleden is er een amendement ingediend, onder anderen ook door collega Beckerman. Daar stond toen ook nog mijn voorganger, de heer Nijboer, onder. Dat betrof een amendement in de orde van grootte van een miljard. Dat heeft het toen net niet gehaald in de Kamer. Dat is zonde. Maar nu hoorde ik vandaag, in deze nieuwe Kamer zou ik kunnen zeggen, heel veel positieve geluiden over het opvolgen van die commissie-Van Geel en de adviezen die zij hebben gegeven. Nu is het niet de plek om een amendement daarvoor in te dienen, zoals toen wel is gedaan. Maar het is wel het moment om een motie in te dienen met eigenlijk dezelfde strekking. Gelet op de positieve geluiden vandaag in het debat, hoop ik dan ook op steun daarvoor. Het amendement is toen helaas verworpen, maar hopelijk wordt de motie dinsdag wel aangenomen. Dan kunnen we nog steeds uitvoering geven aan de adviezen van de commissie-Van Geel, om ervoor te zorgen dat alle Groningers, iedereen in het aardbevingsgebied, gewoon een schadevrij, versterkt en duurzaam huis heeft.

De heer **Holman** (NSC):

Ik snap de intentie. Ik ben het er in feite ook wel mee eens, maar gelet op het gemak waarmee u stelt dat wij als Kamer een voorstel kunnen doen om dekking te geven, vraag ik: komt u met een voorstel voor een dekking om de financiële middelen ter beschikking te stellen? Zo simpel werkt het volgens mij nog net niet.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

Kort daarover. Eén. De motie vraagt natuurlijk om de staatssecretaris het comfort te bieden vanuit de Kamer om een dekking te mogen aandragen bij de Voorjaarsnota. Je kan het natuurlijk uit de algemene middelen halen, wat natuurlijk bij heel veel gelden uit Groningen is gebeurd. Laat ik dat even in herinnering roepen. Meestal ben ik van de lijn: je moet

inderdaad een dekking vinden, anders dan de algemene middelen. Maar in het geval van Groningen hebben we bijna alle voorstellen gedekt uit de algemene middelen, omdat het incidenteel geld is en we het als Kamer noodzakelijk vonden om recht te doen aan Groningen. Ik vind dat in dezen mogelijk ook nog wel gerechtvaardigd, maar de motie ziet daar niet eens op. Die vraagt om een dekking aan te leveren vanuit het kabinet. Dan kunnen we daar bij de Voorjaarsnota met z'n allen nog over spreken. Maar laten we dat principebesluit als Kamer wel alsjeblieft nemen, zeg ik tegen u.

De voorzitter:

Dank u wel. Mevrouw Teunissen van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Dank u wel, voorzitter. Wat de Partij voor de Dieren betreft wordt deze wet zo snel mogelijk aangenomen. Wij vinden het ook heel belangrijk dat de gaskraan zo snel mogelijk dichtgaat. Daarom steunen wij ook alle voorstellen van de collega's die daartoe oproepen.

Ik heb nog twee vragen aan de staatssecretaris. Ik wil hem hartelijk bedanken voor de beantwoording. Even nog over die arbitragezaak. Er komt binnenkort nog een rondetafelgesprek over de arbitragezaak. De staatssecretaris heeft aangeboden een vertrouwelijke briefing te houden. Dat lijkt ons goed, maar ik denk dat er ook heel veel informatie in de openbaarheid gedeeld kan worden. De staatssecretaris gaf aan dat het heel duidelijk een politieke keuze is dat deze twee bedrijven tot arbitrage kunnen overgaan. Dan zou ik graag een brief willen ontvangen van de staatssecretaris met de mogelijkheden om af te stappen van die arbitragesystematiek. Het zou heel fijn zijn als we die voor het rondetafelgesprek kunnen ontvangen. Zo ook de brief die de staatssecretaris heeft genoemd als reactie op de heer Nijboer. Zijn vraag ging over het extra belasting van Shell en Exxon. Dat zou eventueel ter compensatie kunnen zijn voor de schade. Stel dat die bedrijven met succes de arbitrage winnen. Ook dat is heel nuttige informatie om nog voor dat rondetafelgesprek te ontvangen. Ik hoop dus op een toezegging van de staatssecretaris.

Voorzitter. Dat waren de belangrijkste punten. Specifiek over die arbitrage spreken we nog door. Dank u wel.

De voorzitter:

U bedankt.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Het is een beetje ongebruikelijk, maar mag ik een vraag stellen? Ik wil graag weten wanneer dat arbitragegesprek is, want dan weet ik of ik ja kan zeggen of niet.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Ik kijk even naar de Griffie.

De voorzitter:

Er is nog geen datum, maar ik hoor dat het rond het meireces wordt.

Mevrouw Teunissen (PvdD):

Rond het meireces? Als het voor het meireces zou kunnen, zou dat heel fijn zijn.

De voorzitter:

Kijk, zo doen we dat. Mevrouw Vedder van het CDA.

Mevrouw **Vedder** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat ik het kort kan houden. Groningers verdienen duidelijkheid. Wat mij betreft, is dat duidelijkheid als een blok beton en in de vorm van een blok beton. Het is goed dat we ons daar vandaag Kamerbreed over hebben uitgesproken. Net als een aantal collega's van mij mis ik nog de duidelijkheid over hoe we omgaan met het belangrijke rapport-Van Geel. Ik wacht dat dus in spanning af.

De motie die ik in de pijplijn had zitten, heb ik door de duidelijkheid van de staatssecretaris kunnen wegstrepen. Die duidelijkheid waardeer ik zeer. Dat wilde ik hier even benoemen. Ik heb een breed dossier en zie veel mensen van het kabinet, maar deze staatssecretaris steekt er toch wel met kop en schouders bovenuit. Nou ja, nu even niet meer, omdat hij bescheiden in elkaar duikt, maar hij steekt er bovenuit in de helderheid waarmee hij zegt: ik heb het idee gehoord; ik vind het een goed idee dus ik ga ermee aan de slag. Ik zou willen dat veel meer collega's van hem dat op die manier zouden doen. Dat zou ook een heleboel moties schelen, overigens. Ik denk dat dat ook de lijn is die we nodig hebben om te beginnen aan het bouwen van herstel en vertrouwen. Ik wens de staatssecretaris toe dat hij die modus operandi van harte meeneemt naar Groningen. Ik hoop dat hij ook in Groningen zegt: ik heb u gehoord; ik snap wat u nodig heeft; dit is een goed idee en ik ga ermee aan de slag. Ik wens ook dat we ons daarna daadwerkelijk gaan houden aan die beloftes. Van mijn kant ga ik dat doen met de toezeggingen die de staatssecretaris aan ons heeft gedaan.

De voorzitter:

Prima, dank u wel. De heer Vermeer van de fractie van BBB.

De heer **Vermeer** (BBB):

Dank u wel, voorzitter. Dank aan de collega's, de staatssecretaris, zijn medewerkers, Griffie en staf voor dit fijne debat.

De staatssecretaris gaf aan dat bij de uitvoering van Nij begun dat we dit samen moeten gaan doen. Samen met de bestuurders moeten we een vorm zoeken om dit uit te voeren. Ik doe een oproep naar de bestuurders. Als zij het gevoel hebben dat het niet zo gaat, roep ik ze op om contact op te nemen met de Kamerleden. Daar wilde ik het graag bij laten.

Dank u.

De voorzitter:

Kort maar krachtig. De laatste spreker van de zijde van de Kamer is de heer Holman van de fractie van NSC.

De heer **Holman** (NSC):

Dank u wel, meneer de voorzitter. Om met de woorden van mevrouw Beckerman te spreken: het was een mooi, saai debat. We zijn blij met de uitkomst en het is een goed besluit dat we nemen. Ik ben ook blij met de antwoorden van de heer Vijlbrief, vooral met de toezegging om een brief te sturen, alsook een vertrouwelijke brief. Ik zou niet alleen over het Groningenveld maar over alle aspecten die spelen op het gebied van gaswinning, uitvoerig en duidelijk rapporteren aan de Kamer.

Ik wens de verantwoordelijken in Groningen veel succes om zo snel mogelijk de problemen in Groningen op te lossen en tegemoet te komen aan datgene de Groningers verdienen.

Dank u wel.

De voorzitter:

Tot zover de tweede termijn van de Kamer. Ik schors vijf minuten en dan gaan we luisteren naar de nieuwe antwoorden van de staatssecretaris.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Voorzitter. Ik zal even wachten op de heer Peter de Groot; hij is er nog niet.

De vraag is gesteld of ook mensen gecompenseerd kunnen worden als zij zelf recent investeringen in hun huis hebben gedaan. Het hangt er een beetje van af. In de brief — maar nu ga ik alweer meer vertellen over die brief — geven we aan dat de terugwerkende kracht geldt voor de maatregelen, maar dan wel vanaf het moment dat Nieuw begin is gepubliceerd, op 25 april 2023.

Kan de staatssecretaris Mijnbouw toezeggen dat bij gebruik van wisselwoningen rekening wordt gehouden met specifieke situaties? Het antwoord op die vraag van de heer Bushoff was ik nog schuldig. Het antwoord is ja. Ik zal even kijken naar het voorbeeld dat hij gaf over oude mensen, oude stellen, die uit elkaar gehaald worden. Ik zal daar apart naar kijken.

De heer Vermeer had een vraag over de Ombudsman. Ik ken het rapport. Ik heb dat ook zelf gelezen, dus ik herinnerde het me wel. We maken met Nieuw begin een begin met de aanbevelingen: het aanbieden van excuses en het ophalen van input bij gedupeerden, wat de heer Vermeer belangrijk vindt. Hij stelt voor om ervoor te zorgen dat de structuur en de werkwijze in het hersteltraject flexibel zijn. Dat is inderdaad een van de dingen die we geleerd hebben: we moeten niet alles vasttimmeren in vaste regels, omdat het dan niet werkt. Dat zijn zo'n beetje in hoofdlijnen de conclusies die wij overnemen uit het rapport van de Ombudsman.

Ik hecht eraan de heer Kops nog een antwoord te geven op zijn vraag over de afbouw van L-gas, het zogenaamde laagcalorisch Groningengas. Hij heeft daar niet meer om gevraagd, maar ik was vergeten daar een antwoord op te geven. In Nederland worden de grootste afnemers omgeschakeld. Inmiddels zijn vijf van de negen grootste afnemers omgebouwd. In het buitenland doen we dat door ombouw van alle L-gasgebruikers; die moeten naar H-gas. In het buitenland zijn in 2022 en 2023 ruim 1 miljoen aansluitingen omgebouwd. Dit gasjaar loopt het aantal op naar 1,1 miljoen. Dit zorgt ervoor dat de buitenlandse vraag naar Nederlands laagcalorisch gas met 10% afneemt en eind 2029 volledig zal zijn afgebouwd, terwijl we in Nederland wel wat laagcalorisch gas zullen blijven gebruiken. Het is dus wel degelijk zo dat ook het buitenland — ik zeg het maar even zo — snel aan het afbouwen is.

Mevrouw Beckerman vroeg: kun je nog eens kijken naar wat in de volksmond ook wel "complexe situaties" heet? Ik heb hier een hele opsomming van wat wij allemaal al doen aan complexe situaties, met taskforces et cetera. Dat gaat eigenlijk best aardig. Laat ik proberen om u hier voor de zomer over te informeren. Dat staat althans op mijn papier. Ik zal kijken of ik daar in het volgende debat — ik heb geen idee wanneer dat plaatsvindt — nog iets meer over kan zeggen.

Mevrouw Teunissen vroeg een paar dingen. Onder andere vroeg ze: kun je toch meer in de

openbaarheid zeggen over die arbitrage? Dat kan ik in ieder geval nu niet doen. Ik weet ook niet wat ik daar wel en niet van kan zeggen. Uit veiligheid is het antwoord op de vraag dus: nee, daar kan ik nu niets over zeggen.

Wel kan ik mevrouw Teunissen iets toezeggen naar aanleiding van haar andere twee vragen. Zij vroeg om een brief waarin wordt uitgelegd hoe de arbitrage werkt en waarin wordt aangegeven hoe we in die systematiek zijn terechtgekomen. Die brief zal ik sturen voor de rondetafel. Hetzelfde geldt voor de brief over het specifiek belasting van Shell en Exxon. Ik kom daar straks nog even op terug bij een van de moties. Ik had al toegezegd dat die brief zou komen. Die moet eigenlijk sneller komen dan voor het meireces.

Dat waren volgens mij de resterende vragen.

Ik was de Kamer de appreciatie van het amendement op stuk nr. 22 nog schuldig. Dit amendement moet ik ontraden. Het weigeren of intrekken van vergunningen is het meest vergaande besluit dat ik kan nemen, maar ik moet altijd kijken, zo zegt de wet, of er nog andere, meer proportionele maatregelen, mogelijk zijn. Dit amendement verplicht mij eigenlijk een vergunning in te trekken, maar die bevoegdheid heb ik niet. Het vervallen van bezittingen aan de Staat is onteigening. Dus dit kan ik niet op deze manier doen. Ik begrijp de gedachte, maar ik kan het niet op deze manier doen. Daarom wil ik het amendement ontraden.

Dat brengt mij bij de serie moties.

De motie op stuk nr. 23 is een spreek-uitmotie, als ik het goed heb.

Dan de motie op stuk nr. 24. Mevrouw Beckerman spreekt heel precies over de prominente plek van de trillingstool. Ik heb haar eerder gemeld dat de trillingstool nu nog in sommige gevallen gebruikt wordt omdat het IMG nog niets beters heeft. Ik heb het IMG tamelijk stevig gevraagd om toch helemaal te stoppen met de trillingstool. Omdat mevrouw Beckerman in de motie spreekt over "de prominente plek" en het punt van de bodemdaling in de motie wordt genoemd, krijgt de motie oordeel Kamer.

De volgende motie is de motie op stuk nr. 25. Dit kunnen we niet doen. Het gaat hier niet om dezelfde winningsplannen en dezelfde mijnbouwvergunningen als in het Groningenveld. Dat kan ik niet tegelijkertijd doen.

De voorzitter:

De motie is dus ontraden.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Ja, ontraden.

De motie op stuk nr. 26 van mevrouw Beckerman kan ik oordeel Kamer geven. Ik zal dit betrekken bij de brief die ik nog moet sturen over de extra heffing. Daar hoort dit eigenlijk ook een beetje bij.

Dan de motie op stuk nr. 27 van de heer Tjeerd de Groot. Nee, die moet ik ontraden, omdat hier staat: in te zetten op een definitieve weigering. Laat ik deze motie hier nu niet oordeel Kamer geven, want dan lijkt het alsof de regering zou inzetten op een definitieve weigering. Ik zeg het even heel precies. Ik heb de Mijnbouwwet. Zoals het winningsplan van de NAM er

nu uitziet, zegt het SodM tegen mij: je mag hem niet geven. Middels mijn brief van gisteren heb ik gezegd: oké, laat de NAM nog naar andere scenario's kijken. Daarna gaat het SodM het opnieuw beoordelen. Daarin loopt dit in zekere zin door. Er staat: om in te zetten op een definitieve weigering. Daarom kan ik de motie geen oordeel Kamer geven en moet ik die dus ontraden, ook vanwege eventuele kosten. Verder kent de heer De Groot mijn eigen inzet rond Ternaard. Daarover hoeven we het verder niet te hebben.

Dan de motie op stuk nr. 28 van GroenLinks-PvdA over het oplossen van onuitlegbare verschillen, middelen en het uitvoeren van het advies van de Commissie Verschillen. Mag ik verzoeken om deze motie aan te houden tot het debat over de Voorjaarsnota plaatsvindt? Ik kan die nooit oordeel Kamer geven, want I ain't got no money.

De voorzitter:

Ik kijk even naar de heer Bushoff, want hij moet dat doen. Hij moet niets, maar dat is het verzoek van de staatssecretaris. Omdat u zo enthousiast bent, staatssecretaris, houden we hem gewoon aan.

Op verzoek van de heer Bushoff stel ik voor zijn motie (36441, nr. 28) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Staatssecretaris Vijlbrief:

Voorzitter. Ik ga even door met de motie op stuk nr. 29 over stoppen met de gesprekken met Shell en Exxon over Groningen. Die kan ik oordeel Kamer geven, maar dan ga ik de motie wel even interpreteren. Dat is de motie-Bushoff/Beckerman over het stoppen van de gesprekken met Shell en Exxon over Groningen. Als ik "stoppen" mag interpreteren als het opschorten van de gesprekken die ik voerde over dat overkoepelende kader, dan is het antwoord ja. Dan is het oordeel Kamer. Ik heb al gezegd dat er over andere onderwerpen wel doorgepraat moet kunnen worden.

De voorzitter:

De heer Bushoff bevestigt dat.

Staatssecretaris Vijlbrief:

De motie op stuk nr. 30, over geen lobbyisten van Shell en Exxon, ontraad ik. Ik vind deze echt ingewikkeld, met verwijzing naar het debat.

Dan de motie op stuk nr. 31, over een heffing op olie voor het afdwingen van een extra bijdrage. Ik zou Bushoff en Beckerman willen vragen om de motie aan te houden totdat mijn brief, waarin ik een nadere toelichting geef, gearriveerd is. Er komt daar nog iets en ik heb geen idee wat dat is.

De voorzitter:

Ik wacht even op een reactie van Bushoff en Beckerman. Het betreft de motie op stuk nr. 31.

De heer Bushoff (GroenLinks-PvdA):

De motie op stuk nr. 31, de laatste motie, gaat over een heffing invoeren voor Shell en Exxon. Ik denk dat dat nog steeds noodzakelijk is. Als de Kamer zich erover uitsprekt dat we dat gaan doen ... Maar ik kan de motie aanhouden, met dien verstande, zo vraag ik aan de staatssecretaris, om de opties die ik in de motie noem mee te nemen in de brief. De staatssecretaris knikt, dus dan houd ik deze motie aan.

De **voorzitter**:

Op verzoek van de heer Bushoff stel ik voor zijn motie (36441, nr. 31) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Bushoff** (GroenLinks-PvdA):

De motie op stuk nr. 28 zou ik iets willen aanpassen. Uit de woorden van de staatssecretaris maak ik op dat ik dan misschien wel oordeel Kamer zou kunnen krijgen. Dan is het verzoek aan de regering om het advies te omarmen en om voor de Voorjaarsnota met opties te komen om dit volledig uit te voeren. Dan kan de Kamer daar zelf een keuze in maken en dan geven we de staatssecretaris nog iets meer comfort dan deze motie al had moeten bieden.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Dit is te ingewikkeld voor mij op dit moment. U past deze motie aan en dan stuur ik even een appreciatiebriefje. Dit betreft ook de minister van Financiën, waarvoor ik een groot ontzag heb. Ik wacht hier dus even mee.

De **voorzitter**:

Nog even voor de goede orde. De motie op stuk nr. 30 is niet aangehouden. Die blijft gewoon vigerend.

De motie op stuk nr. 31, de motie-Bushoff/Beckerman, is wel aangehouden. Blijf maar zitten, meneer Bushoff. Dat is het beste voor ons allemaal.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Ik stuur dus een appreciatiebriefje over een motie waarvan ik het nummer niet meer weet.

De **voorzitter**:

Dat was de motie op stuk nr. 28.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Voorzitter, staat u mij nog een laatste woord toe?

De **voorzitter**:

Ja, daar heeft u recht op, vind ik.

Staatssecretaris **Vijlbrief**:

Mag ik de Kamer hartelijk danken voor dit debat? Ik wil bij dezen ook de ambtenaren bedanken die het mogelijk hebben gemaakt om nu te stoppen met de gaswinning. Dat zijn ambtenaren die jarenlang, soms ook in de enquête, niet vriendelijk behandeld werden, omdat ze aan de andere kant stonden. Dat zijn heel andere mensen, maar het gaat mij even om het ambtelijk apparaat. Nu zitten daar ambtenaren die met hart en ziel hieraan gewerkt hebben en dat wil ik toch nog een keer zeggen, want dat vind ik heel belangrijk.

Dank u wel.

(Geroffel op de bankjes)

De **voorzitter**:

Die woorden worden beloofd met een roffel. Tot zover. Dank aan de staatssecretaris voor zijn aanwezigheid en veilige reis naar Groningen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:

Dinsdag stemmen wij over de wet en de moties.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.